

De effecten van Thuis Op Straat

Resultaten van een vierjarige studie

Ron van Wonderen
Harrie Jonkman

De effecten van Thuis Op Straat

Resultaten van een vierjarige studie

Ron van Wonderen
Harrie Jonkman

Augustus 2015

Voorwoord

Er zijn wijken in Nederland waar kinderen onvoldoende mogelijkheden hebben om te spelen of te sporten. Studies hebben aangetoond dat deze beperkte voorwaarden een negatieve invloed hebben op hun psychosociale ontwikkeling. De kinderen groeien er op met beperkte speelfaciliteiten, smerige speelterreinen, autoverkeer en angst om buiten te spelen. Of ze mogen helemaal niet buitenspelen van hun ouders. De mogelijkheden van deze kinderen om thuis te spelen zijn beperkt. Voor hen is buitenspelen des te belangrijker. In deze omgevingen is er bovendien vaak ook een gebrek aan supervisie om buiten te spelen. Thuis Op Straat (TOS) is een organisatie die ‘straten aan de kinderen wil teruggeven’. TOS wil de sociale en fysieke kwaliteit van speelomgeving in problematische wijken verbeteren. Dat doet TOS door activiteiten te organiseren en speelfaciliteiten aan te bieden. TOS daagt kinderen uit om deel te nemen aan activiteiten en eigen verantwoordelijkheid te nemen. TOS wil het zelfvertrouwen van kinderen stimuleren. De regels van het spel zijn erg belangrijk bij TOS (waaronder delen, wachten op de beurt, iedereen is gelijk). Tegelijkertijd luistert de professional goed naar wat er onder kinderen leeft. TOS wordt in Nederland al jaren met succes uitgezet.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat opgroeien in een onveilige buurt een risico is voor psychosociale problemen en gedragsproblemen bij kinderen. In tegenstelling tot de domeinen gezin en school is er hieromtrent voor het domein buurt/wijk in Nederland echter nog geen bewezen effectief programma beschikbaar. TOS richt zich nu juist op het domein buurt. De TOS-interventie is uitgebreid onderzocht en geëvalueerd. Op grond van de bevindingen in deze niet-experimentele evaluaties is het aannemelijk dat TOS een positieve bijdrage levert aan het buitenspeelklimaat en het welbevinden van kinderen. Volgens kinderen én volwassenen draagt TOS bij aan de saamhorigheid, onderling vertrouwen en veiligheid op straat, gaan meer kinderen buiten spelen en gaan kinderen zich beter gedragen. Hieruit kan worden afgeleid dat TOS de mogelijkheid biedt zowel de buurtomstandigheden te verbeteren die van invloed zijn op psychosociale ontwikkeling en gedrag van kinderen als de ontwikkeling en het gedrag van de kinderen zelf. De TOS-interventie is opgenomen en beschreven in de Databank effectieve sociale interventies van Movisie. De Toetscommissie Interventies Jeugd schrijft over TOS dat doelstellingen met betrekking tot buitenspelen, sportparticipatie en het gebruik van de openbare speelruimte overwegend worden gerealiseerd. Er is een sterke theoretische fundering en de TOS-methodiek is uitgebreid beschreven. De organisatie is professioneel opgezet en doet actief aan kwaliteitsbewaking. Samengevat is uit de verschillende niet-experimentele onderzoeken de hypothese af te leiden dat TOS de mogelijkheid biedt het speelklimaat, de emotionele en sociale veiligheid voor kinderen en het gedrag van kinderen te verbeteren. Het is daarom relevant om met een experimenteel onderzoeksdesign vast te stellen of TOS deze effecten ook daadwerkelijk realiseert.

ZonMw heeft door toekenning van een subsidie het mogelijk gemaakt om de effecten van de TOS-interventie te onderzoeken door middel van een longitudinaal quasi experimenteel onderzoeksdesign. In een meerjarige studie volgden we in twintig buurten (tien experimentele buurten waar TOS startte en tien controlebuurten waar niet met TOS wordt gewerkt) de sociaal-emotionele ontwikkeling en het

prosociaal gedrag van kinderen evenals het buitenspeelklimaat. De looptijd van het onderzoek was 2010-2014. Buurtgerichte interventies zoals TOS zijn complex en effectonderzoeken er naar zijn ingewikkeld. Toch toont dit onderzoek aan dat het wel degelijk mogelijk is voor buurtgerichte interventies om effecten op buurtniveau te realiseren en dat deze ook wetenschappelijk onderzocht en aangetoond kunnen worden. De aard en complexiteit van experimenteel longitudinaal onderzoek in buurten (waarin veel verschillende factoren van invloed zijn op zowel de omstandigheden waarin de interventie ten uitvoer wordt gebracht als op de responsbereidheid van respondenten) brengt verschillende uitdagingen met zich mee. In deze rapportage besteden we expliciet aandacht hoe we met deze uitdagingen zijn omgegaan, waaruit tips volgen aan collega onderzoekers die vergelijkbaar onderzoek willen gaan uitvoeren.

De auteurs willen de volgende organisaties / personen graag bedanken: ZonMw; Thuis Op Straat, in het bijzonder Marianne Martens, Peter Hartog en de TOS bazen van de deelnemende TOS praktijken; en de (deel)gemeenten waar het onderzoek is uitgevoerd (Rotterdam Centrum, - Kralingen Crooswijk, - Charlois, - Feijenoord, - IJsselmonde, Breda, Voorschoten, Bergen op Zoom, Schiedam). Wij danken ook prof. dr. Joop Hox voor zijn methodologische adviezen ten aanzien van de uitgevoerde multilevel analyses.

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	7
Hypothesen	7
Effectmaten	7
Uitvoering van het onderzoek	8
Resultaten programma-integriteit	10
Resultaten quasi-experimenteel onderzoek	11
Resultaten van de cross-sectionele studie	13
Conclusies en aanbevelingen	14
1 Beschrijving van de TOS-interventie	15
1.1 Introductie	15
1.2 Uitgangspunten en werkwijze van Thuis Op Straat	16
1.3 Onderbouwing potentiële effecten Thuis Op Straat	24
2 Uitvoering van het experimenteel onderzoek	29
2.1 Introductie	29
2.2 Hypothesen en onderzoeksdesign	29
2.3 Uitvoering van het experimenteel onderzoek	30
2.4 Programma integriteit	34
2.5 Effectmaten, matching en analyse	41
3 Resultaten experimenteel onderzoek	49
3.1 Voor- en na matching	49
3.2 Resultaten multilevel analyse SDQ schaal	52
3.3 De invloed van intensiteit interventie en leeftijd	53
3.4 SDQ subschalen	55
3.5 Resultaten multilevel analyse speelklimaat	60
3.6 Resultaten cross sectioneel onderzoek	62
3.7 Conclusies	65
Bijlagen	
1 Summary	68
2 Referenties	75
3 aankondigingsbrief onderzoek	78
4 Instrumenten	79

Samenvatting

Hypothesen

Doel van deze studie was om met een quasi-experimenteel longitudinaal onderzoeksdesign vast te stellen of TOS werkelijk de emotionele en sociale veiligheid voor kinderen (6-14 jaar) verbetert, het sociaal gedrag van kinderen bevordert en psychosociale en gedragsproblemen tegengaat. Hiertoe hebben we de volgende hypothesen getoetst:

1. De TOS-interventie vermindert psychosociale en gedragsproblemen van kinderen in de leeftijdsgroep 6-14 jaar.
2. De TOS-interventie bevordert prosociaal gedrag van kinderen in de leeftijdsgroep 6-14 jaar.
3. De TOS-interventie verbetert het buitenspeelklimaat in de buurt.

Effectmaten

Om de hypothesen te toetsen vergeleken wij kinderen die wonen in de directe omgeving van pleinen en straten waar een nieuwe TOS-interventie wordt opgestart (experimentele conditie) met kinderen die wonen aan pleinen en in straten waar niet met TOS wordt gewerkt (controleconditie). Wij hebben de ouders van de kinderen in de twintig onderzoeksgebieden gevraagd de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) in te vullen over de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kinderen. Dat is een vragenlijst met 25 items en vijf subschalen (emotie, gedrag, hyperactiviteit, relaties met vrienden, positief sociaal gedrag) en een totaalscore. In dit onderzoek herhaalden we de waarnemingen voor de kinderen op drie achtereenvolgende tijdstippen: bij de start van de studie (nulmeting), na een jaar en de eindmeting na twee jaar. Naast de SDQ hebben we vragen opgenomen over hoe vaak kinderen buitenspelen en over het speelklimaat in de buurt. Op de tien experimentele pleinen en op tien controlepleinen zijn bij de nulmeting 644 kinderen geïncludeerd om de drie hypothesen te testen: 321 kinderen in een experimentele buurt en 323 kinderen in een controle buurt.

Dit onderzoek gaat over de vaststelling van de effecten van TOS op buurtniveau. De kinderen die in de experimentele conditie van het onderzoek zijn opgenomen wonen weliswaar allemaal in de nabije omgeving van een TOS-plein, maar dat wil niet zeggen dat al deze kinderen ook werkelijk deelnemen aan de TOS-interventie. De kinderen bepalen immers zelf of ze wel of niet meedoen. Op voorhand is dan niet uit te sluiten dat het om groepen gaat die verschillen, waardoor een experimenteel effect niet vast te stellen is. Dat is anders dan experimenteel onderzoek waarin individuen aselekt aan condities worden toegewezen. De hypothesen die we opstelden, gaan daarom over de vraag of in de

experimentele buurten waar een TOS-interventie is gestart, een effect aantoonbaar is op de gemiddelde SDQ-scores van alle kinderen in die buurt. Daartoe namen we in de analyses ook de scores van kinderen mee die niet aan TOS deelnemen. De hypothesen gaan dus niet in op de vraag of de interventie een positief effect heeft op individuele kinderen die aan de interventie meedoen versus kinderen die niet aan de interventie meedoen.

Naast het experimentele onderzoek onder 644 kinderen heeft het cross-sectioneel onderzoek onder ruim 600 buurtbewoners plaatsgevonden. In dit onderzoek zijn buurtbewoners bevraagd over het buitenspeelklimaat en de collectieve weerbaarheid in de buurt. Het cross-sectioneel onderzoek bestond uit twee meetmomenten: de nulmeting bij de start van de studie en de effectmeting na twee jaar. De nulmeting heeft gelijktijdig plaatsgevonden met de nulmeting in het experimenteel onderzoek.

Hiernaast voerden wij een programmastudie uit om de integriteit van de uitvoering van de TOS-interventie te bepalen. We hebben het bereik van de TOS-interventie in de verschillende onderzoeksbuurten vastgesteld en gekeken naar eventuele verschillen tussen onderzoeksbuurten (hoe vaak uitgevoerd, hoeveel kinderen bereikt) en we stelden vast of er in zowel de experimentele buurten als in de controlebuurten geen ontwikkelingen waren die effect zouden kunnen hebben op de uitkomsten van de interventie. Ook onderzochten we hoe betrokken TOS-werkers, ouders en kinderen de TOS-interventie beoordelen.

Uitvoering van het onderzoek

Selectie van onderzoekslocaties

De experimentele pleinen zijn in nauw overleg met lokale TOS-praktijken en (deel)gemeenten geselecteerd. Om in aanmerking te komen voor opname in het experimenteel onderzoek diende een startend plein aan een aantal voorwaarden te voldoen. In de eerste plaats dient het daadwerkelijk een startend plein te zijn. Dit houdt in dat TOS nog geen activiteiten op dat plein uitvoerde in de voorafgaande periode. Voor een zo zuiver mogelijke meting van het mogelijke effect van de TOS-interventie was het bovendien belangrijk om contaminatie tussen TOS-pleinen in een buurt te voorkomen. Dat wil zeggen dat kinderen in een buurt activiteiten op verschillende TOS-pleinen bezoeken. Een selectiecriteria was daarom dat in de nabije omgeving van het startende TOS-plein geen andere TOS-activiteiten voor de leeftijdsgroep 6-14 jaar plaatsvonden. Een extra controle hierop heeft tijdens de uitvoering van het onderzoek plaatsgevonden door dit aan ouders te vragen. Een volgende voorwaarde was - om het risico op contaminatie verder te beperken - dat er een 'natuurlijke afbakening' was van een experimentele buurt. Zoals waterwegen, drukke doorgaande wegen of andere barrières die het speelgebied van kinderen op natuurlijke wijze afbakenen. Tot slot moest van tevoren duidelijk zijn dat TOS minimaal twee jaar op het plein aanwezig zou zijn, zodat we de kinderen in de onderzoeksbuurt gedurende de gehele onderzoeksperiode zouden kunnen volgen. Bij de selectie van de controlepleinen was een eis dat op deze pleinen en in de nabije omgeving geen TOS-activiteiten of vergelijkbare activiteiten plaatsvonden of in het recente verleden hebben plaatsvonden. Ook moesten de controlepleinen op voldoende afstand liggen van bestaande TOS-pleinen om contaminatie te voorkomen. Bij de selectie van de experimentele en controlepleinen vond nauw overleg plaats met de betreffende (deel)gemeenten. Onderzoekers

hebben gesproken met ambtenaren en in enkele gevallen met wethouders. Zij wilden hen informeren over het onderzoek, draagvlak voor het onderzoek verwerven en toestemming krijgen voor het aanleveren van een GBA-uitdraai met adressen in het experimentele gebied - en de controlegebieden - waar kinderen in de leeftijdsgroep 6-12 jaar woonden. Bovendien was het een voorwaarde dat op een controleplein in een periode van twee jaar niet zou worden gestart met TOS of met TOS vergelijkbare activiteiten zoals sport- en buurtwerk. Hiermee moesten zowel TOS als de (deel)gemeente instemmen. De (deel)gemeenten spraken hiertoe de intentie uit.

Steekproeftrekking en benadering respondenten

De steekproeftrekking vond plaats op basis van een uitdraai van adressen uit het GBA-systeem van de (deel)gemeenten. Het veldwerk voor het onderzoek gebeurde op locatie. Allereerst is in de onderzoekbuurt huis aan huis een brief verspreid, ondertekend door de (deel)gemeente, waarin het onderzoek werd aangekondigd en met een oproep aan bewoners om aan het onderzoek deel te nemen. Een week later startte het veldwerk in de buurt en belden de interviewers op de adressen aan. De interviewers stelden de vraag of de ouder (moeder of vader) bereid was om aan het onderzoek deel te nemen. De ouder is vervolgens thuis geïnterviewd. De interviewers streefden naar minimaal dertig interviews per buurt en naar spreiding in de respondentenpopulatie (niet alleen ouders die overdag thuis zijn maar ook ouders die werken). Omdat overdag veel mensen niet thuis waren zijn de interviewers tot drie keer teruggedaan naar adressen totdat iemand wel thuis was. Ook op zaterdag en in de avonden. De herhalingsinterviews (in de eerste en tweede vervolgmetingen) zijn telkens gevoerd met dezelfde respondent om variantie in de resultaten door het interviewen van verschillende ouders te voorkomen.

Afname interviews en omgaan met 'uitdagingen'

De aard en complexiteit van dit type onderzoek brengt verschillende uitdagingen met zich mee. Sommige daarvan zijn betrekkelijk eenvoudig te ondervangen, andere moeilijk. Het probleem van taal ondervangen we door meertalige en ervaren enquêteurs in te zetten. De ervaring van de onderzoekers in eerder onderzoek (en bevestigd in het huidige onderzoek) is dat de inzet van interviewers met verschillende achtergronden (herkomst en sekse) het makkelijker maakt om 'achter de voordeur' te komen. De onderzoekspopulatie is immers voor een aanzienlijk deel van niet-westerse herkomst. De deelnamebereidheid en de bereidheid van respondenten om de interviewer thuis te ontvangen waren vooral bij moeders van Turkse en Marokkaanse herkomst groter als er vrouwelijke interviewers aanbelden. Als bij het eerste contact bleek dat respondenten de Nederlandse taal niet goed beheersten, is vaak een nieuwe afspraak gemaakt voor afname van de vragenlijst door een interviewer die dezelfde taal beheerst. Na afloop van het gesprek vroegen we de respondent of hij/zij bereid is om deel te nemen aan de vervolgmeting. We benaderden de personen die daartoe bereid waren na een jaar opnieuw. De benadering en afname voor het derde interview, wederom na een periode van een jaar, ging op dezelfde wijze. Samenvatting tips: het is goed om gemengde veldwerkteams in te zetten, zeker als respondenten op het huisadres worden benaderd en bevroegd, om hogere respons te realiseren bij doelgroepen (vanwege taalproblemen en de bereidheid tot medewerking, in het bijzonder van vrouwen met een islamitische achtergrond). Gebruik van incentives (prijkkels) werkt effectief om een hogere respons te realiseren in achterstandsbuurten. Dit is ook belangrijk om uitval in longitudinaal onderzoek te voorkomen.

Matchingprocedure en analyses

Omdat het onderzoek quasi-experimenteel van opzet was, hebben we gecontroleerd op achtergronden van de kinderen. Hiervoor hebben we gebruikgemaakt van Propensity Score Matching (PSM). Met deze techniek is controle mogelijk van een groot aantal achtergrondvariabelen tegelijkertijd. De achtergronden van de kinderen in de experimentele (TOS) wijken bleken sterk vergelijkbaar met de achtergronden van kinderen uit de controle- (niet-TOS) wijken. De achtergronden betroffen onder meer woonduur, geslacht, leeftijd, etniciteit, taal thuis, opleiding en werk van de ouders. Met PSM stelden wij twee sterk vergelijkbare groepen vast. Verschillen in resultaten zijn hierdoor niet aan verschillen tussen groepen toe te schrijven. In longitudinaal onderzoek zijn er vaak ontbrekende waarden. Niet alle respondenten doen steeds mee. Daarom hebben wij gebruikgemaakt van multiple imputation. Analyses op de longitudinale data hebben wij uitgevoerd met multileveltechnieken (drie metingen geclusterd binnen 644 kinderen). We hebben gekeken hoe SDQ-totaalscore zich ontwikkelt, wat de invloeden zijn van geslacht, leeftijd en etniciteit en uiteindelijk wat de verschillen zijn tussen de experimentele en controlegroepen. Deze drie achtereenvolgende analyses hebben we vervolgens ook voor de afzonderlijke subschalen van de SDQ uitgevoerd (gedragsproblemen, emotionele problemen, hyperactiviteit, invloed vrienden en prosociaal gedrag). Deze analyses zijn uitgevoerd met Stata13.1 en Runmlwin. Op vergelijkbare wijze voerden we analyses uit voor ontwikkelingen in speelklimaat, waaronder de buitenspeelfrequentie van kinderen en de beoordeling van het speelklimaat.

Resultaten programma-integriteit

Factoren die met het programma zelf samenhangen beïnvloeden de effecten van interventies. In een programmastudie zijn we nagegaan of de TOS-interventies in de praktijk zijn uitgevoerd zoals bedoeld, met welke frequentie en bereik (programma-integriteit), en hoe TOS medewerkers, kinderen en ouders de interventies hebben ervaren. Hierbij pasten we verschillende methoden van onderzoek toe. We voerden analyses uit op de geregistreerde gegevens in de digitale TOS logboeken over TOS-activiteiten en we namen interviews af met TOS medewerkers. Daarnaast hebben we in de eerste en tweede vervolgmeting van het experimenteel onderzoek enkele vragen over TOS gesteld aan de ouders van kinderen die wonen in de experimentele buurten. Ook zijn in de experimentele buurten enkele honderden kinderen bevraagd over wat ze van TOS vinden en wat TOS de kinderen oplevert (zoals veiliger spelen).

Conclusies programma-integriteit

Zowel betrokken TOS-werkers als ouders en kinderen oordelen positief over de TOS-interventie in de experimentele buurten. TOS-werkers geven aan dat de activiteiten grotendeels goed zijn verlopen. De overgrote meerderheid van ouders en kinderen kent TOS, vindt dat TOS goed werk doet en dat het door TOS veiliger en leuker is voor kinderen om buiten te spelen. We hebben TOS-werkers en ouders ook gevraagd naar factoren en ontwikkelingen in de buurt die impact zouden kunnen hebben op de uitkomsten van de experimentele studie. Het gaat hierbij om zaken als ruimtelijke-orderingsaspecten, uitbreiding van speellocaties of sport- en spelactiviteiten van andere organisaties, meer toezicht op straat of de opkomst van bijvoorbeeld criminaliteit of overlastgevende groepen jongeren. Zowel TOS-werkers als ouders gaven aan dat er in de experimentele buurten en

in de controlebuurten geen ontwikkelingen waren die invloed zouden kunnen hebben op de uitkomsten van de experimentele studie.

Een belangrijk element in de werkwijze van TOS is dat een aanwezigheid van zeker twee, maar bij voorkeur drie of vier keer in de week op een straat of plein nodig is om uiteindelijk invloed te hebben op het gedrag van kinderen en jongeren. Het kunnen opbouwen van een vertrouwensrelatie is immers belangrijk voor TOS om succesvol te zijn bij kinderen met sociaal-emotionele problemen of afwijkend gedrag. We zijn daarom nagegaan hoe vaak (frequentie) TOS activiteiten plaatsvonden, en hoeveel kinderen aan de activiteiten deelnamen. Uit analyse van de TOS logboeken kwam naar voren dat de frequentie waarmee op de experimentele pleinen de TOS-interventie is ingezet varieert tussen de onderzoeksbuurten; op sommige onderzoekspleinen was er een hogere frequentie van TOS-activiteiten dan op andere. Ook de resultaten van het experimenteel onderzoek geven informatie over het bereik van de TOS-interventie. In de vragenlijst is namelijk een vraag aan ouders opgenomen hoe vaak hun kinderen deelnemen aan TOS-activiteiten. Hiermee is vast te stellen in hoeverre tussen experimentele buurten de 'relatieve deelname' van kinderen aan TOS-activiteiten varieert. Onder 'relatieve deelname' verstaan we het aandeel kinderen op het totaal aantal kinderen in de buurt dat deelneemt aan TOS-activiteiten. Uit de resultaten blijkt dat in de buurten waarin TOS gedurende de onderzoeksperiode frequenter actief is, het percentage kinderen dat aan TOS heeft deelgenomen aanzienlijk hoger ligt. We nemen deze bevinding (hogere versus lagere frequentie en bereik; we zullen dit verder aanduiden met hogere en lagere intensiteit van de inzet van de interventie) mee als factor in de analyses van de uitkomstmaten in het experimenteel onderzoek. De vraag is welk verschil de intensiteit van de inzet van de interventie in een onderzoeksbuurt maakt bij het kunnen realiseren van effect op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en op het speelklimaat.

Resultaten quasi-experimenteel onderzoek

De resultaten van het onderzoek inzake hypothese 1 *De TOS-interventie vermindert psychosociale en gedragproblemen van kinderen in de leeftijdsgroep 6-14 jaar* laten zich als volgt samenvatten. Conform de hypothesen is er, na controle voor de nulmeting, een significant verschil tussen de experimentele groep en de controlegroep bij SDQ-totaalscores op meetmoment 2 en 3 (-0.74, se=0.35). De resultaten laten zien dat kinderen in de experimentele conditie lager scoren op ontwikkelingsmoeilijkheden dan kinderen in de controleconditie. Wij stellen in ons onderzoek kortom positieve effecten vast van TOS op de SDQ; de effect size hiervan is beperkt (ES=0.08). De interventie vertoont enkel een statistisch significant effect wanneer deze intensiever wordt ingezet (meerdere dagen per week) - waardoor dus meer kinderen worden bereikt in een hogere frequentie. De effectiviteit van TOS is bij hoogintensieve inzet sterker (-1.47, se=0.41). De effect size is 0.31. Model 5 voegt ook de interactie met leeftijd toe. Er blijkt een interactie-effect te zijn tussen leeftijd met hoge intensiteit. Dat wil zeggen: de interventie heeft vooral effect op afname van ontwikkelingsmoeilijkheden voor kinderen van 6-9 jaar. Voor oudere kinderen vinden we geen significant effect.

Multilevel analyses SDQ, model 3-model 5

SDQ-totaal	Model 3	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	5.44 (0.53)	5.44 (0.50)	6.13 (0.52)
SDQ-nulmeting	0.41*** (0.03)	0.42*** (0.03)	0.43*** (0.03)
Leeftijd	-0.08 (0.09)	-0.09 (0.09)	-0.27** (0.10)
Geslacht	-0.31 (0.38)	-0.43 (0.38)	-0.57 (0.38)
Etniciteit (dummy)	-0.45 (0.40)	-0.39 (0.40)	-0.48 (0.39)
Exp. Conditie	-0.74* (0.35)		
Hoogintensief (dummy)		-1.47*** (0.41)	0.13 (0.56)
Hoogintensief *			-3.05*** (0.75)
Leeftijd (dummy)			
Meting	1.12 (13.54)	1.13 (18.50)	1.14 (17.88)
ID	1.78 (9.42)	1.78 (13.31)	1.78 (13.28)
Cov(meting, id)	-1.27 (6.75)	-1.28 (9.48)	-1.30 (9.04)
Residu	1.06 (7.93)	1.05 (11.19)	1.04 (11.78)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Voor de SDQ-subschalen pasten we dezelfde stapsgewijze multilevel analysemethode toe als bij de analyse waarin de SDQ-totaalscore als afhankelijke variabele werd onderzocht. Samengevat: we hebben een hoofdeffect van de experimentele conditie gevonden voor de SDQ-subschaal emotionele problematiek, ook wanneer we niet uitsplitsen naar hoge en lage intensiteit van de interventie. Indien we voor elke subschaal een multilevel analyse uitvoeren waarin de experimentele conditie is omgecodeerd naar hoge en lage intensiteit, dan zien we de volgende resultaten. Voor de subschalen emotionele problematiek en gedragsproblemen is een gunstig effect gevonden voor de experimentele conditie mits er een hoge intensiteit van de interventie is. Daarnaast hebben we voor de SDQ-subschalen emotionele problematiek, hyperactiviteit en relatie met leeftijdsgenoten een interactie-effect gevonden tussen de hoogintensiteit-conditie en leeftijd: alleen is er sprake van gunstige effecten voor kinderen 6-9 jaar.

Wat betreft hypothese 2 De *TOS-interventie bevordert prosociaal gedrag van kinderen in de leeftijdsgroep 6-14 jaar* pasten we voor de subschaal prosociaal gedrag dezelfde stapsgewijze multilevel analysemethode toe als bij de analyse waarin de SDQ-totaalscore als afhankelijke variabele werd onderzocht. We vinden geen significante resultaten van de TOS-interventie op prosociaal gedrag.

Wij hebben ook gekeken naar de effecten van TOS op het speelklimaat (hypothese 3: *De TOS-interventie verbetert het buitenspeelklimaat in de buurt*). Voor het speelklimaat zien we een significant gunstig effect van de interventie op de beoordeling van het buitenspelen (kinderen vinden het leuker om buiten te spelen; -0.24 , $se=0.06$). Wanneer we kijken naar intensiteit van de interventie (hoog of laag) zien we dat de resultaten van de interventie sterker zijn bij hogere intensiteit dan bij een lagere intensiteit. Voor de frequentie waarin kinderen buitenspelen is er een interactie-effect, het gerapporteerde effect (vaker buitenspelen) geldt in experimentele buurten met een hogere intensiteit van TOS alleen voor oudere kinderen ($-.30$, $se= .11$).

De resultaten overziend constateren we dat de TOS-interventie een positief effect heeft, vooral op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen jonger dan 10 jaar, mits er een hoog intensieve inzet is. We zien ook dat de TOS-interventie een positief effect heeft op de frequentie van het buitenspelen van kinderen ouder dan 10 jaar. De interpretatie van deze bevinding is enigszins speculatief. Wij verklaren dit resultaat enerzijds uit het feit dat jonge kinderen sowieso buitenspelen (op de stoep voor het huis, niet zelden zonder begeleiding door een ouder), ook als TOS geen activiteit heeft. Als TOS er wel is dan krijgen deze kinderen extra aandacht (hetgeen een positief effect heeft op de sociaal-emotionele ontwikkeling). Oudere kinderen zijn mobieler, gaan verder weg naar pleinen waar ze met andere kinderen kunnen spelen. TOS zorgt voor veiligheid en een gunstig speelklimaat op deze pleinen, waardoor oudere kinderen vaker buitenspelen als TOS er is. Een andere mogelijke verklaring is dat in islamitische gezinnen (een aanzienlijk percentage van de kinderen in TOS-buurtTOS-buurten heeft een islamitische achtergrond) oudere meisjes vaker binnen worden gehouden, vanwege onveiligheid buiten en vanwege de mogelijkheid van onbegeleide contacten met jongens. Door begeleid spelen op TOS-pleinen mogen deze meisjes wel naar buiten.

Resultaten van de cross-sectionele studie

Om de effecten van TOS op de buurt (hypothese 3) vast te stellen heeft ook een cross-sectioneel onderzoek onder ruim 600 buurtbewoners plaatsgevonden. Hierbij hebben we buurtbewoners bevraagd over het buitenspeelklimaat en de collectieve weerbaarheid in de buurt. Dit onderzoek bestond uit twee meetmomenten: de nulmeting bij de start van de studie en de effectmeting na twee jaar. De nulmeting heeft gelijktijdig plaatsgevonden met de nulmeting in het experimenteel onderzoek. De resultaten van de cross-sectionele studie laten zien dat buurtbewoners goed op de hoogte zijn van het bestaan van de TOS-interventie (grote zichtbaarheid) en dat ze positief oordelen over de doelstellingen van de TOS-interventie. Buurtbewoners in de experimentele wijken zijn in de eindmeting positiever over het buitenspeelklimaat voor kinderen dan ten tijde van de nulmeting. Op de mate van collectieve waarbaarheid in de buurt constateren we echter geen verschillen.

Conclusies en aanbevelingen

De aanbevelingen uit dit project volgen uit de conclusies. De interventie Thuis Op Straat heeft een significant gunstig effect op ontwikkelingsmoeilijkheden van kinderen. Dit effect is aantoonbaar voor kinderen jonger dan 10 jaar als er een hogere intensiteit van de interventie is (meerdere malen per week uitgevoerd en een hoger bereik onder buurtkinderen). Voor het speelklimaat zien we eveneens gunstige effecten van de TOS-interventie: het buitenspelen wordt leuker gevonden en kinderen ouder dan 10 jaar spelen vaker buiten. Dit effect is groter bij een hogere intensiteit van de interventie. De karakteristieken van de interventie (blijkens dit onderzoek frequentie en bereik) zijn belangrijk ook voor de resultaten van de interventie TOS.

Op basis van het onderzoek trekken wij drie belangrijke aanbevelingen:

1. Thuis Op Straat is effectief, zeker als de interventie met een bepaalde regelmaat in een buurt wordt ingezet. Het programma veronderstelt wel een goede investering. Effecten komen niet vanzelf en worden vooral bereikt door deelname en gebruik. De belangrijkste aanbeveling richting TOS is om de interventie met voldoende intensiteit (meerdere malen per week) uit te zetten, zo worden er betere resultaten behaald.
2. Wijkgerichte interventies zijn complex en effectonderzoeken ernaar zijn ingewikkeld. Toch toont dit onderzoek aan dat het wel degelijk mogelijk is effecten praktisch te behalen en deze wetenschappelijk te onderzoeken. Niet alle interventies hoeven individuele interventies te zijn. Ook voor de toekomst is het nodig sociale aanpakken met goed effectonderzoek uit te voeren.
3. Voor TOS zelf lijkt het verstandig in de toekomst verder te investeren in de kwaliteit van het programma. Het meest verwachten wij op basis van het onderzoek wanneer het programma met voldoende volume en intensiteit wordt uitgevoerd. Dit onderzoek lijkt meer te pleiten voor diepte-investeringen dan voor breedte-investeringen.

Kernwoorden: sociaal-emotionele ontwikkeling kinderen, wijkinterventie, multilevel analyse, effectonderzoek, propensity score matching

1 *Beschrijving van de TOS-interventie*

1.1 *Introductie*

Buitenspelen is een belangrijke factor voor de ontwikkeling van kinderen. Het zou de normaalste zaak van de wereld moeten zijn. Maar dat is het niet. Steeds minder kinderen spelen in de buitenruimte (Emmelkamp, 2004a; Bouw & Karsten, 2006). Een belangrijke oorzaak hiervan is dat veel ouders en kinderen het speelklimaat buiten als onveilig beschouwen en hun kinderen van de straat houden (Emmelkamp, 2004a). Dat geldt zeker voor kinderen die opgroeien in achterstandssituaties. Veel ouders willen hun kinderen uit de buurt houden van risico's die de straat hen biedt en willen dat hun kinderen veilig en gezond opgroeien. Verschillende onderzoeken tonen ook aan dat opgroeien in een achterstandswijk gerelateerd is aan diverse vormen van probleemgedrag zoals antisociaal gedrag, geweld en delinquentie. Deze manifesteren zich vooral sterk bij de overgang naar en de beginjaren van de adolescentie (Junger Tas, Steketee & Moll, 2008; Schneiders et al., 2003; Jonkman, 2012). Dat de buurt en de wijk van invloed is op de ontwikkeling van kinderen en jongeren is al veel langer bekend (Shaw & McKay, 1942; Cloward & Ohlin, 1960). De thematiek van de wijk als context voor socialisatie van jongeren kwam in de tachtiger jaren hernieuwd in de belangstelling (Wilson, 1987). Er kwam nieuw onderzoek naar de invloed van omgevingskenmerken en wijze waarop verschillende ontwikkelingsprocessen verlopen (Sampson, 2012; Elliot et al., 2006; Furstenberg et al., 1999; Brooks-Gunn, 1997; Sampson & Raudenbusch, 2004).

Buurtproblemen als vandalisme en drugsgebruik, armoede en werkloosheid, instabiliteit zijn direct verbonden met het gedrag van jongeren die er wonen (Sampson, 2012; Junger Tas et al., 2008; Sampson en Laub, 1993; Lizotte et al., 1994). Een buurt met vandalisme en drugsgebruik doet bij jongeren gemakkelijker het idee postvatten dat het om normale verschijnselen gaat (Felson, 1998). In zulke wijken is het ook nog zo dat bewoners zich verder terug trekken en het sociaal vertrouwen en de informele sociale controle op elkaars gedrag minder wordt. Verloedering, armoede, eenoudergezinnen en etnische diversiteit hangen samen met gebrek aan sociale controle en gedragsnormen (Elliot et al., 1996; Huizinga et al., 2003).

Buurtproblemen hebben niet alleen een direct maar ook een indirect effect op de ontwikkeling van kinderen en jongeren bijvoorbeeld via de opvoeding. De situatie in de buurt beïnvloedt de wijze waarop opgevoed wordt en daarmee de ontwikkeling van kinderen. Zo is bijvoorbeeld duidelijk geworden dat de buurt een belangrijke rol vervult in de sociale en normatieve ondersteuning en op de kwaliteit van de opvoeding (Sampson et al., 1997; Sampson & Laub, 1993; Thornby & Krohn, 2003).

Ongunstige algemene levensomstandigheden tasten de opvoedingskwaliteit aan. Hierdoor kunnen ouders zich bijvoorbeeld onmachtig gaan voelen om goed op hun kinderen toe te zien of hun gedrag met opvoedingsregels te structureren (Pels & Nijsten, 2003).

1.2 *Uitgangspunten en werkwijze van Thuis Op Straat*

Introductie Thuis Op Straat

Thuis Op Straat (TOS) is een buurtgerichte interventie met een groot bereik onder jongens en meisjes tussen 8 en 14 jaar, veelal van allochtone herkomst. TOS beoogt een duidelijk (gedragsregels, normen), gemoedelijk, fatsoenlijk en sociaal en emotioneel veilig klimaat op pleinen en straten te scheppen. Dagelijks organiseert TOS activiteiten voor de jeugd. Daarbij gaat het om spel- en speelplezier met regels en aandacht voor iedereen. De activiteiten zijn niet alleen leuk, maar ook leerzaam en dragen bij aan de sociaal-emotionele, motorische en cognitieve ontwikkeling van de kinderen, tieners en jongeren. Uitgangspunt is om kinderen veiligheid, persoonlijke aandacht en plezier te bieden, prosociaal gedrag te belonen en in te grijpen bij gedragsproblemen. TOS wil dat kinderen (jongens én meisjes) zich buiten veilig en 'thuis' voelen. Door het op vaste tijden organiseren van activiteiten op pleinen en straten en het geven van persoonlijke aandacht wil TOS het speelklimaat en de sociale en emotionele veiligheid voor kinderen in een buurt verbeteren. TOS werkt hoofdzakelijk in de openbare ruimte, in buurten, op straten, (buurt)pleinen en speelplaatsen; en richt zich daarbij voornamelijk op pleinen en straten in zogeheten achterstands-buurten met meervoudige risico's voor de jeugd. Het zijn deze achterstandsomgevingen die de kans vergroten op de ontwikkeling van psychosociale problemen.

TOS werkt vanuit vier basisprincipes:

1. *Liefde en aandacht is toch voordeliger*

TOS gaat er vanuit dat een positieve benadering van de jeugd de kans vergroot op een succesvolle ontwikkeling tot verantwoordelijke volwassenen. Liefde en aandacht betekent ook dat we, waar nodig, streng zijn en grenzen stellen.

2. *Kennen en gekend worden*

TOS wil de kinderen en jongeren kennen, hun ouders en vice versa. Dat levert een vertrouwensrelatie op die de basis vormt voor onze sociale interventies en beïnvloeding van gedrag. Bij negatief gedrag worden kinderen en jongeren door TOS aangesproken en gecorrigeerd, bij positief gedrag geeft TOS complimenten.

3. *Activiteiten en interventies, iedere dag weer*

TOS medewerkers zijn praktische pedagogen van de straat en kunnen op een niet bedreigende manier ouders steunen bij de opvoeding van hun kinderen.

4. *Dichtbij en geïnspireerd*

TOS kent heel veel kinderen, jongeren en hun ouders en heeft daardoor een belangrijke informatiepositie in de wijken als het om (kwetsbare) kinderen, jongeren en gezinnen gaat. Medewerkers van TOS zijn in staat bijzonder gedrag van de jeugd te signaleren, daar zelf iets mee te doen of door te verwijzen naar de hulpverlening.

Ontstaan van Thuis Op Straat

Het initiatief van Thuis Op Straat ontstond in de negentiger jaren met de opzet van Duimdrop. Initiatiefnemer Ton Huiskens werd in de negentiger jaren geconfronteerd met de beperkingen van het buurthuiswerk in Rotterdam. Hij zag pleinen en wijken van Rotterdam verloederen en zag dat de leefbaarheid op straat er voor kinderen en jongeren op achteruit was gegaan. Met Duimdrop werden kinderen in achterstandswijken in staat gesteld speelgoed te lenen. Een zeecontainer werd op het plein geplaatst en het speelgoed werd onder begeleiding uitgeleend. Kinderen konden speelgoed ‘verdienen’ door het sparen van ‘duimen’, die onder meer door wijkagenten werden uitgedeeld. Het project is in vele steden toegepast en is bekroond met de Jantje Betonprijs. Uit Duimdrop is in de jaren 90 het project ‘Thuis Op Straat’ (TOS) voortgekomen. TOS gaat een stap verder dan Duimdrop door van het openbaar gebied weer het plezierige en ontspannen domein van kinderen te maken. Het voegde daarvoor aan de speelgoeduitleen een breder pakket aan activiteiten toe, zoals sport, spel en culturele activiteiten.

In 1996 ging Thuis Op Straat (TOS) van start in de Rotterdamse wijken Hillesluis en het Nieuwe Westen. Daarna volgden meer wijken in Rotterdam en meer steden. Thans rukt Thuis Op Straat in 42 wijken, in 1 stadsdeel in Amsterdam, 7 deelgemeenten in Rotterdam, in verschillende wijken in Leiden en in Voorschoten, in de gemeente Breda en Bergen Op Zoom (Jaarverslag 2013). In 2013 zijn er 17.989 activiteiten in de buitenruimte georganiseerd. Daarbij heeft TOS 621.186 kind-contacten en 58.357 volwassen-contacten gerealiseerd tijdens activiteiten. Dat is een gemiddelde deelname van 39 kinderen per activiteit. Van de kinderen die door TOS worden bereikt is 75% tussen 4-12 jaar oud (cijfers 2013). Bij benadering is ruim een derde van de deelnemers van Marokkaanse of Turkse afkomst. Maar ook Antilliaanse, Surinaamse, Nederlandse en jongeren met andere achtergronden nemen deel aan TOS. Over het algemeen geldt dat alle etnische groepen die in de wijken aanwezig zijn door TOS bereikt worden.

Thuis Op Straat organisatie

De organisatie bestaat uit kleinschalige, juridisch zelfstandige eenheden (de TOS-praktijken) die door middel van een franchiseconstructie zijn verbonden met het merk TOS. TOS Centraal is franchisehouder van TOS, een gedeponerd merk dat niet zonder meer gekopieerd mag worden. TOS Centraal exporteert het product TOS, bewaakt de inhoud, coacht TOS-praktijken en verzorgt de opleiding van TOS-bazen en TOS-medewerkers. De franchise TOS-praktijken verplichten zich door middel van de verbintenis met TOS Centraal om zich te houden aan de richtlijnen van het merk. De meeste TOS-praktijken zijn organisatorisch ondergebracht bij een lokale welzijns partij. Formeel zijn veel TOS-bazen en TOS-medewerkers in dienst bij de welzijnsinstelling, maar inhoudelijk worden ze geleid door TOS-centraal. TOS is niet in te delen in een specifieke ‘traditionele’ werksoort. Het is een mix van opbouwwerk, sociaal-cultureel werk (kinderwerk, jongerenwerk) en sociaal ondernemerschap. ¹ TOS teams bestaan uit een aantal vaste medewerkers met daarnaast een grote inzet van vrijwilligers, stagiairs en jongeren met een bijbaan. Naast enkele tientallen vaste professionele medewerkers zijn in 2013 416 jonge mensen verbonden geweest aan TOS in de vorm van arbeidstrajecten, bijbanen, opleiding en werk. Tevens hebben meer dan 500 jongeren stage gelopen bij TOS (Jaarverslag 2013).

Elke TOS-praktijk is verschillend qua grootte, maar ook qua functies en benaming. Momenteel zijn de volgende vier niveaus te onderscheiden: TOS directeur / TOS Baas; teamleider, vaste medewer-

¹ Movisie methodiek beschrijving Thuis Op Straat Databank effectieve sociale interventies (2012).

ker en stagiair/jongere met bijbaan. De directeur/TOS-baas staat aan het hoofd van een TOS-praktijk en is verantwoordelijk voor de implementatie en coördinatie van de uitvoering van TOS. De teamleider of voorman/voorzitter (termen worden door elkaar gebruikt) werkt mee op het plein en is verantwoordelijk voor de directe aansturing van de medewerkers en de uitvoering van de activiteiten. De teamleider heeft een vooropleiding op hbo-niveau, meestal in een agogische of sport gerelateerde opleidingsrichting. De vaste TOS-medewerker is verantwoordelijk voor de uitvoering van de activiteiten en de begeleiding van stagiaires en jongeren met een bijbaan. TOS-medewerkers zijn veelal mbo-opgeleid (agogische of sportopleiding). Indien een medewerker wordt aangenomen op talent, maar nog geen mbo-diploma heeft, krijgt deze persoon de mogelijkheid alsnog een mbo-opleiding te volgen (Mbo Helpende Welzijn). Stagiaires, jongeren met een bijbaan en 'zakgelders' komen vaak van opleidingen als Mbo Sport en Bewegen, Mbo SPW en Hbo Pedagogiek. De jongeren komen veelal uit de buurten waar TOS actief is.

Kwaliteitsbewaking²

TOS hanteert de term 'lerende organisatie' als uitgangspunt. Dat betekent dat er ruimte is om te leren, zowel voor de medewerkers als voor de organisatie. Leren in trainingen, leren van elkaar, leren van ervaringen in de praktijk en delen van succes en mislukkingen. TOS Centraal is het ondersteunende apparaat voor mensen in de uitvoerende TOS-praktijken en richt zich voortdurend op het ontwikkelen van zelflerende organisaties en de kwaliteit van de uitvoering.

Voor TOS-medewerkers is er de mbo-opleiding *Helpende Welzijn* op het Albeda-college met een aantal speciale modules voor het werk bij TOS. Deze opleiding wordt elk jaar afgesloten met een certificaat en na drie jaar krijgen de medewerkers een diploma waarmee ze naar mbo-niveau 2 kunnen. Voor TOS-bazen en TOS-medewerkers verzorgt TOS Centraal een opleiding, die wordt aangepast aan de leerbehoefte van de TOS-bazen. Er is dus geen standaard leermethode. Onderdelen zijn: intervisie en specifieke cursussen als pleinprogrammeren, pleinanalyse maken, et cetera. Daarnaast biedt TOS Centraal werkbegeleiding, coaching en supervisie. Voor alle medewerkers is er vanuit TOS ondersteuning via internet, email en telefoon (helpdesk).

Jongeren met jongerenbijbaantjes krijgen de benodigde bagage aangereikt in de vorm van kaderopleidingen. Hierin worden de jongeren getraind in het TOS-concept, de functie van het logboek, omgaan met agressie op het plein, communicatie met elkaar en met de doelgroep, het organiseren van activiteiten en sociale vaardigheden. Het werken met het elektronisch logboek leidt op verschillende niveaus tot reflectie, monitoring, controle en verantwoording. De directeur/TOS-baas en de teamleider houden controle op de uitvoering en kwaliteit op de pleinen.

Het thema kwaliteit wordt expliciet aan de orde gesteld in trainingen, op het teamoverleg, voorafgaand aan activiteiten en in de begeleiding van stagiaires. Jaarlijks organiseert TOS Centraal een meerdaagse bijeenkomst voor alle TOS-bazen en voorlieden. Tijdens deze TOS bijeenkomsten wordt de balans opgemaakt van het afgelopen seizoen en worden nieuwe uitvindingen en besluiten over verbetering van het TOS-concept gepresenteerd.

Werkwijze en doelstellingen Thuis Op Straat

TOS is altijd herkenbaar aanwezig op straat en werkt in de directe nabijheid van kinderen/ jongeren en hun families. De activiteiten beginnen bij de voordeur van kinderen en jongeren en willen aansluiten bij hun belevingswereld. TOS onderscheidt zich van traditioneel en huidig buurtwerk

² Movisie methodiek beschrijving Thuis Op Straat Databank effectieve sociale interventies (2012).

door de intensieve en duurzame aanwezigheid. Onder leiding van TOS-werkers wordt een gericht aanbod van sport- en spelactiviteiten georganiseerd op pleinen en straten, op vaste tijden, meerdere dagen in de week en het hele jaar door. De basis van TOS is overal gelijk, maar de uitwerking wordt afgestemd op de wijk en kan daardoor verschillen. Tijdens de activiteiten letten de TOS-medewerkers op wat er goed gaat en wat aandacht verdient. Deze signalen worden structureel verwerkt in een digitaal logboek. Waar nodig worden signalen over schoon, heel, veilig, groepsge-drag en informatie over individuen doorgespeeld naar de relevante wijkpartners en organisaties. De doelstellingen van TOS laten zich als volgt samenvatten.

1. TOS wil dat meer kinderen (ook meisjes) buiten op straat spelen, en op straat actief meedoen. TOS wil kinderen uit huis krijgen, achter de spelcomputer vandaan, en verleiden om mee te doen met (een groep) andere kinderen.
2. Het scheppen van een duidelijk (gedragsregels, normen), fatsoenlijk, sociaal en emotioneel veilig klimaat op pleinen en straten. Gedragsverandering en een positieve psychosociale ontwikkeling bij kinderen en jongeren wordt gerealiseerd door over langere tijd veiligheid en plezier te bieden en positief gedrag te belonen. Ook vraagt TOS om fatsoen, respect en het houden aan gedragsregels. Sport- en spelactiviteiten ziet TOS als een middel om te komen tot een prettiger en veiliger speelklimaat, waarin kinderen en jongeren zich kunnen ontwikkelen tot aanspreekbare en weerbare burgers, die besef hebben van hun eigen verantwoordelijkheden. Om deze doelstellingen te realiseren wil TOS:
 - Kinderen leren om te communiceren binnen zo'n groep en elkaar niet uitschelden.
 - Binnen de groep sociale vaardigheden oefenen en sociale competenties ontwikkelen.
 - Kinderen leren respectvol om te gaan met andere kinderen en volwassenen in het publieke domein.
 - Kinderen leren om zich staande te houden in de groep.

In feite draagt TOS daarmee bij aan de opvoeding van kinderen. TOS professionals zien zichzelf daarmee als mede-opvoeder die kinderen positief maar met duidelijkheid benaderen. In feite draagt TOS bij aan de individuele opvoeding van kinderen. De lijfsprek van TOS is 'liefde en aandacht is toch voordeliger'. Deze houding zien we terug in het professionele handelen van de werkers. Hun handelingsrepertoire bestaat namelijk uit het geven van aandacht en positieve feedback aan de kinderen en jongeren die ze door middel van een breed palet aan activiteiten weten te bereiken. Ook de meest lastige en overlast-gevende kinderen moeten positief worden benaderd, is het credo. Voor kinderen die dreigen te ontsporen heeft TOS een belangrijk signaalfunctie.

De werkwijzen van TOS laten zich als volgt samenvatten.

1. De basis van TOS is het meerdere per week op hetzelfde plein/buurt sport- en spelactiviteiten organiseren voor kinderen en jongeren, zichtbaar en herkenbaar in het publieke domein. TOS werkt met getrainde en gecoachte professionals (ondersteund door jongeren) die een heldere taakomschrijving meekrijgen. Zo weten ze persoonlijke aandacht te geven, problemen te signaleren en zo nodig door te verwijzen. TOS activiteiten die door de professionals veelal in de vorm van sport, spel- en culturele activiteiten worden uitgezet, zijn herhaalbaar en overdraagbaar. TOS wil gedurende het hele jaar een systematisch aanbod van activiteiten voor jeugdigen realiseren. De TOS activiteiten, veelal in de vorm van sport, spel- en culturele activiteiten, zijn herhaalbaar en overdraagbaar.

2. Door een dergelijke investering van meerdere jaren achtereenvolgend op een straat of plein, waarbij het programma voor de kinderen en omwonenden veel en regelmatig aanwezig is, moeten positieve resultaten behaald worden. Aanwezigheid van meerdere keren in de week (minimaal twee, bij voorkeur drie of vier keer week) wordt als noodzakelijk gezien om uiteindelijk invloed te hebben op het gedrag van kinderen en jongeren. Een andere belangrijke voorwaarde om gedragsverandering te bewerkstelligen via de aanpak van TOS is dat er een vertrouwensrelatie is tussen de kinderen en de werkers. Het werken aan vertrouwen kost tijd. TOS blijft voor lange tijd (meerdere jaren) op een plein aanwezig om positieve veranderingen bij kinderen en in de buurt te bestendigen.
3. TOS zoekt ook contact met ouders en buurtbewoners en betreft hen bij activiteiten. Voor TOS is het betrekken van ouders een belangrijk doel. Ouderbetrokkenheid organiseren maakt onderdeel uit van een bewustwordingsproces dat de opvoeding niet ophoudt bij de voordeur. Het gaat er volgens TOS om dat ouders begrijpen dat ze ook verantwoordelijk zijn voor het gedrag van hun kinderen op straat. Veel ouders zien dat immers niet zo, volgens deze ouders is het gedrag van hun kinderen op straat de verantwoordelijkheid van professionals als pleinwerkers van TOS, de wijkagent of de docent van de basisschool.
4. Signaleren en verwijzen. TOS kent heel veel kinderen/jongeren en hun ouders. In die zin heeft TOS een heel belangrijke informatiepositie in de wijken als het om (kwetsbare) kinderen/jongeren en gezinnen gaat. Medewerkers van TOS zijn getraind bijzonder gedrag van kinderen en jongeren te signaleren, daar zelf iets mee te doen of door te verwijzen in de keten. TOS wil kinderen en ouders niet benaderen vanuit een probleem, maar vanuit kansen die zich voordoen en vanuit een oprechte belangstelling voor het kind. De uitgangspositie is altijd positief, ‘we gaan iets leuks ondernemen, kom je ook buitenspelen?’ Van daaruit ontwikkelt zich door de jaren heen een vertrouwensrelatie tussen TOS-werkers, kinderen en ouders. Vanuit die positie is TOS een belangrijke partner voor de wijkteams: signaleren en verwijzen, informatie delen, een eerste gesprek voeren (vraagverkenning, als eerste stadium van vraagverheldering) en direct hulp bieden, waardoor voorkomen kan worden dat een lichte vraag om hulp en ondersteuning een (zwaardere) hulpverleningsvraag wordt.

Doelgroepen TOS

TOS wil kinderen verleiden om naar buiten te komen of buiten te blijven. TOS bereikt, zo blijkt uit eerdere analyses, twee verschillende groepen kinderen. De ene groep bestaat uit ‘buitenkinderen’, kinderen die ook zonder TOS op straat zouden zijn. De buitenkinderen behoren niet altijd tot overlast-gevende groepen, maar hangen wel rond in de wijk. De andere groep zijn ‘binnenkinderen’ (vaak allochtone meisjes) die niet buiten zouden spelen en zonder TOS door hun ouders binnen worden gehouden. Meisjes vinden het onveilig in de buitenruimte of worden juist door hun ouders binnengehouden door gevoelens van onveiligheid. Voor sommige ouders geldt dat ze hun dochters liever binnen houden om contact met jongens te voorkomen. TOS wil beide groepen bereiken (buitenkinderen, binnenkinderen) en brengt ze door middel van verschillende soorten activiteiten (sport, spel, drama, muziek, uitstapjes etc.) met elkaar in contact.

TOS wil nadrukkelijk categorieën kinderen en jongeren bereiken die om verschillende redenen extra kwetsbaar zijn. Vooral kinderen uit lagere maatschappelijke klassen (vaak allochtone kinderen) zijn aangewezen op de buitenruimte omdat zij minder toegang hebben tot georganiseerde vrijetijdsbesteding. In het bijzonder voor kinderen met een niet-westerse achtergrond is de buurt een oefenplaats voor gedrag omdat voor hen de straat vaker een verlengstuk is van de huiskamer

(Pels & Nijsten, 2003). Deze kinderen en jongeren hebben relatief weinig structuur in hun dagelijkse leven binnen- en buitenshuis. Zo kunnen zij in vergelijking met hun Nederlandse leeftijdgenoten minder steun ontlenen aan ouders en andere volwassenen bij het vinden van hun weg in de Nederlandse samenleving. Zij blijken zich dan ook relatief sterk te verlaten op de steun en voorbeelden van hun leeftijdgenoten. Zij zijn ook bevattelijker voor groepsdruk (Pels & Nijsten, 2003). Voor veel allochtone jongens is sprake van 'straatsocialisatie' in de groep van leeftijdgenoten. Gevoegd bij de context van grootstedelijke concentratiewijken, waar de armoedeproblematiek en de kans op contact met marginaliserende leeftijdgenoten relatief groot zijn, lopen allochtone jongens extra risico's. TOS kan voor hen in de sociale ontwikkeling een belangrijke preventieve rol spelen. Ten tweede is er speciale aandacht binnen TOS voor meisjes. Meisjes spelen meer binnenshuis dan jongens. Dit geldt vooral voor meisjes van Turkse en Marokkaanse afkomst, die ook relatief weinig sporten. Een en ander is niet zonder risico: de allochtone meisjes lijden meer aan verveling en overgewicht (Crok et al., 2002). Uit evaluatie-onderzoeken van TOS (Masson et al., 2002; Karyotis et al., 2005; Van Wonderen & Boonstra, 2008) blijkt dat meisjes vaker buiten gaan spelen waar TOS aanwezig is. De laatste jaren wordt door TOS steeds meer aandacht besteed aan het organiseren van activiteiten die meer toegankelijk zijn voor meiden. Inmiddels is 42% van de deelnemers aan TOS een (meestal allochtoon) meisje.

Methodiekbeschrijvingen Thuis Op Straat

Om een inzichtelijker beeld te geven van de werkwijze van TOS geven we in deze paragraaf enkele voorbeelden van door TOS veel gebruikte methodieken.³

Methodiek "Sociale competenties in de buitenruimte"

Niet schelden, vriendelijk en beleefd zijn, ruzies uitpraten, naar elkaar luisteren. En: samenwerken en samenspelen, inlevingsvermogen, initiatief nemen, verantwoordelijkheid nemen, problemen helpen oplossen, zelfvertrouwen krijgen. Aan het ontwikkelen van deze competenties geeft TOS systematisch aandacht. Kinderen voelen zich er veiliger door op straat. De aanwezigheid van TOS is een signaal dat ze zonder angst voor vervelende conflicten buiten kunnen spelen. Dicht bij huis, in een uitnodigende en veilige sfeer. Een van de resultaten is dat meisjes vaker buiten spelen in wijken waar TOS actief is. De werkwijze van TOS past naadloos bij Communities that Care, een van oorsprong Amerikaanse aanpak voor de ontwikkeling van systematisch preventief jeugdbeleid. De aanpak richt zich op het voorkomen van probleemgedrag bij kinderen en jongeren tot 18 jaar. En wel door aandacht te besteden aan risicofactoren én beschermende factoren: binding, gezonde opvattingen en duidelijke normen, kansen, vaardigheden en erkenning. De activiteiten van TOS dragen niet alleen bij aan lichamelijke ontwikkeling, maar ook aan verstandelijke, sociale en emotionele ontwikkeling. Hierom zijn de activiteiten nauwkeurig afgestemd op leeftijdscategorieën. TOS werkt aan:

- Zelfvertrouwen door alle kinderen aan het woord te laten, positief te reageren, complimenten te geven, nieuwe dingen te doen, opbouwende kritiek te geven.
- Invoelend vermogen door het voorbeeld te geven en elkaar bij de naam te noemen.
- Communicatieve vaardigheden door te luisteren, kritiek te geven en kritiek te ontvangen.
- Samenwerking door het werken met kleine groepen, het indelen van de ruimte en het gebruik van materialen.

3 Bron: Methodiekenhandboek Thuis Op Straat

- Initiatief nemen door te blijven motiveren en zelfstandigheid te geven.
- Verantwoordelijkheid dragen door participatie en (positief gestelde) regels te stellen en consequent te hanteren.

Methodiek “Buurtparticipatie”

Buurtbewoners activeren en binding krijgen met de buurt is een methodiek die TOS in verschillende vormen toepast. Het beoogde resultaat is steeds: kennen en gekend worden, betere communicatie (bewoners onderling en met organisaties), buurtbewoners als ‘ogen en oren op het plein’, buurtbewoners die zich verantwoordelijk voelen voor de buitenruimte waardoor die schoner, heler en veiliger wordt. Voorbeelden zijn samenwerken met een moedergroep, de pannenkoeken-methode, Project 25, plein terug aan de buurt en het TOS terras. Het betrekken van ouders via de jeugd en het loslaten of teruggeven van een plein zijn bevorderlijk voor de participatie en sociale structuur. We lichten er ter illustratie twee methodes uit: pannenkoeken methode en het TOS terras.

Het TOS terras wil ontmoeting in de buurt creëren. TOS realiseert zo’n terras tijdens activiteiten. Buurtbewoners, leerkrachten, wijkprofessionals en ondernemers komen elkaar tegen en leggen contacten. TOS faciliteert en stelt mensen aan elkaar voor. Het beoogde resultaat is: verbindingen leggen tussen bewoners onderling en met organisaties; en tot mogelijk het begin van meer samenwerking komen. Een voorbeeld is het ‘theeterras’. Op het theeterras kunnen ouders en andere buurtbewoners gratis een kopje koffie of thee drinken. Ze raken in gesprek met mensen van TOS en met elkaar. Zo komt TOS dichterbij ouders te staan en krijgt TOS zorgen en wensen over de buurt te horen. Daarmee kan TOS aan de slag of het geeft het door aan het opbouwwerk of andere organisaties.

De pannenkoek-methode bestaat er uit dat TOS een plein op gaat om pannenkoeken te bakken. TOS verspreidt wat flyers om het aan te kondigen. De kinderen in de buurt weten dan: TOS is er, er gaat wat gebeuren. TOS neemt een gasbrander mee en een koekenpan. Maar als de kinderen komen, zijn er geen ingrediënten. Meel, eieren en de melk zijn vergeten. Dus TOS kan geen beslag maken. Dan gaan de kinderen de buurt in om alles te verzamelen. Dan komt hun vader of moeder vaak mee naar het plein. Of TOS belt aan bij buurtbewoners en zegt dan ‘heeft u wat melk?’. Een buurtbewoner antwoordt bijvoorbeeld ‘wat gaan jullie doen?’ ‘Nou, we gaan pannenkoeken bakken met de kinderen, heeft u zin om mee te doen?’ (...) Volgens TOS hele simpele en concrete methodes om buurtparticipatie te bevorderen, om mensen bij pleinactiviteiten te betrekken.

Methodiek “Heroveren van de wijk”

Door middel van methodieken als Fijn op het Plein, pleinregels en Rondje Wijk wil TOS de wijk ‘heroveren’ en het vertrouwen en veiligheidsgevoel in een buurt laten terugkeren. De methodieken draaien om kleinschalige ‘diepte-investeringen’ die zijn gericht op het intensiveren van relaties tussen kinderen, volwassenen en jongeren, via concrete activiteiten. Wij lichten er ter illustratie een methode uit: Fijn op het Plein (FOP). Deze methodiek bestaat uit verschillende fasen: de initiatiefase, de definitiefase, de ontwerpfase en de nazorgfase. In de initiatiefase beschrijft TOS de situatie rond een plein (speelplek, woningen, bewoners, actieve organisaties, voorzieningen). Dat gebeurt door middel van observeren door het TOS team en bewoners, en gesprekken met sleutelfiguren. Duidelijk moet worden waar ‘spanningen’ zitten in de buurt en waar bewoners zich aan ergeren. In deze fase wordt ook duidelijk met welke personen TOS een start kan maken. In de definitiefase beschrijft TOS de doelstellingen en de beoogde concrete resultaten met tijdsplanning. Bijvoorbeeld: 50% minder bewoners hebben last van overlast en herrie, of 50% van de ouders lossen

problemen zelf op. De ontwerpfase maakt vervolgens duidelijk hoe de doelstelling bereikt moet worden. Dat is in de regel met een eenvoudige TOS activiteit die de jeugd en hun ouders naar het plein trekt. Ter voorbereiding op de 'Fijn op het Plein'-show maken kinderen bijvoorbeeld slingers om de opgebouwde tent te versieren en richten ze een tentoonstelling in met foto's. Aan de FOP-show wordt veel ruchtbaarheid in de buurt gegeven. In de FOP show beelden TOS medewerkers in een theater setting situaties uit die overeenkomen met vervelende situaties die veel gerapporteerd worden over het plein. Er worden vervolgens met de kinderen en ouders pleinregels opgesteld. Tijdens een uitstapje door de buurt worden de regels en ideeën verzameld: hoe kan het nog fijner in de buurt. Een pleincomité wordt georganiseerd dat middels activiteiten aandacht vraagt voor de regels (realisatiefase). Rond alle activiteiten is er communicatie en persoonlijke contacten aan de deur. In de nazorgfase wordt geëvalueerd wat nodig is om de resultaten ook later te kunnen borgen.

Elektronisch logboek

In elke TOS-praktijk wordt in een elektronisch, web-based logboek systematisch aantekeningen bijgehouden voor alle uitgevoerde activiteiten. Het elektronisch logboek is een belangrijk middel voor de TOS-praktijken om te registreren wat er op de pleinen en in de wijken gebeurt, de koers te bepalen en te sturen op resultaten. Het logboek wordt dag iedere dag na afloop van een activiteit ingevuld door medewerkers van TOS. Het logboek heeft verschillende functies. Allereerst wordt het logboek gebruikt om de uitvoering, gebeurtenissen en resultaten van TOS-activiteiten in te registreren. Het gaat om de registratie van harde feiten (etniciteit, verhouding jongens/meisjes, oudercontacten, et cetera), trends (pestgedrag, ruzies, positief gedrag), interpretatie (schoon, heel, veilig, praatjes) en 'dingen die je niet ziet' (sfeer, veiligheidsgevoel en ervaringen van deelnemende kinderen, ouders en TOS medewerkers). In het logboek wordt ook vastgelegd hoe 'het klimaat' op de specifieke straten en pleinen zich ontwikkelt. Met deze gegevens brengen medewerkers het proces dat een plein of buurt doorloopt in kaart. Het logboek wordt tevens gebruikt voor 'resultaatsturing'. Enerzijds betreft het hier het monitoren van gestelde TOS doelstellingen (bijvoorbeeld: binnen een half jaar moet het aantal deelnemende meisjes zijn verdubbeld). Anderzijds wordt op basis van het logboek verantwoording afgelegd aan de (deel)gemeenten en overige financiers over het aantal en aard van de gerealiseerde activiteiten, aantallen deelnemende kinderen, ouders en overige buurtbewoners. Maar het logboek is ook bedoeld voor reflectie op het werk. Doordat TOS medewerkers na afloop gezamenlijk het logboek invullen reflecteren ze op de gebeurtenissen tijdens de activiteit, wat ging goed en wat kan beter. Het gezamenlijk invullen van het logboek is tevens een evaluatiemoment: de werkers kunnen mede op basis van logboekanalyses doelstellingen aanpassen of nieuwe doelstellingen formuleren. Door zo de werkwijze te ontwikkelen en te verbeteren wil TOS gestaag en interactief werken aan de kwaliteit van het TOS-project. Het logboek speelt verder een rol bij de signaleringsfunctie van TOS. TOS-werkers rapporteren misstanden in de buurt (op persoonlijk of fysiek vlak) in het logboek, waarna zij, als het nodig is, een samenwerkingspartner inschakelen (basisschool, wijkagent, jeugdzorg, gemeente). Bijzondere aandacht is er voor zogeheten 'speciaaltjes', kinderen in de knel, die de werkers tijdens een integraal buurtoverleg bespreken.

Start van nieuwe TOS projecten

Nieuwe TOS-pleinen worden geselecteerd en opgestart in overleg met de financiers. Criteria voor de selectie van nieuwe plein voor TOS activiteiten zijn:

- Het buitenspelen staat onder druk. Het plein is vervuild en verloederd, of wordt voornamelijk gebruikt door één gebruikersgroep (vaak jongens vanaf 10 jaar). Jongere kinderen – vooral meisjes – durven of mogen niet op het plein spelen. De dominante groep bepaalt de sfeer op het plein.
- Een cumulatie van problemen in de buurt: vandalisme, hoge speeldruk, ongezonde leefstijl, armoede, schooluitval, criminaliteit, et cetera. Het gaat niet om een geïsoleerd probleem wat relatief eenvoudig en snel aan te pakken is.
- Bij de bewoners lijkt er desinteresse en berusting te zijn. Zelfs het klagen neemt af. Er lijkt onvoldoende kracht en samenhang in de buurt om de situatie actief te beïnvloeden.

Om vast te stellen wat nodig is op een plein is een analyse van de lokale situatie in samenwerking met bewoners en instellingen onderdeel van de TOS-werkwijze. Bij de start van een TOS-project vindt een nulmeting (observatie, inventariserende gesprekken met bewoners van de wijk, soms enquêtes) plaats om na te gaan wat de behoeften van kinderen, jongeren, ouders en omwonenden zijn als het gaat om het verbeteren van het leefklimaat in de wijk. Op basis van deze gegevens bepaalt TOS vervolgens de gewenste inzet. TOS formuleert het plan van aanpak voor het centrum mede op basis van de resultaten van de nulmeting.

1.3 Onderbouwing potentiële effecten Thuis Op Straat

Eerder onderzoek

De TOS-interventie is uitgebreid onderzocht en geëvalueerd (Masson et al., 2002; Karyotis et al., 2005; Engbersen & Voogd, 2004; Van Wonderen en Boonstra, 2006, 2008; Boonstra, Mak & Van Wonderen, 2009). Op grond van de bevindingen in deze niet-experimentele evaluaties is het aannemelijk dat TOS een positieve bijdrage levert aan het buitenspeelklimaat en het welbevinden van kinderen, de binding die kinderen hebben met elkaar en met de buurt en het overbruggen van verschillen tussen kinderen uit diverse culturen. Volgens kinderen én volwassenen draagt TOS bij aan de saamhorigheid, onderling vertrouwen en veiligheid op straat, gaan meer kinderen buiten spelen en gaan kinderen zich beter gedragen. Hieruit kan worden afgeleid dat TOS de mogelijkheid biedt zowel de buurtomstandigheden te verbeteren die van invloed zijn op psychosociale ontwikkeling en gedrag van kinderen (veiligheid, informele sociale controle, vertrouwen) als de ontwikkeling en het gedrag van de kinderen zelf. TOS is door verschillende landelijke adviesorganen bestempeld als relevante interventie. De WRR ziet in TOS een interessante nieuwe werkvorm die goed is voor het verbeteren van het vertrouwen van burgers in de buurt (WRR, 2005: 99). Het succes van het TOS ligt volgens de Raad in het geven van “liefde en aandacht aan kinderen en jongeren in de buurt”. De sociologe Blokland pleitte voor grootschalig investeren in benaderingen zoals TOS (Blokland, 2006). Volgens Blokland gaat het bij het prettig met elkaar samenleven in een buurt (waar bewoners zich niet onveilig voelen en elkaar niet wantrouwen) in de eerste plaats om dat individuen ‘kunnen inschatten wat ze aan elkaar hebben’ en niet voor verrassingen komen te staan in het sociaal contact. De TOS-interventie draagt hieraan bij door het opheffen van anonimiteit van kinderen in de openbare ruimte, het in contact brengen van verschillende etnische groepen en op het vergroten van de aanspreekbaarheid van kinderen. Een van de krachten van TOS is volgens de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) (2006) dat van iedereen die mee wil

doen ‘normaal gedrag’ wordt verwacht. Ook in een rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) wordt TOS als succesvolle interventie besproken (SCP, 2007). De TOS-interventie is opgenomen en beschreven in de Databank effectieve sociale interventies van Movisie (2012).⁴ De Toetscommissie Interventies Jeugd (TIJ, 2012) schrijft over TOS dat doelstellingen met betrekking tot buitenspelen, sportparticipatie en het gebruik van de openbare speelruimte worden overwegend gerealiseerd. Er is een sterke theoretische fundering en de TOS-methodiek is uitgebreid beschreven. De organisatie is professioneel opgezet en doet actief aan kwaliteitsbewaking.⁵

De plausibiliteit voor effectiviteit van de TOS-interventie blijkt ook uit de studie van Boonstra, Mak en Van Wonderen (Boonstra et al., 2009). In dit onderzoek hebben de onderzoekers de TOS-methodiek beschreven binnen de kaders van de sociale ontwikkelingsstrategie van Communities that Care (CtC). Op deze wijze kan concreter worden geïllustreerd hoe TOS kan bijdragen ontwikkeling en prosociaal gedrag van kinderen, en op het verbeteren van het klimaat in de buurt. We gaan nu eerst kort in op voornoemde sociale ontwikkelingsstrategie, vervolgens bespreken we hoe de TOS methodieken passen binnen deze theorie.

Theoretische uitgangspunten

Het inzicht dat de buurt waarin kinderen opgroeien invloed heeft op hun ontwikkeling en gedrag is onder meer aangetoond door Bronfenbrenner (1979). Uitgangspunt van zijn denken is dat de omgeving waarin kinderen opgroeien, grote invloed heeft op hun ontwikkeling en gedrag. Bronfenbrenner spreekt van de ecologie van het opgroeiende kind. Het model dat hij ontwikkelde was een aanvulling op de traditionele benaderingen in de ontwikkelingspsychologie waarin de kindfactoren centraal stonden en niet de omgevingsfactoren. Bronfenbrenner pleit voor een werkwijze waarbij eerst de ‘ecologische variabelen’ worden geïdentificeerd die het gedrag van kinderen bepalen om vervolgens de interacties tussen kinderen en deze variabelen te analyseren om het gedrag in de omgevingscontext te begrijpen. Een uitbreiding van het sociaal-ecologisch ontwikkelingsmodel vinden we terug in de onderbouwing van de beschermende factoren van Communities that Care (CtC). Dit is een van oorsprong Amerikaanse aanpak voor de ontwikkeling van systematisch preventief jeugdbeleid. CtC gaat uit van risicofactoren die probleemgedrag kunnen voorspellen en is gebaseerd op resultaten van internationaal wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast zijn in CtC beschermende factoren van grote betekenis voor het kunnen doorlopen van een gezonde ontwikkeling. Inzicht in deze beschermende factoren laat zien hoe risico’s kunnen worden teruggedrongen en positief gedrag kan worden bevorderd. De sociale ontwikkelingsstrategie, ontwikkeld door NJI (voorheen NIZW) in samenwerking met de Amerikaanse CtC-partners geeft hier inzicht in. In deze strategie worden alle opvoedingsdomeinen waarin kinderen opgroeien bekeken, waaronder vrije tijd en de wijk of de buurt waarin kinderen opgroeien (omgeving). Daarnaast wordt de gehele ontwikkeling van kinderen van nul tot achttien jaar betrokken. Voor de ontwikkeling van gezond gedrag is het nodig dat kinderen opgroeien in een omgeving waarin volwassenen (ouders en buurtbewoners) consequent gezonde opvattingen en duidelijke normen voor gedrag nastreven, iets wat een aanzienlijke groep kinderen ontbeert. Samenvattend gaat het om vijf clusters van beschermende factoren (Jonkman, 2012; Ince, et.al., 2004):

4 <https://www.movisie.nl/esi/thuis-straat-tos>

5 <http://www.rotterdam.nl/Clusters/RSO/Document%202013/OBI/Diversen/TIJ%201e%20rapportage%20juni%202012.pdf>

1. Binding

Een sterke band tussen kinderen en voor hen positieve en belangrijke volwassenen die ze als voorbeeld zien, is de meest effectieve manier gebleken om de kansen op het ontwikkelen van probleemgedrag te verkleinen.

2. Gezonde opvattingen en duidelijke normen

Als kinderen zich verbonden voelen met mensen die consistent positieve gedragsnormen naleven, lopen ze minder kans probleemgedrag te ontwikkelen.

3. Kansen

Kinderen en jongeren moeten de gelegenheid krijgen om een concrete, betekenisvolle en gewaardeerde bijdrage te leveren aan de verbanden waarvan zij deel uitmaken.

4. Vaardigheden

Om kinderen de gelegenheid te bieden de kansen die ze aangeboden te krijgen optimaal te benutten, hebben zij bepaalde (sociale, cognitieve en motorische) vaardigheden nodig. Als zij hierover (nog) niet of onvoldoende beschikken, kunnen zij deze aanleren.

5. Erkenning

Om hun sociaal gedrag te versterken is het van groot belang dat kinderen erkenning en lof krijgen voor hun bijdrage. In Nederland hebben de CtC-ontwikkelaars een gids opgesteld waarin per opvoedingsdomein een overzicht wordt gegeven van in Nederland beproefde preventieprojecten en -programma's. Thuis Op Straat is in de oorspronkelijke gids één van de projecten die genoemd is als veelbelovend. Het richt zich volgens de makers van de gids op de volgende CtC-beschermende factoren: Gezonde opvattingen en duidelijke normen; Binding en Kansen voor betrokkenheid/participatie. Thuis Op Straat valt volgens de CtC gids onder het opvoedingsdomein 'wijk'. Binnen dit domein gaat het bij de beschermende factor 'gezonde opvattingen en duidelijke normen' om gewenst gedrag in de buurt. Het gaat om rekening houden met elkaar, elkaar groeten, geen ruzie maken etc. De beschermende factor 'binding' betreft in de TOS-interventie het bevorderen van banden tussen kinderen en voor hen belangrijke volwassenen in de buurt (kinderen kunnen met volwassenen praten over problemen, iets met hen ondernemen etc.). Als het gaat om 'kansen voor betrokkenheid/participatie', gaat het volgens de sociale ontwikkelingsstrategie op buurtniveau om mogelijkheden voor positieve betrokkenheid. Deze factor meet in hoeverre kinderen de kans hebben om in de buitenruimte positief of sociaal wenselijk gedrag te vertonen, zoals meedoen aan activiteiten. In het verlengde hiervan ligt het belonen van positief gedrag die ook onder deze beschermende factor valt. Deze meet in hoeverre kinderen beloond worden voor positief gedrag door hun omgeving.

Plausibiliteit effecten TOS op basis van de sociale ontwikkelingsstrategie

Binding en erkenning

Uit de sociale ontwikkelingsstrategie blijkt dat een sterke band tussen kinderen en voor hen positieve en belangrijke volwassenen die ze als voorbeeld zien, de meest effectieve manier is om de kansen op het ontwikkelen van probleemgedrag te verkleinen (binding). Om hun sociaal gedrag te versterken is het tevens van groot belang dat kinderen erkenning en lof krijgen voor hun bijdrage (erkenning). Uit het professioneel handelen, net zoals uit de pedagogische visie, blijkt dat TOS bijdraagt aan de beschermende factor 'erkenning': als kinderen iets positiefs doen, wordt er wat van gezegd. Positieve feedback geven is een centraal onderdeel van TOS. Uit het professioneel handelen, blijkt dat TOS ook bijdraagt aan binding. Dit blijkt vooral uit het feit dat TOS kinderen

positief gedrag wil bijbrengen door het aanspreken van kinderen tijdens sport- en spelactiviteiten. Gedragsverandering vergt geduld en volharding. Om gedrag duurzaam te kunnen veranderen is het opbouwen van vertrouwensrelatie essentieel gedurende een langere periode waarin er contacten zijn met het kind. De kinderen die naar TOS komen, komen vaak gedurende een langere periode (meerdere jaren). Het opbouwen van een vertrouwensband met kinderen is uiteraard belangrijk op nieuwe pleinen, maar ook op locaties waar TOS al langere tijd actief is, zijn het behouden van vertrouwen en het duurzaam bewerkstelligen van gedragsverandering een zaak van lange adem. TOS-werkers moeten daarop scherp blijven.

TOS benadrukt dat het zeer belangrijk is voor kinderen dat TOS sociaal-emotionele ondersteuning biedt. Kinderen kunnen hun verhaal kwijt aan TOS waar thuis niemand luistert. TOS-werkers benadrukken dat sommige kinderen hier veel aan hebben. Met TOS neemt ook het zelfvertrouwen van sommige kinderen toe, want TOS-werkers benadrukken wat kinderen wél kunnen en motiveren kinderen om verder te gaan dan ze in eerste instantie durfden. Hier geldt wel dat ervaring en kwaliteit van TOS-werkers een relevante factor vormen voor succes. Een manier is kinderen met beperkingen er toch bij te betrekken en andere kinderen erop te wijzen dat iemand iets kan (of misschien zelfs beter dan zij) ondanks een handicap (bijvoorbeeld dik zijn). Dit is des te belangrijker omdat er zoveel verschillende culturen zijn op straat. Als kinderen zich tijdens TOS-activiteiten niet goed gedragen, dan kiezen TOS-werkers voor een positieve benadering. Ze geven bewust geen straf. Uit ervaring weten ze dat het veel beter werkt om kinderen te laten zien wat ze wél goed doen. TOS-werkers stellen bovendien dat kinderen door TOS meer ontmoetingen hebben met andere kinderen en beter leren samenspelen met andere kinderen. Aan de TOS-activiteiten nemen kinderen van verschillende etnische achtergronden deel, zowel jongens als meisjes. Zij leren door TOS beter met elkaar samenspelen en leren elkaar beter kennen. Dit levert een bijdrage aan de overbrugging van verschillen tussen culturele groepen.

Gezonde opvattingen en duidelijke normen

TOS-werkers claimen dat normen en waarden worden overgedragen. Dit draagt bij aan het bevorderen van de beschermende factor 'gezonde opvattingen en duidelijke normen'. In de sociale ontwikkelingsstrategie geldt namelijk dat als kinderen zich verbonden voelen met mensen die consistent positieve gedragsnormen uitdragen, ze minder kans lopen om probleemgedrag te ontwikkelen. Volgens de TOS-werkers zit dit verweven in de pedagogische werkwijze van TOS. Belangrijk hierbij is dat veel kinderen een band met de medewerkers hebben en hen goed kennen. Dat is ook een voorwaarde om te kunnen slagen in het corrigeren van gedrag.

Gedragsregels worden bijgebracht door samenspel en teamspelen, door correctie, door kinderen consequenties van gedrag te laten inzien en door kinderen zelf gedragsregels te laten maken. TOS draagt volgens werkers ook bij aan het gedrag en de ontwikkeling van kinderen op de langere termijn, zij het dat dit effect per kind verschilt. Gedragsverandering van kinderen probeert TOS ook te bewerkstelligen via de ouders. TOS streeft naar meer bewustwording onder ouders dat ze ook zelf verantwoordelijk zijn voor het gedrag van hun kinderen. Het effect van TOS op het vertrouwen en de veiligheid in de buurt is dat het aantal kinderen dat durft buiten te spelen toeneemt. Daarbij bewerkstelligt TOS het vertrouwen bij ouders dat hun kinderen veilig buiten kunnen spelen, waardoor kinderen (vooral meisjes) naar het plein komen die anders binnen zouden zitten. In termen van Blokland (Blokland-Potters, 2006) kunnen we stellen dat het TOS lukt om de 'publieke familiariteit' rondom pleinen te vergroten. Het wantrouwen van kinderen en hun ouders over het gedrag van andere buurtbewoners neemt af.

Kansen & vaardigheden

Kansen en vaardigheden zijn volgens de sociale ontwikkelingsstrategie relevant voor kinderen om zich sociaal en emotioneel te ontwikkelen. TOS levert blijkens de observaties en interviews een bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen in bredere zin: motorisch door sport en spel maar vooral sociaal. In feite draagt TOS bij aan de individuele opvoeding van kinderen. TOS-werkers zien positieve effecten op het kunnen samenwerken van kinderen. Zij grijpen bij ruzies tussen kinderen op vergelijkbare wijze in. Steekwoorden bij ingrijpen zijn ‘apart nemen’, ‘luisteren’ en ‘niet uitsluiten’. Als er een conflict is tussen twee kinderen, dan lost TOS dat op door met de kinderen te praten. Wat betreft sociale competenties, zoals zelfvertrouwen, voor zichzelf kunnen opkomen en meer sociale vaardigheden krijgen, claimen TOS-werkers dat ze duidelijk veranderingen en verbeteringen zien bij kinderen. Kinderen krijgen door TOS meer zelfvertrouwen omdat TOS veel positieve feedback geeft die kinderen van hun ouders vaak niet krijgen; bij hen missen ze vaak het vertrouwen. Een andere manier waarop TOS kinderen zelfvertrouwen bijbrengt is door ze te stimuleren verder te gaan, dingen die ze niet kunnen of durven toch te doen. Bijvoorbeeld door ze te motiveren nieuwe sporten of spellen te doen (bijvoorbeeld stettlopen).

2 *Uitvoering van het experimenteel onderzoek*

2.1 *Introductie*

Uit verschillende onderzoeken (toegelicht in de voorgaande paragrafen) blijkt dat opgroeien in een onveilige buurt een risico is voor psychosociale problemen en gedragsproblemen bij kinderen. In tegenstelling tot de domeinen gezin en school is er hieromtrent voor het domein buurt/wijk in Nederland echter nog geen bewezen effectief programma beschikbaar (www.effectieveprogrammas.nl). TOS richt zich nu juist op het domein buurt. Samengevat is uit de verschillende niet-experimentele onderzoeken de hypothese af te leiden dat TOS de mogelijkheid biedt het speelklimaat, de emotionele en sociale veiligheid voor kinderen en het gedrag van kinderen te verbeteren. Experimenteel effectonderzoek naar de resultaten van TOS is daarom relevant. Doel van het onderzoek is met een experimenteel onderzoeksdesign vast te stellen of TOS deze effecten ook daadwerkelijk realiseert. Aangezien TOS nadrukkelijk kinderen uit etnische groepen bindt en specifieke doelstellingen heeft voor het betrekken van meer meisjes onderscheiden we in onze analyses effecten naar geslacht en etnische herkomst. Naast het experimenteel onderzoek naar de resultaten van de interventie maakt een programmastudie deel uit van onze studie. In dat deel willen we de programma-integriteit van de TOS-interventie onderzoeken en nagaan welke elementen van het programma verantwoordelijk zijn voor succes.

2.2 *Hypothesen en onderzoeksdesign*

Doel van het effectonderzoek is om de effectiviteit van TOS met een experimenteel onderzoeksdesign vast te stellen. In het experimenteel onderzoeksdesign worden tien TOS-locaties vergeleken met tien controlelocaties. Hiertoe worden de volgende hypothesen getoetst:

1. De TOS-interventie vermindert psychosociale- en gedragsproblemen van kinderen in de leeftijdsgroep 6-14 jaar.
2. De TOS-interventie bevordert prosociaal gedrag van kinderen in de leeftijdsgroep 6-14 jaar.
3. De TOS-interventie verbetert het buitenspeelklimaat in de buurt.

Hierbij geldt dat naarmate de TOS-interventie intensiever (meerdere keren per week) wordt ingezet de effecten groter zullen zijn. Om de hypothesen te toetsen vergelijken wij in een longitudinale studie (drie metingen) kinderen die wonen in de directe omgeving van pleinen en straten waar een nieuwe TOS-interventie wordt opgestart (experimentele conditie) met kinderen die wonen aan pleinen en in straten waar niet met TOS wordt gewerkt (controleconditie). Om de effecten van TOS op het buiten-

speel- en veiligheidsklimaat in de buurt (hypothese 3) vast te stellen maken wij naast het experimenteel design ook gebruik van een cross-sectioneel design door buurtbewoners te bevragen. Het cross-sectioneel design bestaat uit twee meetmomenten: de nulmeting bij de start van de studie en de effectmeting na twee jaar. Hiernaast voeren wij een programmastudie uit om de integriteit van de TOS-interventie te bepalen.

Wij verwachten minder ontwikkelingsmoeilijkheden en meer prosociaal gedrag van kinderen in de experimentele buurten, gemeten met SDQ-schaalscores (effectmaat Cohen's d groter of gelijk aan .20). De effectgroottes op het speel- en buurtklimaat (in het experimenteel onderzoek gemeten met individuele items zoals 'hoe vaak speelt uw kind buiten') zullen naar verwachting eveneens minimaal .20 bedragen, zo was onze veronderstelling bij aanvang van de studie. Aangezien TOS nadrukkelijk kinderen uit etnische groepen bindt en specifieke doelstellingen heeft voor het betrekken van meer meisjes, onderscheiden we in onze analyses effecten naar gender en etnische herkomst. Omdat leeftijdseffecten verwacht kunnen worden op de resultaten van de TOS-interventie nemen we tevens leeftijd mee in onze analyses.

We passen 'propensity score methodes' toe om het kwaliteitsniveau van een gerandomiseerde studie te evenaren. Voor dit onderzoek kan met deze matchingsmethode de bias in de vergelijking tussen experimentele- en controlebuurten sterk worden gereduceerd op basis van een groot aantal achtergrondvariabelen van wijken en van de in het onderzoek opgenomen individuen.

2.3 *Uitvoering van het experimenteel onderzoek*

Selectie van experimentele pleinen en controle pleinen

Experimentele pleinen zijn in nauw overleg met lokale TOS praktijken en (deel)gemeenten geselecteerd. In het onderzoek zijn kinderen opgenomen die op of nabij een TOS-plein woonden. Om in aanmerking te komen voor opname in het experimenteel onderzoek diende een startend plein aan een aantal voorwaarden te voldaan. In de eerste plaats moest het daadwerkelijk een startend plein zijn. Dus het mocht niet zo zijn dat TOS op het plein in de voorafgaande periode al eerder activiteiten uitvoerde. Voor een zo zuivere mogelijke meting van het mogelijke effect van de TOS-interventie was het bovendien belangrijk om eventuele contaminatie tussen TOS-pleinen in een buurt te voorkomen. Dat wil zeggen dat kinderen in een buurt activiteiten op verschillende TOS-pleinen bezoeken. Hierom was het een selectiecriteria dat in de nabije omgeving van het startende TOS-plein geen andere structurele TOS activiteiten voor de leeftijdsgroep 6-14 jaar plaatsvonden noch andere vergelijkbare activiteiten zoals bijvoorbeeld sportbuurtwerk. Een extra controle hierop heeft overigens tijdens de uitvoering van het onderzoek plaatsgevonden door ouders hiernaar te vragen. Een volgende voorwaarde was - om het risico op contaminatie verder te beperken- dat er een 'natuurlijke afbakening' was van een experimentele buurt. Zoals waterwegen, drukke doorgaande wegen of andere barrières die het speelgebied van kinderen op natuurlijke wijze afbakenen. Tot slot moest van te voren duidelijk zijn dat TOS minimaal twee jaar op het plein aanwezig zou zijn, zodat we de kinderen in de onderzoeks-buurten gedurende de gehele onderzoeksperiode konden volgen.

Voor wat betreft de selectie van de controlepleinen werd vereist dat op deze pleinen, en in de nabije omgeving van deze pleinen, geen TOS activiteiten of vergelijkbare activiteiten plaatsvonden noch dat zulke activiteiten in het recente verleden hebben plaatsvonden. Ook moesten de controlepleinen op voldoende afstand liggen van bestaande TOS-pleinen om contaminatie te voorkomen. De experimentele en controlepleinen werden geselecteerd niet alleen in nauw overleg met TOS maar dus ook met de betreffende (deel)gemeenten. Onderzoekers hebben gesproken met ambtenaren en in enkele gevallen wethouders om hen te informeren over het onderzoek, om draagvlak voor het onderzoek te verkrijgen en toestemming voor het aanleveren van een GBA uitdraai met adressen in het experimentele gebied -en de controlegebieden- waar kinderen in de onderzoekseleeftijd woonden. Bovendien was voorwaarde dat op een controleplein voor een periode van twee jaar niet zou worden gestart met TOS of met TOS-vergelijkbare activiteiten zoals sport- en buurtwerk. Hiermee werd ingestemd door zowel TOS als de (deel)gemeente. De (deel)gemeenten spraken hiertoe de intentie uit. Harde garanties bleken echter niet mogelijk omdat op pleinen altijd incidenten konden voordoen waardoor bijvoorbeeld de veiligheid of leefbaarheid in het geding zouden komen en interventie noodzakelijk zou zijn. Bovendien werd in enkele gevallen het voorbehoud gemaakt dat door onvoorzien bezuinigingen de subsidie aan TOS onder druk zou kunnen komen te staan. Gedurende de onderzoeksperiode zijn twee experimentele pleinen uitgevallen. Dit waren twee pleinen in de gemeente Schiedam. De oorzaak hiervoor was forse bezuinigingen in de gemeente waardoor er geen meer beschikbaar was om TOS te financieren. Op deze twee experimentele pleinen heeft alleen een nulmeting plaatsgevonden. Door de uitval van de twee pleinen in Schiedam waren de onderzoekers genoodzaakt twee aanvullende experimentele pleinen te selecteren. Dit is eind 2011 gelukt in de gemeente Voorschoten en Rotterdam Hillesluis.

Voor de selectie van de experimentele pleinen waren de onderzoekers, zoals gezegd, afhankelijk van locaties waarop TOS een interventie startte. De selectieperiode voor de tien experimentele buurten zou in eerste instantie ongeveer een jaar bedragen (namelijk het jaar 2010). In werkelijkheid bleek echter dat het aantal startende TOS-pleinen dat in aanmerking kwam als experimenteel plein lager te liggen dan aanvankelijk ingeschat. De selectieperiode werd daarom met een half jaar verlengd tot de zomer van 2011 waarbinnen het daadwerkelijk is gelukt om tien geschikte experimentele pleinen te selecteren.

Steekproeftrekking en benadering respondenten

De steekproeftrekking heeft plaatsgevonden op basis van een uitdraai van adressen uit het GBA systeem van de (deel)gemeenten. Bij de (deel)gemeenten is door de onderzoekers een verzoek ingediend tot aanlevering van adressen (straat en huisnummer) waar kinderen wonen in de leeftijd 6-12 jaar⁶. De onderzoekers hebben aangegeven welke (delen van) straten tot de onderzoeksgebieden behoren. De onderzoekers hebben zich verplicht deze gegevens uitsluitend voor het onderzoek te gebruiken.

Het veldwerk voor het onderzoek heeft op locatie plaatsgevonden. Allereerst is in de onderzoekbuurt huis aan huis een brief verspreid, ondertekend door de (deel)gemeente, waarin het onderzoek wordt aangekondigd en waarin bewoners wordt opgeroepen om aan het onderzoek deel

⁶ Ten behoeve van de nulmeting is uitgegaan van een steekproeftrekking van kinderen 6-12 jaar. In de eindmeting na twee jaar zijn deze kinderen 8-14 jaar.

te nemen.⁷ Een week later startte het veldwerk in de buurt en is door de interviewers op de adressen aangebeeld. De interviewers stelden de vraag of de ouder (moeder of vader) bereid is om aan het onderzoek deel te nemen. De ouder is vervolgens thuis geïnterviewd. Om ‘sociaal wenselijke antwoorden’ te voorkomen is er op gelet dat het betreffende kind waarop het interview betrekking had niet thuis was of althans niet in dezelfde ruimte was. De interviewers streefden naar minimaal dertig interviews per buurt⁸ en naar spreiding in de respondentenpopulatie (niet alleen ouders die overdag thuis zijn maar ook ouders die werken). Omdat overdag veel mensen niet thuis waren zijn de interviewers tot drie keer teruggegaan naar adressen totdat iemand wel thuis was. Ook op zaterdag en in de avonden. Het interview heeft plaatsgevonden met ofwel de moeder (in de meeste gevallen) ofwel de vader. De herhalingsinterviews (in de eerste en tweede vervolgmetingen) zijn telkens gevoerd met dezelfde respondent om variantie in de resultaten louter als gevolg van het interviewen van verschillende ouders te voorkomen.

Afname interviews en omgaan met ‘uitdagingen’

De aard en complexiteit van dit type onderzoek brengt verschillende uitdagingen met zich mee. Sommigen daarvan zijn betrekkelijk eenvoudig te ondervangen, anderen moeilijk. Het probleem van taal ondervangen we door meertalige en ervaren enquêteurs in te zetten, bij voorkeur met een achtergrond in sociale wetenschappen (zoals studenten psychologie, SPH etc.). De ervaring van de onderzoekers in eerder onderzoek (en bevestigd in het huidige onderzoek) is dat door de inzet van interviewers met verschillende achtergronden (herkomst en sekse) het makkelijker kan zijn om ‘achter de voordeur’ te komen. De onderzoekspopulatie is immers voor een aanzienlijk deel van niet westerse herkomst. De deelnamebereidheid om aan het onderzoek cq. de bereidheid van respondent om de interviewer thuis te ontvangen was groter met name bij moeders van Turkse en Marokkaanse herkomst indien vrouwelijke interviewers aanbelden. En indien bij eerste contact bleek dat respondenten de Nederlandse taal niet goed beheersten, is desgewenst een nieuwe afspraak gemaakt voor afname van de vragenlijst door een interviewer in de eigen taal. In enkele gevallen werd door een ouder kind aangeboden om tussen ouder en interviewer te vertalen. Van deze mogelijkheid is afgezien om sociaal wenselijk antwoorden en overige methodische ruis te voorkomen is. Een ander issue betreft het feit dat ouders drie keer zullen worden geïnterviewd over hun kinderen. Het was niet vanzelfsprekend dat de ouders hiertoe bereid zijn. Als tegemoetkoming voor de geïnvesteerde tijd werd in alle gevallen (zowel in de experimentele als in de controlecondities) een kleine incentive gegeven in de vorm van een IRIS bon van 10 euro. De meeste interviews duurden tussen 30 en 60 minuten.

Na afloop van het gesprek is aan de respondent gevraagd of hij/zij bereid is om deel te nemen aan de vervolgmeting. De personen die daartoe bereid waren zijn na een jaar opnieuw benaderd. Aan deze personen is door de onderzoekers een brief gestuurd waarin de tweede fase van het onderzoek werd aangekondigd alsmede de tijdsperiode waarin onderzoekers lang komen voor het interview. Opnieuw werd de mogelijkheid geboden om niet meer benaderd te worden voor deelname aan het onderzoek. Onderzoekers hebben vervolgens de ouders op het huisadres benaderd en

7 Zie bijlage 2 voor de aankondigingsbrief. Deze brief is huis aan huis verspreid en dus niet alleen op de adressen waar kinderen 6-12 jaar wonen. De reden hiervoor is dat tegelijkertijd met de nulmeting in hetzelfde gebied ook de nulmeting voor het cross-sectionele onderzoek onder buurtbewoners plaatsvond.

8 Dit streefaantal van 30 deelnemende ouders is in de vrijwel alle onderzoeksbuurten gerealiseerd. Alleen in Rotterdam Centrum, waarin zowel een experimentele buurt als een controlebuurt waren opgenomen, is dit niet gelukt. In deze buurten bleken in de voor het onderzoek overeen gekomen straten slechts een beperkt aantal kinderen te wonen.

hebben het interview afgenomen nadat men zich ervan had verzekerd dat het dezelfde ouder betrof als in de eerste meting.

De benadering en afname voor het derde interview, wederom na een periode van een jaar, heeft op dezelfde wijze plaatsgevonden.

Inclusie

In het onderzoek zijn in totaal 644 kinderen onderzocht. 321 kinderen groeiden op in een experimentele buurt en 323 kinderen groeiden op in een controle buurt. In Tabel 1. (Inclusie nulmeting verdeeld over de buurten) zijn de aantallen vermeld verdeeld over de verschillende experimentele - en controlebuurten.

Tabel 1. *Inclusie nulmeting verdeeld over de buurten*

buurt	Experiment	Controle	Totaal
Breda Beemd	36	0	36
Breda Kijsveld	24	0	24
Breda Vlaanderenstraat	0	32	32
Breda Wolvenring	0	30	30
R'dam IJsselmonde Petrarcastraat	54	0	54
R'dam IJsselmonde Socratesstraat	0	40	40
Bergen op Zoom Gageldonk	23	0	23
Bergen op Zoom Seringpark	0	30	30
R'dam Centrum Jacobsplaats	8	0	8
R'dam Centrum Rijnhoutsplein	0	19	19
R'dam Charlois-de Lo's	0	36	36
R'dam Charlois-Tiengemetenbuurt	35	0	35
R'dam Pendrecht-Herkingenbuurt	0	33	33
R'dam Pendrecht Zierikzeebuurt	39	0	39
R'dam Crooswijk-Goudseplein	0	26	26
R'dam Crooswijk-Marnixplein	42	0	42
Voorschoten-Vlietwijk	31	0	31
R'dam Hillesluis	29	0	29
Schiedam Jan van Zutphenplein	0	43	43
Schiedam Kethel-Tuindorp	0	34	34
Totaal	321	323	644

De inclusie in de tweede meting (ten opzichte van de eerste meting) is 72% (experimentele conditie 70% en controle conditie 73%). De inclusie in de derde meting (wederom ten opzichte van de eerste meting) is 62% (experimentele conditie 61% en controle conditie 62%). De totale uitval van respondenten bedraagt dus 38% en is gelijkelijk verdeeld over beide condities (zie Tabel 2. Inclusie per meting in absolute aantallen en percentages).

Tabel 2. Inclusie per meting in absolute aantallen en percentages

	Meting 1:	Meting 2:	Meting 3:
Experimenteel	321 (100%)	226 (70%)	197 (61%)
Controle	323 (100%)	235 (73%)	200 (62%)
TOTAAL	644 (100%)	461 (72%)	397 (62%)

2.4 Programma integriteit

Factoren die met het programma zelf samenhangen, beïnvloeden de effecten van interventies. In een *programmastudie* zijn we nagegaan of de TOS-interventies in de praktijk zijn uitgevoerd zoals was bedoeld (programma-integriteit), en hoe de interventies zijn ervaren door TOS medewerkers, kinderen en ouders. Hiertoe hebben we verschillende methoden van onderzoek toegepast. We hebben analyses uitgevoerd op de geregistreerde gegevens in de digitale TOS logboeken over TOS activiteiten en we hebben interviews afgenomen met TOS medewerkers. Hiernaast zijn in de 1- en 2^e vervolgmetingen van het experimenteel onderzoek enkele vragen over TOS gesteld aan de ouders van kinderen die wonen in de experimentele buurten. Ook zijn in de experimentele buurten enkele honderden kinderen bevroegd over wat ze van TOS vinden en wat TOS kinderen oplevert (zoals veiliger spelen).

Frequentie en bereik TOS-interventie

Een belangrijk element in de werkwijze van TOS is dat een aanwezigheid van minimaal twee, maar bij voorkeur drie of vier keer in de week op een straat of plein als noodzakelijk wordt gezien om uiteindelijk invloed te hebben op het gedrag van kinderen en jongeren (zie ook paragraaf 1.2 uitgangspunten en werkwijze van TOS). Het kunnen opbouwen van een vertrouwensrelatie is immers belangrijk voor TOS om succesvol te kunnen zijn bij kinderen met sociaal-emotionele problemen of afwijkend gedrag. We zijn daarom nagegaan hoe vaak (frequentie) TOS-activiteiten hebben plaatsvonden, en hoeveel kinderen aan de activiteiten hebben deelgenomen.

Uit de analyses van de TOS logboeken kwam naar voren dat de frequentie waarmee op de experimentele pleinen de TOS-interventie is ingezet varieert tussen de 1,5 x per week en 3,5 x per week. De frequentie van de inzet van de interventie varieert dus tussen de onderzoeksbuurten. Op zes pleinen van de tien experimentele is gedurende de onderzoeksperiode de TOS-interventie relatief vaak ingezet (gemiddeld tussen de 2 en 3,5 x per week). Op de andere vier experimentele pleinen is gedurende de onderzoeksperiode de interventie minder vaak (gemiddeld tussen de 1,5 en 2 x per week) gerealiseerd. Ook is tussen de pleinen sprake van variatie in het aantal gerealiseerde kindcontacten per plein.⁹ Op sommige van de experimentele pleinen (namelijk: de pleinen met een hogere frequentie van de inzet) is TOS er in geslaagd om hogere aantallen kindcontacten te realiseren dan op andere pleinen. Het aantal gerealiseerde kindcontacten (op jaarbasis) varieert per plein tussen de 1.000 en 4.000 kindcontacten.

⁹ In de TOS logboeken worden het aantal kindcontacten geteld. Als een kind in een jaar vier maal aan een activiteit deelneemt dan geldt dit als vier kindcontacten. Hoeveel 'unieke' kinderen deelnemen aan TOS activiteiten is op basis van de logboeken niet vast te stellen.

Ook de resultaten van het experimenteel onderzoek geven informatie over het bereik van de TOS-interventie. In de vragenlijst is namelijk aan ouders gevraagd hoe vaak hun kinderen deelnemen aan TOS activiteiten (meerdere keren per week, een keer per week, meerdere malen per maand, een keer per maand, minder dan een keer per maand, nooit). Op basis van deze data is vast te stellen in hoeverre tussen experimentele buurten de ‘relatieve deelname’ van kinderen aan TOS activiteiten varieert. Onder ‘relatieve deelname’ verstaan we het aandeel kinderen op het totaal aantal kinderen in de buurt dat deelneemt aan TOS activiteiten.¹⁰ De resultaten van het experimenteel onderzoek bevestigen dat er tussen de experimentele buurten verschillen bestaan in de mate van relatieve deelname door kinderen aan TOS activiteiten. In de buurten waarin TOS gedurende de onderzoeksperiode minimaal 2 maal per week actief was, heeft 38% van de kinderen wekelijks of vaker aan TOS deelgenomen; 32% van de kinderen heeft minimaal eens per jaar aan TOS deelgenomen; en 30% van de kinderen heeft gedurende de onderzoeksperiode nooit deelgenomen aan TOS activiteiten. In de buurten waarin TOS gedurende de onderzoeksperiode minder dan 2 maal per week actief was, heeft 14% van de kinderen wekelijks of vaker aan TOS deelgenomen; 35% van de kinderen heeft minimaal eens per jaar aan TOS deelgenomen; en 51% van de kinderen heeft gedurende de onderzoeksperiode nooit deelgenomen aan TOS activiteiten. Uit de resultaten blijkt dus dat in de buurten waarin TOS gedurende de onderzoeksperiode meer dan 2 maal per week actief, het percentage kinderen dat aan TOS heeft deelgenomen aanzienlijk hoger ligt. We hebben de resultaten voor de overzichtelijkheid in de onderstaande tabel weergegeven, waarbij we een vergelijking maken tussen de buurten met minimaal 2 keer per week inzet door TOS, en buurten met minder dan 2 keer per week inzet door TOS (zie tabel 3).

Tabel 3. Aandeel (%) kinderen in experimentele buurten dat deelneemt aan TOS, uitgesplitst naar inzet

	Inzet TOS > 2 x PW	Inzet TOS < 2 x PW
% Kinderen dat meerdere malen per week deelneemt aan TOS	24%	5%
% Kinderen dat minimaal 1x per week deelneemt aan TOS	14%	9%
% Kinderen dat minimaal 1x per maand deelneemt aan TOS	22%	13%
% Kinderen dat minimaal 1x per jaar deelneemt aan TOS	10%	22%
% Kinderen dat nooit deelneemt aan TOS	30%	51%

Hiernaast hebben we in het experimenteel onderzoek onderzocht hoe ‘bekend’ de TOS-interventie is in de buurt bij ouders, en hoe ouders de interventie waarderen. Aan ouders in de experimentele buurten is de volgende vraag voorgelegd:

- Heeft u gehoord over Thuis Op Straat? De antwoordopties waren: Ja (en ik weet wat ze doen); Ja (maar ik weet niet wat ze doen); Nee.

Aan de ouders die TOS kennen en zeggen te weten wat TOS doet, zijn vervolgens de volgende vragen gesteld:

¹⁰ Als in een buurt veel kinderen wonen dan zal TOS eerder een hoog aantal kindcontacten kunnen behalen dan in een buurt waar weinig kinderen wonen. Naast de bereikcijfers (kindcontacten) in de TOS logboeken hebben we daarom ook gekeken naar de ‘relatieve deelname’ door kinderen in de buurt. We spreken hier over ‘relatieve’ deelname, dit is het aantal kinderen in de steekproef van een experimentele buurt dat aan TOS activiteiten deelneemt, gecorrigeerd voor het totaal aantal kinderen in de steekproef voor die buurt. Dit geeft een indicatie voor het aandeel kinderen dat door TOS wordt bereikt op het totaal aantal kinderen in die buurt.

- Wat vindt u van Thuis Op Straat? (Open vraag)
- Beantwoordt u de onderstaande stellingen (de antwoordopties waren: ja, nee en weet niet).
 - Thuis Op Straat doet nuttig werk
 - Thuis Op Straat draagt er aan bij dat kinderen vaker buiten spelen
 - Thuis Op Straat draagt er aan bij dat kinderen leuker samen spelen
 - Thuis Op Straat draagt er aan bij dat kinderen veilig buiten kunnen spelen
- Heeft u suggesties hoe Thuis Op Straat haar activiteiten kan verbeteren?

De resultaten staan in de onderstaande tabellen 4a en 4c. Uit tabel 4a blijkt dat de overgrote meerderheid van de ouders van TOS heeft gehoord en weet wat TOS doet. Dit geldt voor vrijwel alle experimentele buurten, dus ook (hoewel in mindere mate) voor de buurten waar TOS een lager bereik heeft onder kinderen.

Tabel 4a. Hebben ouders gehoord over TOS in experimentele buurten, uitgesplitst naar inzet

Heeft u gehoord over Thuis Op Straat?	Ja, en ik weet wat ze doen	Ja, maar ik weet niet wat ze doen	nee
Inzet TOS > 2 x PW	81%	9%	10%
Inzet TOS < 2 x PW	74%	11%	15%

Uit tabel 4a blijkt dat bijna alle ouders die TOS kennen vinden dat TOS nuttig werk doet. Tevens vindt een grote meerderheid van de ouders dat TOS eraan bijdraagt dat kinderen leuker samen spelen, veiliger buiten kunnen spelen en vaker buitenspelen. Op de open vraag ‘wat vindt u van TOS?’ geven ouders veelal antwoorden als ‘goed dat het er is’, ‘is nodig voor de kinderen in de buurt’, ‘leuk voor de kinderen’, ‘leuke activiteiten’, ‘gezellig’, ‘veilig spelen’. Uitgesplitst naar het bereik van de TOS-interventie (niet weergegeven) zien we beperkte verschillen. In de buurten met een hoger bereik beoordelen ouders over het algemeen TOS (nog) iets positiever dan in de buurten met een lager TOS bereik, waarbij in de buurten met een lager TOS bereik ouders middels de open vraag ‘heeft u suggesties hoe TOS haar activiteiten kan verbeteren’ aangeven dat ze TOS in de buurt te weinig zien / activiteiten bekender gemaakt moeten worden / dat meer activiteiten georganiseerd zouden moeten worden.

Tabel 4b. Oordeel ouders over TOS in experimentele buurten, uitgesplitst naar inzet

	Ja	NEE	weet niet
Thuis Op Straat doet nuttig werk	94%	3%	4%
Thuis Op Straat draagt er aan bij dat kinderen vaker buiten spelen	73%	21%	6%
Thuis Op Straat draagt er aan bij dat kinderen leuker samen spelen	81%	6%	13%
Thuis Op Straat draagt er aan bij dat kinderen veilig buiten kunnen spelen	80%	9%	11%

We hebben geanalyseerd of het oordeel van ouders over TOS verschilt tussen de buurten met minimaal 2 keer per week inzet door TOS, en buurten met minder dan 2 keer per week inzet door TOS.

Uitvoering van de TOS-interventie

De onderzoekers hebben in de experimentele buurten diepte-interviews afgenomen met de betrokken TOS medewerkers. We hebben hen gevraagd te vertellen hoe de activiteiten zijn verlopen (sfeer tijdens de activiteiten, gedrag van de kinderen, het contact met de buurt en de betrokkenheid van ouders). In het algemeen geven de TOS-werkers aan dat de activiteiten op de experimentele pleinen naar tevredenheid zijn verlopen. De uitvoering van de activiteiten, de sfeer en het gedrag van de kinderen tijdens de activiteiten was meestal positief. De volgende citaten geven een impressie en zijn illustratief voor de werkwijze van TOS en voor hoe volgens TOS-werkers de TOS-interventies op de experimentele pleinen zijn verlopen.

“De activiteiten op het plein zijn goed verlopen. Eerst werd er veel gescholden door de kinderen en er was weinig betrokkenheid van bewoners. Omdat dit het grootste plein is in de buurt kwamen er ook kinderen/jongeren uit andere delen van wijk op af. Bewoners ervoeren veel overlast en het ging van kwaad tot erger. Veel bewoners hadden een hekel aan het plein en de overlast die zij daarvan ondervonden. Vanaf start TOS is dat verbeterd. Kinderen gedroegen zich eerst schichtig. Nu voelen kinderen zich veiliger en thuis, en zien we steeds meer kinderen op het plein. Eerst speelden het vooral allochtone kinderen op het plein, maar dat is steeds gemengder geworden. We zien ook langzamerhand een toename van de mate waarin bewoners helpen bij activiteiten. Dat ging niet vanzelf. Eerst moest TOS veel moeite doen om duidelijk te maken wat TOS doet en waarom, en waarom het belangrijk is dat ouders aanwezig zijn bij activiteiten.”

“Eerst speelden er meer jongens dan meisjes op het TOS-plein. Er werd vooral gevoetbald. Toen TOS kwam hebben we andere activiteiten opgezet (meer spel naast sport) om zo meer meisjes te binden aan het plein. Nu zien we evenveel jongens als meisjes. Dat komt ook omdat we vrouwelijke stagiaires hebben, zij trekken meisjes aan, dat is goed. Meisjes mogen ook eerder buiten spelen als er vrouwen op het plein staan. Door bezuinigingen moeten we de activiteiten helaas met minder collega's doen, en dan is het wel lastiger om zowel jongens als meisjes aan te trekken, want dat vraagt extra inzet.”

“De grootste groep deelnemende kinderen is tussen de 8-12 jaar. TOS is bij de basisscholen in de buurt naar binnengegaan, heeft de scholen betrokken. Die zijn blij met TOS. De Nederlandse kinderen waren in het begin wat terughoudend om naar TOS te gaan, omdat vooral Turkse en Marokkaanse kinderen aan de activiteiten deelnamen. Maar nu durven ze steeds meer mee te doen, omdat ze zien dat de sfeer goed is.”

“Het gedrag van de kinderen is beter geworden. De kinderen luisteren en hebben respect voor TOS-medewerkers. We leren de kinderen ook om respect te hebben voor elkaar. Zodat iedereen zich veilig voelt om op het plein te spelen. Zo werd een jongen met overgewicht dagelijks gepest en door kinderen bedreigd als hij hierover iets zou zeggen. Die jongen heeft alles verteld aan TOS. We hebben de pesters daarna hierop aangesproken; de jongen speelt met plezier nu. Als TOS er niet is, dan zijn de kinderen wel wat brutaler onder elkaar. Dat blijft een uitdaging, hoe krijg je het gedrag beter ook als er geen begeleiding is.”

“We leren de kinderen om meer te durven. Zichzelf te laten zien. Ook de kinderen die verlegen zijn, of onhandig. En kind dat niets durfde en werd uitgelachen, loopt nu het beste stelt van iedereen. Kinderen krijgen meer zelfvertrouwen, we willen ze aanspreken op wat ze wel kunnen, op hun talenten. En daarmee krijgen ze ook meer respect van de andere kinderen.”

“Veel kinderen hebben het thuis moeilijk. Wij praten met de kinderen. Het winnen van vertrouwen is erg belangrijk, kinderen moeten hun verhaal kwijt kunnen en zich veilig voelen bij TOS. Thuis is er soms niemand die naar ze luistert. Wij wel, en dat is nodig, die kinderen hebben het nodig.”

“Het plein was geclaimd door een groep kinderen die bij elkaar op school zat. Als kinderen van andere scholen op het plein wilden spelen, dan zeiden ze dat zij niet welkom waren. Zij wilden met het eigen groepje voetballen. Sommige kinderen hadden een grote mond en scholden de andere kinderen uit. Dankzij TOS en de pleinregels gaat het nu beter. Voordat we de pleinregels introduceerden scholden kinderen elkaar uit en noemden zij elkaar bij bijnamen. Nu noemen de kinderen elkaar bij de voornaam en het schelden is afgenomen. TOS spiegelt bij deze kinderen ook aan jongere broertjes/zusjes. Wat als zij niet welkom zouden zijn? TOS wil inzicht geven in gedrag en de consequenties van gedrag. Want op momenten dat TOS er niet is, dan is het gedrag ook anders. En dat moet verdwijnen.”

“Een groep jongeren maakte in de avonduren gebruik van het plein. De jongeren waren luidruchtig en andere kinderen konden daar vanaf een uur of vijf niet meer terecht. TOS is in gesprek gegaan met die groep en de omwonende bewoners die daarvan overlast ondervonden. Wat bleek: die jongeren vonden het leuk om samen te voetballen. De overlast is nu verminderd en kinderen worden ook na vijf uur door de jongeren getolereerd op het plein.”

“De TOS activiteiten zijn goed gegaan de afgelopen twee jaar. Voorheen waren er veel jongeren bij een hangplek bij de kooi waar TOS activiteiten plaatsvinden. Daar ging veel fout, jongeren deden verkeerde dingen. De jongeren rookten jointjes, er werd geschreeuwd tot diep in de avond. Zij kwamen wanneer TOS weg was. Maar een TOS-plein moet ook prettig zijn als TOS er niet is. TOS werkt samen met buurtvaders. Die buurtvaders zagen ook dat er problemen waren in de avonduren. Het probleem met de jongeren is nu verdwenen mede dankzij de buurtvaders, maar TOS heeft het aangezwengeld.”

“Eerst zetten de buurtbewoners simpelweg de kinderen af bij het plein. Ze zagen TOS als gratis opvang, maar zo werkt het niet. We zijn in gesprek gegaan met deze ouders. Nu zijn meer ouders aanwezig, en ook meer actief, zoals het helpen bij de smoothie-activiteiten (een activiteit waarbij kinderen samen smoothies maken). Bewoners helpen om fruit te schillen voor de smoothies. Twee ouders/bewoners wilden blijvend vrijwilliger zijn. Zij worden op afroep betrokken.”

“In de onderzoeksperiode waren er alleen moeders die toekeken. Zij brachten de kinderen en bleven dan kijken. Er waren dus geen ouders/bewoners structureel betrokken. Vanaf 2013 is dit gekanteld, de moeders zijn meer gaan participeren. Zij doen mee en helpen bij evenementen. Zoals bij het pannenkoeken bakken en dergelijke. Ook komen ouders, ook als TOS er niet is, wat vaker op het

plein. Dat is niet vanzelfsprekend, want er zit daar vaak een groep jongens, door wie de moeders zich geïntimideerd voelen. Als TOS er is zeggen we: jongens, ga even verderop staan. De jongens zijn nu toleranter geworden, ook als TOS er niet is.”

“Drie voormalige stagiaires, die dichtbij het plein wonen, hebben nu een jongerenbijbaan. Die zijn daar altijd op het plein aanwezig geweest en hebben een positieve invloed op de kinderen. Zij zijn ook op het plein buiten de TOS-activiteiten. TOS stelt eisen aan die gasten, ook als zij daar in hun vrije tijd zijn. Kinderen zien hen echt als rolmodellen.”

Niettemin staande het feit dat betrokkenen in de regel positief zijn over de uitvoering en resultaten van de TOS activiteiten, kwamen op enkele TOS-pleinen de activiteiten minder makkelijk op gang, of vonden deze minder weerklank in de buurt. Aan de TOS-werkers in de buurten met een lagere frequentie van TOS activiteiten hebben we gevraagd om toe te lichten wat hiervoor de oorzaken zijn geweest. In een van de buurten bleef het langere tijd onduidelijk waar nu precies het TOS-plein zou moeten komen. De TOS activiteiten rouleerden het eerste jaar van de onderzoeksperiode op verschillende locaties (veldjes en pleintjes) binnen de onderzoeksbuurt. Pas in het tweede jaar kwamen de activiteiten meer op gang, toen TOS een vaste plek had. In een andere onderzoeksbuurt kwamen weinig kinderen op de activiteiten af. Dit was bij nader inzien een minder gelukkig gekozen locatie voor een TOS-plein, de behoefte bij ouders en kinderen was minder groot dan ingeschat. Vooral autochtone kinderen (die daar wonen) zitten al op verenigingen. Op een volgend plein zagen omwonenden (laagbouw) de TOS activiteiten niet zitten. Ze vonden het niet nodig en wilden de (allochtone) kinderen vanuit de flats niet voor hun deur hebben. Het bleek vervolgens lastig om die kinderen naar het plein te krijgen.

We hebben in de interviews ook gevraagd naar factoren en ontwikkelingen in de buurt die impact zouden kunnen hebben op de uitkomsten van de experimentele studie. Want naast de programma-studie wilden we ook vaststellen of in de onderzoeksgebieden, zowel in de experimentele buurten als in de controlebuurten, eventuele veranderingen plaatsvonden tijdens de looptijd van onze studie die een impact zouden kunnen hebben op de meetresultaten. Het gaat hierbij om zaken als ruimtelijke ordeningsaspecten, uitbreiding van speellocaties of sport- en spelactiviteiten van andere organisaties dan TOS, meer toezicht op straat of de opkomst van bijvoorbeeld criminaliteit of overlastgevendende groepen jongeren. Volgens geïnterviewde TOS werken zijn deze ontwikkelingen niet of nauwelijks aan de orde geweest. In een geval was wel sprake van een criminele jeugdgroep maar deze hield zich op aan de randen van de experimentele buurt, en niet in de nabije omgeving van het TOS-plein. We hebben als dubbelcheck de vraag naar sport- en spelactiviteiten van andere organisaties ook voorgelegd aan de ouders in het experimenteel onderzoek. De vragen luiden (experimentele conditie): “Worden er sport- en spelactiviteiten voor kinderen in de buurt georganiseerd (anders dan TOS)?” en “Zijn er behalve de aanwezigheid van Thuis Op Straat sinds vorig jaar nog andere zaken in uw buurt veranderd die er voor zorgen dat uw kind prettiger, of minder prettig, kan buitenspelen?”. De vragen luiden in de controle conditie: Worden er sport- en spelactiviteiten voor kinderen in de buurt georganiseerd?” en “Zijn er sinds vorig jaar nog andere zaken in uw buurt veranderd die er voor zorgen dat uw kind prettiger, of minder prettig, kan buitenspelen?”. De overgrote meerderheid van de ouders antwoord ontkennend op deze vragen. We hebben kortom

geen aanwijzingen gevonden voor factoren en ontwikkelingen in de buurt die impact zouden kunnen hebben op de uitkomsten van de experimentele studie.

Onderzoek onder kinderen

Een belangrijke plaats is in de programmastudie weggelegd voor kinderen. We hebben kinderen bevraagd over wat ze van TOS vinden en wat TOS kinderen oplevert (speelveiligheid, plezier, samenspelen, vriendennetwerken). De vragenlijsten zijn aan het einde van de onderzoeksperiode klassikaal afgenomen onder leerlingen van groepen 7 en 8 op de scholen waar de meeste kinderen uit de onderzoeksbuurten naar toe gaan. In de analyses zijn alleen de antwoorden meegenomen van de leerlingen die wonen in de experimentele buurten (N=324).

Aan de leerlingen uit de experimentele buurten is de volgende vraag voorgelegd:

- Heb je gehoord over Thuis Op Straat? De antwoordopties waren: Ja (en ik weet wat ze doen); Ja (maar ik weet niet wat ze doen); Nee.

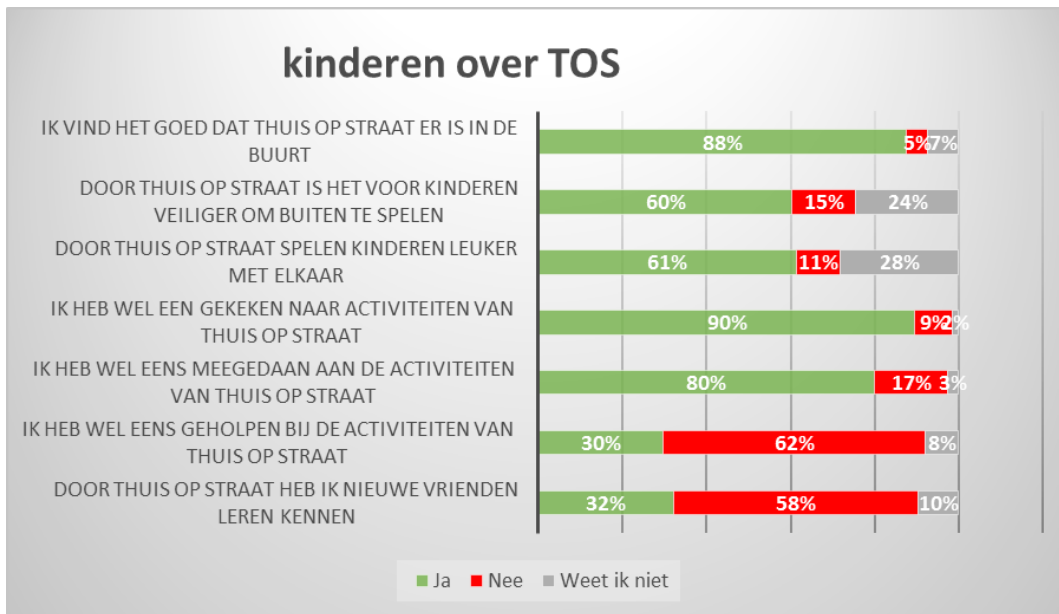
Bijna alle kinderen hebben gehoord van TOS en weten wat ze doen (84%). Daarnaast heeft elf procent van de kinderen gehoord van TOS maar weten ze niet wat TOS doet. Vijf procent van de leerlingen heeft nog nooit van TOS gehoord.

Aan de leerlingen die TOS kennen en zeggen te weten wat TOS doet, zijn vervolgens de volgende vragen gesteld:

- Wat vindt je van Thuis Op Straat? (Open vraag)
- Beantwoord de onderstaande stellingen (de antwoordopties waren: ja, nee en weet niet).
 - Ik vind het goed dat Thuis Op Straat er is in de buurt
 - Door Thuis Op Straat is het voor kinderen veiliger om buiten te spelen
 - Door Thuis Op Straat spelen kinderen leuker met elkaar
 - Ik heb wel een gekeken naar activiteiten van Thuis Op Straat
 - Ik heb wel eens meegedaan aan de activiteiten van Thuis Op Straat
 - Ik heb wel eens geholpen bij de activiteiten van Thuis Op Straat
 - Door Thuis Op Straat heb ik nieuwe vrienden leren kennen

De resultaten staan worden weergegeven in figuur 1. Samenvattend kunnen we constateren dat de meeste kinderen positief zijn over de TOS-interventie: het is goed dat TOS er is in de buurt, het is door TOS veiliger voor kinderen om buiten te spelen en kinderen spelen leuker met elkaar. Een op de drie kinderen heeft wel eens actief geholpen bij de activiteiten van TOS. Eveneens een derde deel van de kinderen bovendien aan door TOS nieuwe vrienden te hebben leren kennen. Op de open vraag 'wat vindt je van TOS?' geven kinderen veelal antwoorden als 'leuke activiteiten', 'hebben leuke spellen/materiaal om mee te spelen', 'veilig spelen'.

Figuur 1. Kinderen over TOS

Conclusies programma integriteit

De TOS-interventie in de experimentele buurten wordt door zowel betrokken TOS-werkers, ouders en kinderen positief beoordeelt. TOS-werkers geven aan dat de activiteiten grotendeels goed zijn verlopen. De overgrote meerderheid van ouders en kinderen kennen TOS, vinden dat TOS goed werk doet en dat het door TOS veiliger en leuker is voor kinderen om buiten te spelen. Tevens constateren we, op basis van informatie van TOS-werkers en ouders, dat in de experimentele buurten en in de controlebuurten geen ontwikkelingen hebben plaatsgevonden die impact zouden kunnen hebben op de uitkomsten van de experimentele studie. Wel is uit het onderzoek duidelijk geworden dat de TOS-interventie niet in alle onderzoeksbuurten in gelijke mate is ingezet (in sommige buurten een hogere frequentie dan in andere buurten) en dat het absoluut en relatief bereik (deelname aan activiteiten) onder kinderen eveneens varieert tussen onderzoeksbuurten. We nemen deze bevinding (hogere versus lagere frequentie en bereik) mee als factor in de analyses van de uitkomstmaten in het experimenteel onderzoek: in hoeverre doet frequentie en bereik van de interventie in een onderzoeksbuurt ertoe als het gaat om het kunnen realiseren van effect op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en op het speelklimaat.

2.5 *Effectmaten, matching en analyse*

Effectmaten sociaal-emotionele ontwikkeling

De invloed van TOS op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen wordt onderzocht met behulp van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) (Widenfelt, Goedhart, Treffers & Goodman, 2003). De SDQ is een beknopte gedragsvragenlijst voor drie- tot zestienjarigen over de

aanwezigheid van psychopathologie die onder ouders van deze groep jongeren wordt uitgezet. Het instrument geeft inzichten in de gevolgen van psychopathologie voor het dagelijks functioneren en de sterke kanten van de jongeren die wijzen op psychologische aanpassing en goede kansen op herstel als zich problemen voordoen (Muris et al, 2003). Voor het longitudinale deel van het effectonderzoek biedt de SDQ een goed gevalideerd meetinstrumentarium om de ontwikkeling van deze kinderen te volgen en de mogelijke effecten van Vakmanstad vast te stellen.

De SDQ vragenlijst is bedoeld om kinderen met een hoog risico op psychosociale problemen te signaleren. De SDQ meet de aanwezigheid van psychosociale problemen; de sterke kanten van het kind; de invloed van psychosociale problemen op het dagelijks functioneren. De vragenlijst bevat in totaal 25 items, die betrekking hebben op de vijf domeinen. Deze vijf domeinen zijn: 1) emotioneel gedrag; 2) gedragsproblemen; 3) hyperactief gedrag / aandachtstekort; 4) sociale problemen (problemen met leeftijdgenoten); 5) prosociaal gedrag. Voor elk domein valt een score te behalen van 0 tot 10. Opgeteld vormen deze scores, met uitzondering van het domein prosociaal gedrag, de totale score. Deze score heeft een bereik van 0 tot 40. Deze score moeten we zo interpreteren dat hoe hoger de score is, hoe groter de kans is op de aanwezigheid van psychopathologie.

De validiteit van dit instrumentarium is aangetoond door Goodman (2001). In Nederland door Vogels et al. (2005). De interne betrouwbaarheid, interbeoordelaar- en test-hertest betrouwbaarheid zijn bij onderzoek onder 10.438 Britse kinderen goed gebleken. Bij schoolgaande Nederlandse kinderen (562 schoolgaande kinderen) zijn de validiteit en de betrouwbaarheid van de SDQ eveneens goed gebleken (Muris, 2003). Wij hebben in dit onderzoek gekeken naar de validiteit van de schalen en deze zijn goed. Bij de nulmeting zien we een Cronbach's alpha van de totale moeilijkhedenschaal van $\alpha = .78$. De volgende Cronbach alpha's hebben we vastgesteld voor de subschalen: emotioneel gedrag ($\alpha = .64$), gedragsproblemen ($\alpha = .53$), hyperactief gedrag ($\alpha = .65$), sociale problemen ($\alpha = .50$) en prosociaal gedrag ($\alpha = .46$).¹¹

We hebben de SDQ (zie **Tabel 5.**) drie keer afgenomen. De eerste keer in 2011, de tweede keer in 2012 en in 2013 voor de laatste keer.

11 In een onderzoek van TNO Kwaliteit van Leven is de validiteit van de ouderversie specifiek voor de door de Jeugdgezondheidszorg te onderzoeken kinderen van 7 tot en met 12 jaar, onderzocht (Vogels et al, 2005). Uit het TNO-onderzoek blijkt dat de subschalen minder betrouwbaar zijn. Dat komt overeen met wat in dit onderzoek wordt gevonden. Dat betekent dat de kans groot is dat de score op de subschalen bij een individueel kind een onderschatting of overschatting zijn van de feitelijke specifieke problematiek. Niettemin kunnen de subschalen natuurlijk wel aanwijzingen geven over de aard van de eventueel aanwezige problematiek. De interpretatie van de subschalen dient echter met voorzichtigheid te geschieden.

Tabel 5. De Nederlandstalige SDQ vragenlijst voor ouders met 25 vragen.

Nu zal ik u stellingen voorleggen over het gedrag van uw kind. Wilt u alstublieft voor iedere vraag een kruisje zetten in het vierkantje voor “niet waar”, “een beetje waar” of “zeker waar”. Het is van belang dat u alle vragen zo goed mogelijk beantwoordt, ook als u niet helemaal zeker bent of als u de vraag raar vindt. Wilt u alstublieft uw antwoorden baseren op het gedrag van uw kind in de laatste zes maanden.

Emotionele problemen
Klaagt vaak over hoofdpijn, buikpijn, of misselijkheid
Heeft veel zorgen, lijkt vaak over dingen in te zitten
Vaak ongelukkig, in de put of in tranen
Zenuwachtig of zich vastklampend in nieuwe situaties, verliest makkelijk zelfvertrouwen
Voor heel veel bang, is snel angstig
Gedragsproblemen
Heeft vaak driftbuien of woede-uitbarstingen
Doorgaans gehoorzaam, doet gewoonlijk wat volwassenen vragen
Vecht vaak met andere kinderen of pest ze
Liegt of bedriegt vaak
Pikt dingen thuis, op school of op andere plaatsen
Hyperactiviteit
Rusteloos, overactief, kan niet lang stilzitten
Constant aan het wiebelen of wriemelen
Gemakkelijk afgeleid, heeft moeite om zich te concentreren
Denkt na voor iets te doen
Maakt opdrachten af, kan de aandacht goed vasthouden
Problemen met leeftijdsgenoten
Nogal op zichzelf, neigt er toe alleen te spelen
Heeft minstens één goede vriend of vriendin
Wordt over het algemeen aardig gevonden door andere kinderen
Wordt getreiterd of gepest door andere kinderen
Kan beter opschieten met volwassenen dan met andere kinderen
Pro-sociaal gedrag
Houdt rekening met gevoelens van anderen
Deelt makkelijk met andere kinderen
Behulpzaam als iemand zich heeft bezeerd, van streek is of zich ziek voelt
Biedt vaak vrijwillig hulp aan anderen
Aardig tegen jongere kinderen

Effectmaten speelklimaat

Om de effecten van TOS op het speelgedrag en speelklimaat in de buitenruimte vast te kunnen stellen is gebruik gemaakt van twee individuele uitkomstmaten die een directe inhoudelijke link hebben met de onderzoeksvragen. Wij hebben deze vragen overgenomen uit TOS-vragenlijsten die worden gebruikt bij de enquêtes onder bewoners rondom de startende TOS-locaties om na te gaan wat de behoeften zijn als het gaat om het verbeteren van het buitenspeelklimaat in de wijk. Op basis van deze gegevens bepaalt TOS vervolgens de gewenste inzet. De betreffende vragenlijsten zijn ontwikkeld door de Erasmus Universiteit (Masson et al., 2002) en uitgebreid door het Verwey-Jonker Instituut getest (Wonderen & Boonstra, 2006).

De betreffende vraagstellingen luiden:

1. Hoe leuk vindt uw kind het om na schooltijd buiten te spelen?
2. Hoe vaak speelt uw kind na schooltijd buiten?

In de effectmeting hebben we aan de ouders in de experimentele conditie nog extra evaluatievragen over TOS gesteld (zoals kent men TOS, wat vindt men van TOS). Ook hebben we sociaal-demografische en sociaal-economische vragen gesteld die wij hebben gebruikt voor onze matching van de experimentele en de controlelocatie. Het gaat om vragen als leeftijd, geslacht, opleiding, gezinssamenstelling, etnische achtergrond en werkomstandigheden.

Data

De data zijn de scores op de SDQ-maten en speelklimaat-items die we tijdens drie metingen jaarlijks hebben verzameld bij kinderen die ten tijde van de nulmeting 6-12 jaar waren en ten tijde van de eindmeting 8-14 jaar. Deze gegevens zijn verzameld onder kinderen die in 10 wijken opgroeien die met TOS werken en bij kinderen die in 10 wijken opgroeien die niet met TOS werken. De scores zijn afgenomen voordat met de interventie is gestart en vervolgens nog twee keer wanneer met de interventie wordt gewerkt. In de gehele experimenteertijd wordt niet met TOS gewerkt in de controlewijken. Trends worden onderzocht voor de SDQ-totaalscore en voor de vijf subschalen (gedragsproblemen, emotionele problemen, hyperactiviteit, omgang met vrienden en pro-sociaal gedrag).

Naast de uitkomstmaten hebben we ook informatie verzameld over achtergrondvariabelen van de kinderen/jongeren. Bij het matchen hebben we gebruik gemaakt van een groot aantal hiervan. Bij de analyses worden de resultaten gecorrigeerd en geanalyseerd voor geslacht, etniciteit en leeftijd. Wij weten dat deze variabelen significante invloed kunnen hebben op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen (Tabel 6. laat de codes en variabelen van de SDQ-analyses zien).

Tabel 6. Codes en variabelen

Codes	Variabelen
ID	Identiteitsnummer
Wijk	Wijken ()
Exp	Controle=0; Experimenteel==1
meting	0=eerste meting; 1=eerste meting; 3=tweede meting
leeftijd	0=jongste groep...
etniciteit	0=Neder; 1=allochtoon
geslacht	0=meisje; 1=jongen
Ep	SDQ emotionele problemen (0-10)
Cp	SDQ conduct problemen (0-10)
hyp	SDQ hyperactiviteit (0-10)
peer	SDQ peer problems (0-10)
pro	SDQ pro sociaal gedrag (0-10)
totaal	SDQ totaal (0-40)
p-score	Propensity score

Propensity score matching

Confounding is een bekend probleem dat om de hoek komt kijken als effecten worden onderzocht en de studie niet gerandomiseerd wordt uitgevoerd. Hier kan sprake van zijn wanneer een variabele (of meerdere) zowel de interventie als de uitkomst voorspelt en daarmee het vaststellen van oorzakelijk verband beïnvloedt. Het probleem van confounding komt om de hoek kijken bij observationele en quasi-experimentele designs, waar hier sprake van is. Vanwege financiële, praktische en ethische redenen kan niet iedere studie gerandomiseerd worden uitgevoerd (Jonkman, 2012). Om toch oorzakelijke verbanden te kunnen vastleggen bij observationele en quasi-experimentele designs is men op zoek gegaan naar technieken die het toch mogelijk maken dit te kunnen doen. Propensity Score Matching (PSM) is in de kern een simpele techniek die hier wordt toegepast. De techniek wordt in deze studie in drie stappen uitgevoerd: voorbereiding, uitvoering van de Propensity Score Matching en analyse van de pre- en postmatching-gegevens (Guo & Fraser, 2010; Rosenbaum & Rubin, 1983; Rosenbaum & Rubin, 1984).

Stap 1: Voorbereiding

Allereerst zijn propensity score schattingen verkregen door de uitvoering van logistische analyse van de afhankelijke variabele ‘treated/experimenteel’ (wel of geen Tos) op een groot aantal potentiële confounders. Hiervoor zijn we op zoek gegaan naar een groot aantal variabelen die mogelijk-kerwijs van invloed zouden kunnen zijn op de interventies en de uitkomstvariabele en daarmee het vaststellen van het effect kan beïnvloeden. Voor dit onderzoek zijn de volgende variabelen gebruikt: woonduur, aantal kinderen dat thuis woont, het geslacht, de leeftijd, de etniciteit, oudste kinderen van de kinderen die onderzocht zijn. Maar ook zijn een groot aantal variabelen gebruikt van de respondenten die bevroegd zijn (de vragenlijst over kinderen en jongeren is ingevuld door een van hun ouders): hun geslacht, leeftijd, soort woning, familie situatie, geboorteland van de respondent, de taal die ze thuis spreken, hun opleiding en het werk dat ze uitvoeren. Samengevat zijn wij bij de uitvoering van deze eerste stap op zoek gegaan naar een goede set variabelen waarop te matchen is en waarmee de PSM in de tweede stap via logistische regressie is uit te voeren.

Stap 2: Uitvoering

De Propensity Score kan op verschillende manieren worden uitgevoerd en hier hebben we gebruik gemaakt van matching waarbij steeds de variabele ‘treated/experimenteel’ wordt gebruikt. Vervolgens wordt dan de matching uitgevoerd. Tijdens de uitvoering wordt een individu uit de experimentele groep gematcht aan een individu uit de controlegroep. Bij dit matchen staan ons enkele algoritmes ter beschikking. Op basis van literatuur is gekozen voor nearest neighbour matching (Guo & Fraser, 2010). Het idee achter dit matchingsalgoritme is dat voor ieder individu uit de experimentele groep een individu uit de controlegroep wordt gezocht die op basis van de gedefinieerde set variabelen, en de uiteindelijke propensity score die dat oplevert, er het meest bij in de buurt komt. Elk gematcht paar wordt als het ware opzij gelegd voordat een nieuw paar wordt gezocht dat het dichtst bij elkaar in de buurt komt. Voor de selectie kan een bandbreedte worden afgesproken waarbinnen ze nog op elkaar lijken. Dit selectieproces gaat door totdat alle individuen van de experimentele groep zijn geselecteerd en gekoppeld aan individuen van de controlegroep..

Stap 3: Analyse pre- en postmatching

Uiteindelijk worden de experimentele en controle groep in de analyse met elkaar vergeleken en worden de data van beide groepen als het ware gebalanceerd. Wat dan overblijft zijn twee groepen (experimenteel en controle) die wat de set gedefinieerde variabelen betreft sterk op elkaar lijken. De individuen die te sterk van elkaar afwijken worden voor de analyse niet gebruikt. De propensity score weegt op deze manier als het ware het data bestand. Wat je in deze fase doet is de groep voor en na matching met elkaar vergelijken en de definitieve dataset voor analyse vaststellen. Na de derde stap zijn de data klaar voor de uiteindelijke analyse.

Missende waarden en multiple imputation

Een bekend probleem bij longitudinale data-analyse is het voorkomen van missende data. Respondenten hebben de ene keer wat ingevuld, maar een volgende keer niet. Daaraan kunnen verschillende redenen ten grondslag liggen als verhuizing, ziekte of niet meer mee willen doen. Het ontkennen van missende waarden kan veel invloed hebben op de resultaten van het onderzoek: Ze kunnen de schattingen en standaard fouten, de power, het betrouwbaarheidsinterval en de conclusies die getrokken kunnen worden beïnvloeden (Lloyd, 2013,; Carpenter & Kenward, 2013). Omdat we met een groot aantal missende waarden te maken hadden (28% bij eerste en 38% bij tweede meting, zie tabel 2) namen wij aan dit onze conclusies negatief zou kunnen beïnvloeden. Voor omgang met missende waarden zijn de laatste jaren nieuwe aanpakken ontwikkeld. Omdat onze longitudinale datastructuur in ieder geval twee niveaus kent (meting en individu) hebben wij de missende data met multiple imputatie ‘opgevuld’. Deze procedure wordt ook in enkele stappen uitgevoerd. Eerst worden er kopieën van de incomplete dataset gemaakt (in ons geval 5 stuks). Vervolgens worden de waarden opgevuld met plausibele waarden op basis van de gegevens die er wel zijn. Elke data set wordt dan apart geanalyseerd en tot slot worden de analyses uitgevoerd over de gepoolde dataset. Deze analyses zijn uitgevoerd met Stata13 (StataCorp, 2013). Hiervoor is het Imputed by Chained Equations -programma (ICE, Royston, 2009) gebruikt waarbij waarden als het ware in kettingen worden ingevuld. Eerst de ene variabele, dan de volgende en vervolgens wordt op basis van deze kennis deze ene waarde weer aangepast. Uiteindelijk stabiliseert deze lange ketting van waarden bij de juiste schattingen.

Multilevel analyse

Voor de analyses zijn verschillende multilevel technieken gebruikt (Hox, 2011; Rabe-Hesketh & Skrondal, 2012). Allereerst hebben we multilevel lineaire regressieanalyses uitgevoerd op twee niveaus (meting, individu) van de Strengths and Difficulties Questionary op de geïmputeerde dataset. We hebben achtereenvolgens gekeken naar hoe SDQ-totaal score zich ontwikkeld over drie metingen (#Model 0), wat er gebeurt met die score als we controleren voor de nulmeting (#Model1), we hebben onderzocht wat de invloeden zijn van geslacht, leeftijd en etniciteit (#Model2) en uiteindelijk wat de verschillen zijn tussen de experimentele en controlegroepen (#Model3). Deze analyses hebben we vervolgens ook voor de afzonderlijk sub-schalen van de SDQ uitgevoerd (gedragsproblemen, emotionele problemen, hyperactiviteit, invloed vrienden en pro-sociaal gedrag). Deze analyses zijn uitgevoerd met Stata13 (Stata Corp, 2013). Vervolgens hebben we op vergelijkbare wijze analyses uitgevoerd voor ontwikkelingen in speelklimaat, waaronder de buitenspeelfrequentie van kinderen, beoordeling van het speelklimaat en sociale veiligheid en angst om buiten te spelen.

3 Resultaten experimenteel onderzoek

3.1 Voor- en na matching

Het databestand waarop we matchten bestond in totaal uit 644 kinderen waarvan er 321 in de experimentele en 323 kinderen in de controlewijken opgroeien. Wat opvalt is dat beide groepen op de meeste geselecteerde variabelen al sterk op elkaar lijken (zie Tabel 7. Voor matching). De kinderen wonen even lang in de wijk, de leeftijden van de onderzochte kinderen zijn vergelijkbaar, de etniciteit van de kinderen is hetzelfde. Van de respondenten die bevraagd zijn over hun kinderen zien we dat ze een vergelijkbaar aantal kinderen hebben die naar school gaan en de leeftijden van de respondenten komen overeen. Er zijn geen verschillen in huur en koopwoningen, geboorteland, opleiding en het al of niet hebben van werk. Er zijn enkele significante verschillen. Het aantal enig kind is in de controlewijk groter. Het aantal jongens is in de controle wijk 63% en in de controlewijk 52%. In de experimentele wijk zijn meer oudste kinderen onderzocht. De leeftijd van de respondenten is in de experimentele wijk hoger en in de controlewijk is het aantal respondenten dat Nederlandse als meest gesproken taal praat hoger.

Tabel 7. Voor matching

VOOR MATCHING (N=644) Variabelen	Gemiddelde		T-Test	
	Exp (321)	Controle (323)	t	p
WOONDUURKORT	0.13	0.11	-0.87	0.39
KINDTHUISWOONEEN	0.13	0.19	2.028	0.04*
GESLACHTV	0.52	0.63	-2.211	0.03*
LEEFTIJDJONG	0.52	0.52	0.076	0.94
LEEFTIJDMIDDEN	0.32	0.31	-0.392	0.67
LEEFTIJD OUD	0.17	0.16	0.90	0.70
ETNICITEITNED	0.93	0.94	0.51	0.61
OUDSTEKINDEREN	0.49	0.39	-2.459	0.01**
SCHOOLKINDREG	0.74	0.78	-1.148	0.25
GESLACHTRESPV	0.78	0.73	-1.420	0.16
LFTRESPJ	0.28	0.17	-3.353	0.00***
WONINGH	0.62	0.60	-0.501	0.62

THUISSITUATIEALLEENST	0.21	0.23	0.815	0.42
GEBOORTELANDRESPONDENTNED	0.44	0.43	-0.228	0.82
MEESTGESPROKENTAALNED	0.45	0.54	2.053	0.04*
OPLEIDINGRESPONDENTLAAG	0.18	0.17	-0.550	0.58
BETAALDEWERKZAAMHEDENJA	0.56	0.57	0.307	0.76
P-SCORE	0.53	0.47	-6.138	0.00***

Na de matchingsprocedure is de onderzoeksgroep iets kleiner geworden (641). In totaal zijn drie kinderen afgefallen. Hierdoor ontstaat er een kleine verschuiving in de achtergronden van de kinderen. Verschillen voor matching zes variabelen nu zijn er tussen experimentele en controle groep nog verschillen op twee variabelen. Het verschil in het geslacht van de kinderen is nog aanwezig maar dat verschil is wel afgenomen. We zien in de experimentele groep nu een wat grotere groep alleenstaande ouders (Tabel 8. Na matching). De data van deze 641 leerlingen zijn gebruikt voor verdere analyse van de effecten. Van vier van deze leerlingen waren er geen uitkomstmaten verzameld en deze hebben we uit het bestand verwijderd. Uiteindelijk hielden we 637 kinderen over, waarvan er 315 in experimentele wijken en 322 in controle wijken wonen. Dat datbestand van 637 kinderen hebben we verder geanalyseerd.

Tabel 8. Na matching

NA MATCHING (N=637)	Gemiddelde		T-Test	
	Exp (315)	Controle (322)	T	P
WOONDUURKORT	0.14	0.12	0.59	0.55
KINDTHUISWOONEEN	0.11	0.13	0.61	0.54
GESLACHTV	0.52	0.60	-2.16	0.03*
LEEFTIJDJONG	0.52	0.58	-1.51	0.13
LEEFTIJDMIDDEN	0.32	0.29	0.77	0.44
LEEFTIJDoud	0.16	0.13	1.13	0.26
ETNICITEITNED	0.93	0.94	-0.50	0.62
oudstekinDeen	0.49	0.44	1.19	0.23
SCHOOLKINDREG	0.78	0.78	-0.00	1.00
GESLACHTRESPV	0.78	0.81	-1.18	0.24
LFTRESPJ	0.28	0.28	-0.00	1.00
WONINGH	0.61	0.56	1.29	0.198
THUISSITUATIEALLEENST	0.20	0.13	2.45	0.02*
GEBOORTELANDRESPONDENTNED	0.43	0.42	0.40	0.69
MEESTGESPROKENTAALNED	0.46	0.46	-0.00	1.00
OPLEIDINGRESPONDENTLAAG	0.19	0.19	-0.20	0.84
BETAALDEWERKZAAMHEDENJA	0.56	0.49	1.91	0.06
P-SCORE	0.53	0.47	-6.152	0.00***

Bestandsonderzoek

In de analyses die volgen controleren we voor leeftijd, etniciteit en geslacht. Maar hoe ziet dat bestand (na matching) er nu uit wat deze variabelen betreft? De leeftijdsopbouw in de experimentele conditie en de controleconditie is hieronder weergegeven (Tabel 9. Leeftijd kinderen bij nulmeting naar experimentele en controle groep). De leeftijdsopbouw bij de nulmeting is redelijk gelijkmatig opgebouwd.

Tabel 9. *Leeftijd kinderen bij nulmeting naar experimenteel of controle groep na matching*

	Controle	Experimenteel
6 jaar	10%	12%
7 jaar	14%	10%
8 jaar	15%	14%
9 jaar	15%	17%
10 jaar	17%	17%
11 jaar	15%	16%
12 jaar	15%	15%

Tabel 10 toont de onderzoeksgroep naar geslacht, gemiddelde leeftijd en etniciteit. Aan het onderzoek hebben uiteindelijk in totaal meer jongens (52,4%) dan meisjes (47,6%) mee gedaan; in de controle groep meer jongens (56,8%) en in de experimentele groep iets minder jongens (47,9%) dan meisjes. De gemiddelde leeftijd in de experimentele groep is 9.24 jaar en in de controlegroep 9.19 jaar. Als kinderen van Nederlandse/westerse herkomst definiëren we kinderen waarvan beide ouders in Nederland zijn geboren of in een ander westers land. Indien een of beide ouders in het buitenland zijn geboren zijn de kinderen ten behoeve van dit onderzoek gedefinieerd als niet-Nederlandse komaf. In totaal hebben er meer kinderen aan het onderzoek meegedaan van niet-Nederlandse komaf (te weten 57.5%). Hier zien we dat het aandeel kinderen van niet-Nederlandse komaf iets hoger ligt in de experimentele groepen(71,7%). In de onderzoekspopulatie zijn relatief veel kinderen van Turkse of Marokkaanse herkomst vertegenwoordigd.

Tabel 10. *Onderzoeksgroep naar geslacht, leeftijd en etniciteit*

Kenmerken	Experimenteel	Controle	Totaal
Geslacht =jongen	47,9%	56,8%	52,4%
Leeftijd (gemiddeld)	9.24 jaar	9.19 jaar	9.22 jaar
Etniciteit = NL/westers	38.3%	46.7%	42.5%

3.2 Resultaten multilevel analyse SDQ schaal

In totaal is informatie geanalyseerd over 637 kinderen. Daarvoor hebben wij multilevel analyses uitgevoerd over deze groep kinderen. Dat leverde 1911 metingen tijdens drie metingen (eerste meting=630, tweede meting=447 en derde meting=388). De dataset had missing values in de SDQ-metingen vanwege uitval. Het aandeel missende observaties in de dataset is 23,4%, met nauwelijks verschil in het aandeel missende observaties tussen controle groep (22,8%) en experimentele groep (23,9%). Omdat het aannemelijk is dat deze uitval niet willekeurig is, is er voor gekozen de ontbrekende data te imputeren. Voor imputatie van de SDQ-metingen zijn variabelen geslacht, etniciteit (dummy coded; Nederlands versus niet-Nederlands), propensity score, experimentele conditie en leeftijd gebruikt als voorspellers; vijf datasets zijn gegenereerd. De resultaten van de multilevel analyses zijn gebaseerd op de gepoelde resultaten van deze datasets (zie Tabel 11. Samenvatting multilevel analyses).

Tabel 11 Samenvatting multilevel analyses Model 0 tot en met Model 3

SDQ-totaal	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	7.20 (0.21)	4.45 (0.31)	5.08 (0.49)	5.44 (0.53)
SDQ-nulmeting		0.40*** (0.03)	0.41*** (0.03)	0.41*** (0.03)
Leeftijd			-0.09 (0.09)	-0.08 (0.09)
Geslacht			-0.24 (0.37)	-0.31 (0.38)
Etniciteit (dummy)			-0.43 (0.40)	-0.45 (0.40)
Exp. conditie				-0.74* (0.35)
Random				
Meting	1.09 (19.34)	1.12(9.51)	1.12 (15.76)	1.12 (13.54)
ID	1.86 (10.27)	1.79 (6.12)	1.78 (10.79)	1.78 (9.42)
Cov(meting, id)	-1.17 (7.41)	-1.26 (4.26)	-1.26 (7.72)	-1.27 (6.75)
Residu	1.08 (9.89)	1.06 (5.35)	1.06 (8.96)	1.06 (7.93)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

De gemiddelde SDQ-totaal score was 7.20 (#Model0). In de multilevel analyses hebben we achtereenvolgens dit gegeven gespecificeerd door vier modellen met elkaar te vergelijken en daarbij rekening te houden met het geclusterde karakter van de data (drie metingen geclusterd binnen 637 kinderen). In #Model 0 wordt de gemiddelde hoogte van de uitkomstmaat vastgesteld (7.20 (met standaardfout: 0.21) waarbij voor meting (niveau 1), individu (niveau2) en covariantie niveau 1 en 2 wordt gecorrigeerd. Bij geïmputeerde datasets kan de modelsterkte nog niet worden vastgesteld en kunnen conclusies enkel worden getrokken op basis van parameters en variantie. In #Model1 wordt het covariaat (SDQ totaalscore op de nulmeting) toegevoegd. De invloed van het covariaat op de uitkomst is significant. Dat wil zeggen, de SDQ totaal score op nulmeting bepaald in belangrijke mate de SDQ totaal scores op de 1- en 2 metingen. Vervolgens worden in #Model2 achtergrondvariabelen toegevoegd (leeftijd, geslacht, etniciteit). De invloed van deze achtergrondvariabelen op de

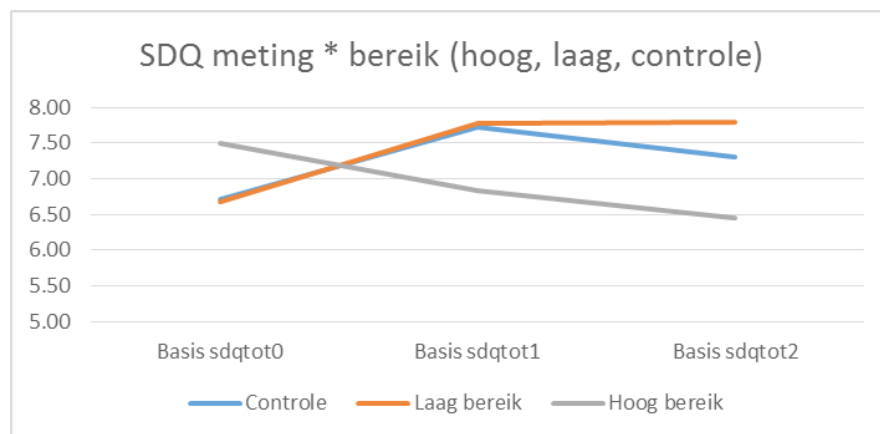
uitkomstmaat is voor geen enkele achtergrond variabele significant, wat anders is dan wij verwachtten. De laatste stap van de analyse, en voor dit onderzoek van het grootste belang, is het onderzoeken van de invloed van de TOS-interventie.

Door de experimentele groep als variabele op te nemen in de analyse kan deze invloed worden vastgesteld (#Model3). Bij de variabele experimentele groep stellen we een verschil vast (-.074; se=0.35)). De SDQscore in de experimentele groep ligt dus 0.74 lager en deze invloed is significant $p < .05$. Conform verwachtingen stellen we dus, na controle voor de nulmeting, een significant verschil vast tussen de experimentele groep en de controlegroep bij SDQ-totaalscores over de metingen. De richting van het ongestandaardiseerde coëfficiënt geeft aan dat kinderen in de experimentele conditie lager scoren op de SDQ dan kinderen in de controleconditie. Leeftijd, geslacht en etniciteit verklaren, in tegenstelling tot eerder onderzoek, geen variatie in SDQ-totaalscores wanneer ze tegelijkertijd zijn opgenomen in de multilevel regressie-analyse.

3.3 De invloed van intensiteit interventie en leeftijd

Zoals eerder in dit rapport besproken is, is de aanname van de TOS-interventie dat frequente inzet (meermalen per week) en substantieel bereik van kinderen op een locatie noodzakelijk zijn om een verschil te kunnen maken. Zoals in het integriteitsonderzoek is geconstateerd, is deze frequentie en bereik niet op alle TOS-pleinen gerealiseerd. Om het belang van de frequentie van de inzet van de TOS-interventie te toetsen is het zinnig om binnen de experimentele conditie onderverdeling te maken naar pleinen met hoog intensieve inzet (waarbij een groter aantal kinderen wordt bereikt) en minder intensieve inzet (waarbij een lager aantal kinderen wordt bereikt). TOS-interventies met een intensieve inzet zijn daaropvolgend als dummy-variabele gecodeerd.

Figuur 2 ONTWIKKELING SDQ IN DE TIJD (0, 1 EN 2 METING)

In het bovenstaande figuur 2 wordt de trend van de SDQ score binnen de experimentele conditie (hoge of lage intensiteit) versus controle conditie afgezet tegen de tijd (0-, 1-, en 2-meting).

Exploratieve regressie analyses toonden bovendien aan¹² dat de ontwikkeling van de SDQ in de tijd ook samenhang met leeftijd (jonge kinderen 6-9 jaar versus oudere kinderen 10-14 jaar) en dat tevens er sprake bleek te zijn van een interactie-effect tussen leeftijd in categorieën en dummy-variabele hoog intensieve inzet. Daarom hebben we nog eens twee aanvullende analyses uitgevoerd (#Model4 en #Model5).

#Model 4 laat de significante invloed van hoogintensieve inzet van de TOS-interventie zien. De SDQscore is in de hoogintensieve experimentele groep lager. Deze invloed is significant $p < .001$. Na controle voor de nulmeting, is er sprake van een significant verschil tussen de hoogintensieve experimentele groep en de controlegroep bij SDQ-totaalscores op meetmoment 2 en 3.¹³ De richting van het ongestandaardiseerde coëfficiënt geeft aan dat kinderen in de hoogintensieve experimentele conditie duidelijk lager scoren op de SDQ dan kinderen in de controleconditie. In #Model 5 vervolgens is het interactie-effect met leeftijd toegevoegd. Een hoog intensieve inzet van de TOS-interventie heeft een significante invloed op de SDQ in de leeftijdsgroep 6-9 jaar. Voor de leeftijdsgroep 10-14 jaar is geen significant effect aangetoond. Tabel 12 vat deze twee multilevel modellen samen.

Tabel 12. Samenvatting multilevel analyses Model 4 en Model 5¹⁴.

SDQ-totaal	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)
Constant	5.44 (0.50)	6.13 (0.52)
SDQ-nulmeting	0.42*** (0.03)	0.43*** (0.03)
Leeftijd	-0.09 (0.09)	-0.27** (0.10)
Geslacht	-0.43 (0.38)	-0.57 (0.38)
Etniciteit (dummy)	-0.39 (0.40)	-0.48 (0.39)
Hoogintensief (dummy)	-1.47*** (0.41)	0.13 (0.56)
Hoogintensief *Leeftijd (dummy)		-3.05*** (0.75)
Meting	1.13 (18.50)	1.14 (17.88)
ID	1.78 (13.31)	1.78 (13.28)
Cov(meting, id)	-1.28 (9.48)	-1.30 (9.04)
Residu	1.05 (11.19)	1.04 (11.78)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Behalve de vraag of er een significant effect is willen we ook de vraag ‘hoe sterk is het effect’ beantwoorden. We concluderen we dat het overall effect van TOS beperkt is ($ES = -0.08$, als Cohen’s d). Het interval ($CI_{95\%} = -0.24/0.08$) omvat ook de nul zodat we strikt genomen niet kunnen spreken van een effect. Wanneer we echter corrigeren voor de intensiteit van de interventie dan blijkt voor de hoogintensief-conditie een effect size van -0.31 kan worden vastgesteld ($ES = -0.31$, $CI_{95\%} = -0.47/-$

12 Resultaten exploratieve analyses zijn niet in het rapport opgenomen.

13 Er was geen sprake van een significant verschil tussen de laagintensieve experimentele groep en de controlegroep bij SDQ-totaalscores op meetmoment 2 en 3.

14 Aantal individuele kinderen op meetmomenten 2 en 3 is hoger dan het aantal kinderen op meetmoment 2 respectievelijk meetmoment 3 zelf. Dit komt omdat een deel van de kinderen die op meetmoment 2 waren uitgevallen ten opzichte van meetmoment 1, wel weer geïnccludeerd waren op meetmoment 3.

0.15). Effecten tussen 0.20 en 0.50 worden als kleine effecten gedefinieerd waarvoor geldt dat 60-70% van de TOS-kinderen beter af zijn dan de niet TOS-kinderen.

3.4 SDQ subschalen

Dezelfde stapsgewijze multilevel analysemethode (gemiddelde, invloed nulmeting, invloed achtergrondvariabelen, invloed van experiment, invloed van intensiteit interventie en interactie leeftijd met intensiteit interventie) is gebruikt voor de vier subschalen van de SDQ en de prosociaal subschaal. Tabellen 13 t/m 17 vatten de resultaten samen van de multilevel analyses voor deze subschalen over #Model0 tot en met #Model3. Voor de subschalen is een positief hoofdeffect van de experimentele conditie gevonden op de SDQ subschaal emotionele problemen. Op de andere subschalen zijn geen positieve effecten gevonden van de experimentele conditie. Op alle subschalen is sprake van significantie van de SDQ totaal score op de nulmeting. Tevens blijken enkele significante effecten van achtergrondvariabelen:

- Effect van achtergrondvariabele geslacht op de subschaal emotionele problemen (meisjes meer emotionele problemen).
- Effect voor achtergrondvariabele geslacht op de SDQ subschaal gedragsproblemen (meisjes minder gedragsproblemen).
- Effecten voor achtergrondvariabelen leeftijd en geslacht voor de SDQ-subschaal prosociaal gedrag (naarmate kinderen ouder worden vaker prosociaal gedrag; meisjes vaker prosociaal gedrag).

Tabel 13. Samenvatting multilevel analyses SDQ-emotioneel #Model0 tot en met #Model3.

SDQ-emotioneel	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	1.78 (0.08)	1.22 (0.11)	1.65 (0.19)	1.80 (0.21)
SDQ-nulmeting		0.34*** (0.04)	0.33*** (0.04)	0.34*** (0.04)
Leeftijd			-0.04 (0.04)	-0.04 (0.04)
Geslacht			-0.42** (0.15)	-0.45** (0.15)
Etniciteit (dummy)			-0.15 (0.18)	-0.15 (0.18)
Exp. conditie				-0.31* (0.14)
Random				
Meting	.29 (10.51)	.31 (15.69)	.33(19.11)	.33(15.91)
ID	.98 (6.23)	.96 (11.29)	.97(13.85)	.97(11.63)
Cov(meting, id)	-1.32 (3.60)	-1.43 (5.38)	-1.47(5.83)	-1.46(5.20)
Residu	.22 (5.77)	.21 (10.21)	.20(12.89)	.20(10.74)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 14. Samenvatting multilevel analyses SDQ-gedrag #Model0 tot en met #Model3.

SDQ-gedrag	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	1.00 (0.06)	0.73 (0.07)	0.71 (0.13)	0.75 (0.14)
SDQ-nulmeting		0.29*** (0.04)	0.29*** (0.04)	0.29*** (0.04)
Leeftijd			-0.02 (0.03)	-0.02 (0.03)
Geslacht			0.24* (0.10)	0.23* (0.10)
Etniciteit (dummy)			-0.05 (0.12)	-0.05 (0.12)
Exp. conditie				-0.08 (0.10)
Random				
Meting	-.07(10.06)	-.05(17.24)	-.05(13.82)	-.05(14.31)
ID	.64(5.87)	.63(12.32)	.63(9.47)	.63(9.83)
Cov(meting, id)	-1.38(2.50)	-1.45(5.69)	-1.47(3.79)	-1.47(3.96)
Residu	-.15(5.86)	-.16(11.33)	-.16(8.94)	-.16(9.27)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Tabel 15. Samenvatting multilevel analyses SDQ-hyperactiviteit #Model0 tot en met #Model3.

SDQ-hyperact.	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	3.16 (0.11)	1.80 (0.15)	2.08 (0.27)	2.23 (0.29)
SDQ-nulmeting		0.46*** (0.04)	0.45*** (0.04)	0.45*** (0.04)
Leeftijd			-0.07 (0.05)	-0.06 (0.05)
Geslacht			0.11 (0.18)	0.09 (0.18)
Etniciteit (dummy)			-0.18 (0.23)	-0.19 (0.23)
Exp. conditie				-0.30 (0.18)
Random				
Meting	.56(10.37)	.60(17.89)	.59(15.03)	.59(16.25)
ID	1.09(9.11)	1.04(18.32)	1.04(12.28)	1.04(16.69)
Cov(meting, id)	-1.04(8.52)	-1.23(13.09)	-1.22(10.94)	-1.24(12.11)
Residu	.50(5.82)	.47(11.58)	.48(9.45)	.48(10.37)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Tabel 16. Samenvatting multilevel analyses SDQ-peers #Model0 tot en met #Model3.

SDQ-peers	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	1.20 (0.06)	0.80 (0.08)	0.83 (0.13)	0.83 (0.14)
SDQ-nulmeting		0.32*** (0.04)	0.32*** (0.04)	0.32*** (0.04)
Leeftijd			0.01 (0.03)	0.01 (0.03)
Geslacht			-0.15 (0.10)	-0.15 (0.10)
Etniciteit (dummy)			0.03 (0.12)	0.03 (0.12)
Exp. conditie				0.01 (0.10)
Random				
Meting	-.08(16.95)	-.07(25.10)	-.05(19.56)	-.06(33.09)
ID	.56(12.33)	.51(19.81)	.52(15.39)	.52(25.75)
Cov(meting, id)	-1.20(9.50)	-1.32(13.65)	-1.33(10.57)	-1.33(17.58)
Residu	-.14(10.15)	-.15(15.02)	-.16(11.90)	-.16(20.44)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Tabel 17. Samenvatting multilevel analyses SDQ-prosociaal #Model0 tot en met #Model3.

SDQ-prosociaal	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	9.00 (0.05)	5.84 (0.34)	6.20 (0.35)	6.26 (0.35)
SDQ-nulmeting		0.35*** (0.04)	0.34*** (0.04)	0.34*** (0.04)
Leeftijd			-0.07** (0.02)	-0.07** (0.02)
Geslacht			-0.21* (0.09)	-0.22* (0.09)
Etniciteit (dummy)			0.05 (0.11)	0.05 (0.11)
Exp. conditie				-0.11 (0.09)
Random				
Meting	-.13(21.92)	-.10(28.29)	-.10(37.06)	-.10(33.85)
ID	.50(16.42)	.49(21.36)	.50(27.93)	.50(25.80)
Cov(meting, id)	-1.27(11.64)	-1.40(12.29)	-1.44(14.82)	-1.43(13.82)
Residu	-.20(12.95)	-.22(18.15)	-.22(23.99)	-.22(21.76)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Gelijk aan de multilevel analyses met de SDQ-totaalscore als afhankelijke variabele, zijn ook voor alle vijf subschalen multilevel analyses uitgevoerd waar experimentele conditie omgecodeerd is naar hoog intensief en is inbegrepen als onafhankelijke variabele samen met interactievariabele hoog intensief*leeftijd¹⁵. Tabellen 18 t/m 22 vatten deze resultaten samen.

Voor de subschalen emotionele problematiek en gedragsproblemen is een effect gevonden voor de experimentele hoog intensief -conditie. Uit de resultaten blijkt dat een hoog intensieve inzet van de TOS-interventie een positief effect heeft op emotionele problematiek en gedragsproblemen; bij een laag intensieve inzet vinden we deze effecten niet. Daarnaast is voor SDQ-subschalen emotionele problematiek, gedrag, hyperactiviteit en relatie met leeftijdsgenoten een interactie-effect gevonden tussen de hoog intensief -conditie en leeftijdscategorie. Uit deze resultaten blijkt dat een hoog intensieve inzet van de TOS-interventie alleen effect heeft op emotionele problematiek, gedrag, hyperactiviteit en relatie met leeftijdsgenoten naarmate kinderen jongeren zijn (6 tot 10 jaar).

15 Deze interactievariabele is toegevoegd omdat uit eerder uitgevoerde exploratieve variantie analyse een potentieel interactie effect bleek van leeftijd met hoog intensieve inzet.

Tabel 18. Samenvatting multilevel analyses SDQ-emotioneel #Model4 en #Model5.

SDQ-emotioneel	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)
Constant	1.80 (0.19)	2.04 (0.21)
SDQ-nulmeting	0.35*** (0.04)	0.35*** (0.04)
Leeftijd	-0.04 (0.04)	-0.10** (0.04)
Geslacht	-0.49** (0.14)	-0.54*** (0.14)
Etniciteit (dummy)	-0.13 (0.18)	-0.16 (0.17)
Intensieve inzet (dummy)	-0.58*** (0.17)	-0.34 (0.22)
Intensieve inzet* Leeftijd (dummy)		-1.05** (0.30)
Random		
Meting	.33(32.72)	.34(31.23)
ID	.96(24.75)	.96(23.31)
Cov(meting, id)	-1.47(11.00)	-1.48(11.12)
Residu	.20(23.27)	.19(21.73)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Tabel 19. Samenvatting multilevel analyses SDQ-gedrag #Model4 en #Model5.

SDQ-gedrag	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)
Constant	0.78 (0.14)	0.89 (0.14)
SDQ-nulmeting	0.29*** (0.04)	0.30*** (0.04)
Leeftijd	-0.02 (0.03)	-0.05 (0.03)
Geslacht	0.20* (0.10)	0.18 (0.10)
Etniciteit (dummy)	-0.05 (0.12)	-0.06 (0.12)
Intensieve inzet (dummy)	-0.26* (0.11)	-0.01 (0.16)
Intensieve inzet*Leeftijd (dummy)		-0.46 (0.22)*
Random		
Meting	-.05(11.78)	-.05(11.63)
ID	.63(7.88)	.63(7.76)
Cov(meting, id)	-1.47(3.09)	-1.48(2.93)
Residu	-.16(7.48)	-.16(7.42)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Tabel 20. Samenvatting multilevel analyses SDQ-hyperactiviteit #Model4 en #Model5.

SDQ-hyperact.	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)
Constant	2.19 (0.28)	2.41 (0.29)
SDQ-nulmeting	0.49*** (0.04)	0.45*** (0.04)
Leeftijd	-0.07 (0.05)	-0.12* (0.05)
Geslacht	0.07 (0.18)	0.02 (0.18)
Etniciteit (dummy)	-0.17 (0.23)	-0.20 (0.23)
Intensieve inzet (dummy)	-0.38 (0.21)	0.14 (0.29)
Intensieve inzet*Leeftijd (dummy)		-0.99* (0.40)
Random		
Meting	.60(17.64)	.60(25.49)
ID	1.05(18.11)	1.05(24.91)
Cov(meting, id)	-1.24(12.95)	-1.25(17.66)
Residu	.48(11.39)	.47(16.44)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Tabel 21. Samenvatting multilevel analyses SDQ-peers #Model4 en #Model5.

SDQ-peers	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)
Constant	0.85 (0.13)	0.99 (0.14)
SDQ-nulmeting	0.33*** (0.04)	0.33*** (0.04)
Leeftijd	0.01 (0.03)	-0.03 (0.03)
Geslacht	-0.15 (0.10)	-0.18 (0.10)
Etniciteit (dummy)	0.03 (0.12)	0.01 (0.12)
Intensieve inzet (dummy)	-0.06 (0.12)	0.25 (0.16)
Intensieve inzet*Leeftijd (dummy)		-0.58** (0.21)
Random		
Meting	-.06(29.69)	-.05(28.74)
ID	.51(23.62)	.52(22.67)
Cov(meting, id)	-1.32(16.19)	-1.34(15.28)
Residu	-.16(18.13)	-.16(18.27)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Tabel 22. Samenvatting multilevel analyses SDQ-prosociaal #Model4 en #Model5.

SDQ-prosociaal	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)
Constant	6.19 (0.36)	6.09 (0.37)
SDQ-nulmeting	0.34*** (0.04)	0.35*** (0.04)
Leeftijd	-0.07** (0.02)	-0.05* (0.03)
Geslacht	-0.21* (0.09)	-0.19* (0.09)
Etniciteit (dummy)	0.05 (0.11)	0.06 (0.11)
Intensieve inzet (dummy)	0.03 (0.10)	-0.15 (0.15)
Intensieve inzet*Leeftijd (dummy)		0.33 (0.20)
Random		
Meting	-.09(51.91)	-.09(25.00)
ID	.50(38.55)	.50(19.33)
Cov(meting, id)	-1.43(20.42)	-1.44(10.19)
Residu	-.23(33.70)	-.22(16.05)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

3.5 Resultaten multilevel analyse speelklimaat

Naast invloed van Thuis Op Straat op de SDQ-scores hebben we de invloed van de interventie op het speelklimaat onderzocht. Speelklimaat is gemeten aan de hand van twee items: ‘hoe leuk vindt uw kind het om buiten te spelen’; en ‘hoe vaak speelt uw kind na schooltijd buiten?’. Het eerste item beoogt de attitude van het kind ten opzichte van buiten spelen te meten (waar 1 = heel leuk en 4 = helemaal niet leuk). Lagere scores betekenen hier dat ze het leuker vinden om buiten te spelen. Het tweede item vraagt naar de frequentie waarmee het kind buiten speelt, waar 1 = elke dag en 5 = bijna nooit. Dezelfde imputatiemethode en vervolgens stapsgewijze multilevel analyse-methode als voor de SDQ schaal (namelijk: gemiddelde, invloed nulmeting, invloed achtergrondvariabelen, invloed van experiment, invloed van intensiteit interventie en interactie leeftijd met intensiteit interventie) is gebruikt voor de twee vraagstellingen over het speelklimaat. Tabel 23 t/m tabel 26 vatten de resultaten samen van de multilevel analyses voor deze twee items.

Voor de vraag ‘hoe leuk vindt uw kind het om buiten te spelen’ zien we voor de achtergrondvariabelen een significant effect van de score op de nulmeting: de mate waarin kinderen het leuk vinden om buiten te spelen op meetmoment 0 beïnvloedt de score op dit item op meetmoment 2. Ook zien we een effect voor leeftijd: jongere kinderen vinden het leuker om buiten spelen dan oudere kinderen (tabel 23). Wat betreft het hoofdeffect van de interventie blijkt dat sprake is van een positief hoofdeffect van de experimentele conditie op het leuk vinden om buiten te spelen (experimentele wijk scoort significant lager). Indien vervolgens de experimentele conditie ook nog wordt opgesplitst in hoog versus laag intensieve inzet dan blijkt het effect van hoog intensieve inzet niet af te wijken van het effect van de experimentele conditie (zowel hoog als laag intensieve inzet) als geheel (tabel 24).

Tabel 23. Samenvatting multilevel analyses Houding t.o.v. buitenspelen #Model0 tot en met #Model5

Buitenspelen leuk	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	1.60 (0.03)	1.31 (0.07)	1.25 (0.09)	1.39 (0.10)
Buitenspelen leuk score op nulmeting		0.19*** (0.04)	0.17*** (0.04)	0.16 (0.04)
Leeftijd			0.05*** (0.02)	0.06 (0.02)
Geslacht			-0.10 (0.05)	-0.12 (0.05)
Etniciteit (dummy)			-0.06 (0.05)	-0.07 (0.05)
Exp. Conditie				-0.24*** (0.06)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Tabel 24. Samenvatting multilevel analyses Houding t.o.v. buitenspelen #Model4 en #Model5.

Buitenspelen leuk	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)
Constant	1.29 (0.10)	1.34 (0.09)
Buitenspelen leuk score op nulmeting	0.18*** (0.04)	0.17*** (0.04)
Leeftijd	0.05*** (0.02)	0.04* (0.02)
Geslacht	-0.11* (0.05)	-0.12* (0.05)
Etniciteit (dummy)	-0.05 (0.05)	-0.06 (0.05)
Intensieve inzet (dummy)	-0.16** (0.06)	--
Intensieve inzet* Leeftijd (dummy)		-0.22* (0.09)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

Voor de vraag ‘hoe vaak speelt uw kind na schooltijd buiten’ stellen we vervolgens geen positief hoofdeffect vast van de experimentele conditie. Kinderen gaan niet vaker buiten spelen in de experimentele wijken en daarmee laten we zien dat TOS geen invloed heeft op de frequentie van het buitenspelen. Wat betreft de achtergrondvariabelen zien we een significant effect van de scores op de nulmeting: de frequentie van buitenspelen op meetmoment 0 beïnvloedt de score op dit item op meetmoment 2. Ook zien we een effect voor leeftijd: oudere kinderen spelen vaker buiten dan jongere kinderen (tabel 25). Indien de experimentele conditie vervolgens wordt opgesplitst in hoog versus laag intensieve inzet, zoals we bij andere variabelen eerder hebben gedaan, dan blijkt er wel een effect van hoog intensieve inzet op de frequentie van het buiten spelen. In wijken met een hoge inzet van TOS gaan kinderen vaker buiten spelen, in wijken met een lage inzet van TOS is niet dit effect niet gemeten. Er blijkt tevens sprake te zijn van een interactie effect tussen hoog intensieve inzet en leeftijd; het gerapporteerde effect (vaker buitenspelen) geldt alleen voor oudere kinderen (tabel 26).

We hebben aanvullend ook gekeken naar het effect van de interventie op de beoordeling van het speelklimaat in de gehele buurt. Hier hebben we geen significante resultaten gevonden van de interventie, ook niet na opsplitsing van de experimentele conditie in hoog intensief en leeftijdsca-
tegorie.

Tabel 25 Samenvatting multilevel analyses Frequentie van buitenspelen #Model0 tot en met #Model3

Buitenspelen vaak	Model 0	Model 1	Model 2	Model 3
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	1.88 (0.04)	1.20 (0.08)	1.14 (0.12)	1.22 (0.13)
Buitenspelen vaak score op nulmeting		0.35*** (0.08)	0.34*** (0.04)	0.33*** (0.04)
Leeftijd			0.07** (0.02)	0.07** (0.02)
Geslacht			-0.15 (0.08)	-0.26* (0.08)
Etniciteit (dummy)			-0.09 (0.08)	-0.09 (0.08)
Exp. Conditie				-0.15 (0.08)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 26. Samenvatting multilevel analyses Frequentie van buitenspelen #Model4 en #Model5

Buitenspelen vaak	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)
Constant	1.19 (0.12)	1.25 (0.12)
Buitenspelen vaak score op nulmeting	0.34*** (0.04)	0.34*** (0.04)
Leeftijd	0.07** (0.02)	0.05* (0.02)
Geslacht	-0.17* (0.08)	-0.18* (0.08)
Etniciteit (dummy)	-0.08 (0.08)	-0.09 (0.08)
Intensieve inzet (dummy)	-0.20* (0.09)	--
Intensieve inzet*Leeftijd (dummy)		-0.30** (0.11)

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

3.6 Resultaten cross sectioneel onderzoek

Om de effecten van TOS op de buurt (hypothese 3) vast te stellen maakten wij naast het experimenteel design ook gebruik van een cross-sectioneel design. In dit cross sectioneel design zijn buurtbewoners op twee verschillende meetmomenten bevraagd: de nulmeting bij de start van de studie en de eindmeting na twee jaar. Op beide meetmomenten zijn in totaal 600 bewoners (aselecte steekproeftrekking) bevraagd, waarvan 300 bewoners in de experimentele buurten en 300 bewoners in de controlebuurten (30 bewoners in iedere onderzoeksbuurt). De nulmeting heeft gelijktijdig plaatsgevonden met de nulmeting in het experimenteel onderzoek. De eindmeting heeft binnen dezelfde onderzoeksgebieden en uitgevoerd door dezelfde veldwerkteams gelijktijdig plaatsgevonden met de tweemeting in het experimenteel onderzoek. Buurtbewoners zijn op hun huisadres benaderd en bevraagd.

Gebruikte instrumenten

Buurtbewoners zijn bevraagd over het buitenspeelklimaat en collectieve weerbaarheid in de buurt. Ten aanzien van de vragen over het buitenspeelklimaat voor kinderen in de buurt zijn de volgende items gebruikt (met een vijfpuntsschaal als antwoordcategorie, lopend van zeer mee oneens tot zeer mee eens):

- ‘De kinderen bij mij in de buurt spelen leuk met elkaar’.
- ‘De kinderen bij mij in de straat maken vaak ruzie met elkaar’.
- ‘Kinderen in mijn buurt gaan over het algemeen goed met elkaar om’.
- ‘Kinderen durven wel eens niet buiten te spelen omdat daar kinderen van dezelfde leeftijd zijn waarvoor ze bang zijn’.
- ‘Kinderen durven wel eens niet buiten te spelen omdat daar oudere kinderen zijn waarvoor ze bang zijn’.
- ‘Kinderen durven wel eens niet buiten te spelen omdat daar volwassenen zijn waarvoor ze bang zijn’.

Hiernaast is aan buurtbewoners gevraagd om een cijfer te geven tussen 1 en 10 om de veiligheid voor kinderen om buiten te spelen mee te beoordelen.

Om effecten van TOS op de buurt vast te stellen maakten wij verder gebruik van de Community Survey, een erkende vragenlijst die door Sampson ontwikkeld is ten behoeve van het Project on Human Development in Chicago Neighbourhoods (Roeleveld et al., 2006; Sampson, Raudenbusch, & Earls, 1997; Sampson & Raudenbusch, 2004). Met deze vragenlijst zijn sociale processen en andere buurtkarakteristieken betrouwbaar en effectief in kaart te brengen. De vragenlijst is aan de Nederlandse samenleving aangepast (Munninksma et al., 2006; Roeleveld et al., 2006). Wij maakten in dit onderzoek gebruik van de ‘collective efficacy’-schaal. Concreet hebben de items die gezamenlijk een schaal vormen voor informele sociale controle, betrekking op de kans dat buurtbewoners ingrijpen als kinderen in de buurt zouden spijbelen en rondhangen, de buurt vervuilen, zich respectloos gedragen, onderling vechten. Deze items zijn passend om buurteffecten van de TOS-interventie mee vast te kunnen stellen aangezien TOS beoogt om de wijk ‘terug te geven aan de bewoners’ en daartoe bewoners wil betrekken en enthousiasmeren om zelf meer verantwoordelijkheid voor de sociale (speel)veiligheid te nemen. De door ons gebruikte ‘collective efficacy’-schaal bestond uit vijf items waarvan buurtbewoners konden aangeven voor verschillende problematische situaties hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk het is dat bewoners in hun buurt daar iets aan doen. De items hadden als antwoordcategorieën een vijfpuntsschaal, lopend van zeer waarschijnlijk tot zeer onwaarschijnlijk:

- Als een groep jongeren in de buurt aan het spijbelen is en rondhangt op straat.
- Als kinderen graffiti spuiten op gebouwen in de buurt.
- Als een kind zich in de buurt respectloos gedraagt tegenover een volwassene.
- Als er een gevecht voor uw huis plaatsvindt en iemand wordt mishandeld.
- Stel een belangrijke voorziening in de buurt zou worden gesloten, buurtbewoners actie voeren ter behoud?

We analyseerden de schaalscores op de ‘collective efficacy’-schaal voor en na de interventie.

Tot slot zijn in de eindmeting aan de buurtbewoners in de experimentele wijken enkele vragen over de TOS-interventie gesteld. We hebben gevraagd of buurtbewoners hebben gehoord over de TOS-interventie in hun buurt en hoe buurtbewoners de interventie beoordelen. Aan de buurtbewoners is gevraagd om aan te geven of ze het wel of niet eens zijn met de volgende stellingen:

- TOS doet nuttig werk.
- TOS draagt eraan bij dat kinderen vaker buitenspelen.
- TOS draagt eraan bij dat kinderen leuker samen spelen.
- TOS draagt eraan bij dat kinderen veilig buiten kunnen spelen.

Resultaten van de cross sectionele studie

De resultaten van de cross sectionele studie laten zien dat in de experimentele conditie de buurtbewoners op het moment van de eindmeting positiever oordelen over het buitenspeelklimaat voor kinderen dan ten tijde van de nulmeting ($p < .01$). In de controleconditie vonden we geen significante verschillen tussen de nulmeting en de eindmeting. In de buurten waar een TOS-interventie is opgestart is de beoordeling (cijfer) van de veiligheid voor kinderen om buiten te spelen toegenomen van gemiddeld 5.8 op het moment van de nulmeting naar 6.4 bij de eindmeting. In de controlebuurten was de beoordeling (cijfer) van de veiligheid voor kinderen om buiten te spelen 5.9 op het moment van de nulmeting en 6.1 bij de eindmeting. Hiernaast is in de experimentele conditie in de eindmeting sprake van significant gunstigere scores (ten opzichte van de nulmeting) op de items 'de kinderen bij mij in de buurt spelen leuk met elkaar', 'kinderen durven wel eens niet buiten te spelen omdat daar kinderen van dezelfde leeftijd zijn waarvoor ze bang zijn' en 'kinderen durven wel eens niet buiten te spelen omdat daar oudere kinderen zijn waarvoor ze bang zijn'. Op de andere items vonden we geen significante verbeteringen.

Op de andere uitkomstmaat (collective efficacy schaal) zijn tussen de nulmeting en de eindmeting geen effecten van de TOS-interventie aangetoond. We hebben dus geen effect van TOS gevonden op de collectieve weerbaarheid van bewoners in de wijk.

In de experimentele buurten geven tot slot de meeste buurtbewoners aan op de hoogte te zijn van het bestaan van de TOS-interventie (gemiddeld heeft 75% van de TOS buurtbewoners gehoord over TOS). Tevens oordelen de meeste bewoners positief over de TOS-interventie. Van de buurtbewoners die hebben gehoord over TOS geeft gemiddeld 80% aan dat TOS doet nuttig werk doet (10% vindt van niet en 10% weet het niet). Van de buurtbewoners die hebben gehoord over TOS vindt 62% dat TOS eraan bijdraagt dat kinderen vaker buitenspelen (15% vindt van niet en 23% weet het niet). Verder vindt 71% dat TOS eraan bijdraagt dat kinderen leuker samenspelen (11% vindt van niet en 18% weet het niet). Tot slot vindt 68% dat TOS eraan bijdraagt dat kinderen veilig buiten kunnen spelen ((10% vindt van niet en 22% weet het niet).

3.7 Conclusies

Aanpak/uitvoering

De aard en complexiteit van dit type onderzoek brengt verschillende uitdagingen met zich mee. Geconcludeerd mag worden dat het onderzoek goed uitvoerbaar is gebleken. Een belangrijke succesfactor hiertoe is de inzet van gemengde veldwerkteams, zeker omdat respondenten op het huisadres worden benaderd en bevraagd. Hierdoor is een hogere respons gegenereerd bij doelgroepen (in verband met taalproblemen en in verband met bereidheid tot medewerking), in het bijzonder bij vrouwen met een islamitische achtergrond. Daarnaast is in dit onderzoek gebleken dat het gebruik van incentives effectief is om een hogere respons te kunnen realiseren in buurten met een sociaaleconomische achterstand. Zeker ook belangrijk met het oog op het voorkomen van uitval in longitudinaal onderzoek zoals in de onderhavige studie.

Resultaten

Benadrukt zij dat de hypothesen betrekking hebben op de effecten van de TOS-interventie op wijkniveau. Voor de vaststelling van het wijkeffect worden ook de scores van kinderen in een experimentele wijk meegenomen die niet aan TOS deelnemen. De hypothesen hebben dus geen betrekking op de vraag of de interventie een positief effect heeft op individuele kinderen die aan de interventie meedoen versus kinderen die niet aan de interventie meedoen. Immers, de groep kinderen in een wijk die meedoen aan TOS zijn aan deze condities niet aselekt toegewezen. De kinderen bepalen zelf of ze wel of niet meedoen. Op voorhand is dan niet uit te sluiten dat het om groepen gaat die verschillen, waardoor een experimenteel effect niet kan worden vastgesteld. De hypothesen hebben derhalve betrekking op de vraag of het feit dat in de experimentele wijken een TOS-interventie is gestart een positief verschil laat zien op de geaggregeerde SDQ scores, in vergelijking met de controlewijken waarin geen TOS-interventie is gestart.

De resultaten van het onderzoek laten zich als volgt samenvatten. Conform verwachtingen is er, na controle voor de nulmeting, sprake van een significant verschil tussen de experimentele groep en de controlegroep bij SDQ-totaalscores over de meetmomenten. De richting van het effect geeft aan dat kinderen die in de experimentele conditie opgroeien lager scoren op SDQ-score (en daarmee beter op sociaal emotionele ontwikkeling) dan kinderen in de controleconditie.

Zoals elders in dit rapport wordt toegelicht (in de paragraaf onderbouwing van de interventie evenals in de paragraaf programmastudie), is het daarnaast zinnig om onderscheid te maken in intensiteit van de interventie binnen de experimentele conditie. Indien dit onderscheid wordt gemaakt (in de vorm van dummy variabelen) dan blijkt alleen een statistisch significant effect op de SDQ totaal score wanneer de interventie intensief wordt ingezet (meerdere dagen per week) waardoor dus veel kinderen worden bereikt. De effectmaat Cohen's d is klein (-0.31)(Rossi et al., 2004). Is de intensiteit van de interventie lager, dan verschillen kinderen niet van de controlegroep op hun SDQ-totaalscores en heeft TOS dus geen effect. Hoewel in deze studie sprake is van een klein effect mag dit toch bijzonder worden genoemd. Wijkeffecten van een interventie worden niet vaak vastgesteld. Exploratieve analyse toonden aan dat naast effect van de experimentele conditie, er sprake bleek te zijn van een interactie-effect tussen leeftijd met hoge intensiteit. Dat wil zeg-

gen: de interventie heeft vooral effect op afname van ontwikkelingsmoeilijkheden voor kinderen 6-9 jaar. Voor oudere kinderen zien we geen effect op sociaal-emotionele ontwikkeling.

Multilevel analyses zijn eveneens toegepast op de subschalen van de SDQ afzonderlijk. Dezelfde stapsgewijze analysemethode is gebruikt als bij de analyse waarin de SDQ-totaalscore als afhankelijke variabele werd onderzocht. Samengevat blijkt dat voor de subschalen een effect van de experimentele conditie alleen (zonder uitsplitsing naar hoge en lage intensiteit) gevonden wordt voor de SDQ subschaal emotionele problemen. Voor de schaal prosociaal gedrag (hypothese 1) is geen effect van de interventie gevonden. Zoals bij de analyse met de SDQ-totaalscore als afhankelijke variabele, is ook voor elke subschaal een multilevel analyse uitgevoerd waar experimentele conditie is omgecodeerd naar hoge en lage intensiteit. Voor subschalen emotionele problematiek en gedragsproblemen is een gunstig effect gevonden voor de experimentele conditie mits sprake is van hoge intensiteit van de interventie. Daarnaast is voor SDQ-subschalen emotionele problematiek, gedrag, hyperactiviteit en relatie met leeftijdsgenoten een interactie-effect gevonden tussen de hoogintensiteit-conditie en leeftijd: de interventieeffecten zijn zichtbaar voor hoogintensieve inzet op kinderen van een jongere leeftijd (kinderen 6-9 jaar).

Voor wat betreft speelklimaat zien we een significant gunstig effect van de interventie op de beoordeling van het buitenspelen (kinderen vinden het leuker om buiten te spelen) en de frequentie van het buitenspelen (kinderen spelen vaker buiten). Indien we kijken naar intensiteit van de interventie (hoog of laag) zien we wederom dat resultaten van de interventie sterker zijn mits sprake is van hogere intensiteit. Maar dit verschil is minder uitgesproken dan bij de analyses van de SDQ. Voor de frequentie van het buitenspelen door kinderen is sprake van een interactie effect, het gerapporteerde effect (vaker buitenspelen) geldt op TOS locaties met een hogere intensiteit van de inzet alleen voor oudere kinderen. De resultaten van het cross sectioneel onderzoek onder buurtbewoners naar speel- en buurtklimaat bevestigen de uitkomsten van het experimenteel onderzoek onder kinderen.

De resultaten overziend zien we dat de TOS-interventie een positief effect heeft, vooral op de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen jonger dan tien jaar én er sprake is van een hoog intensieve inzet. We zien ook dat de TOS-interventie een positief effect heeft op de frequentie van het buitenspelen van kinderen ouder dan tien jaar. De interpretatie van deze bevinding is enigszins speculatief. Wij verklaren dit resultaat uit enerzijds het feit dat jonge kinderen sowieso buitenspelen (op de stoep voor het huis, niet zelden zonder begeleiding door een ouder), ook als TOS geen activiteit heeft. Als TOS er wel is dan krijgen deze kinderen extra aandacht (hetgeen een positief effect heeft op de sociaal-emotionele ontwikkeling). Oudere kinderen zijn mobieler, gaan verder weg naar pleinen waar gespeeld kan worden met andere kinderen. TOS zorgt voor veiligheid en een gunstig speelklimaat op deze pleinen, waardoor oudere kinderen vaker buitenspelen als TOS er is. Een andere mogelijke verklaring is dat in islamitische gezinnen oudere meisjes vaker binnen worden gehouden, vanwege onveiligheid buiten en vanwege de mogelijkheid op ongebeleide contacten met jongens. Door begeleid spelen op TOS-pleinen mogen deze meisjes wel naar buiten.

Aanbevelingen

De aanbevelingen uit dit project volgen uit de conclusies. De conclusie is dat de interventie Thuis Op Straat een significant gunstig effect heeft op ontwikkelingsmoeilijkheden van kinderen. Maar dat

effect is beperkt. Het effect is aanzienlijk sterker indien sprake is van een hogere intensiteit van de interventie (meerdere malen per week uitgevoerd en een hoger bereik onder buurtkinderen). Nadere analyse wijst uit dat effect zeker aantoonbaar is voor kinderen jonger dan 10 jaar waar TOS hoogintensief wordt uitgezet. Voor speelklimaat zien we eveneens gunstige effecten van de interventie: buitenspelen wordt meer gewaardeerd en ze spelen meer buiten. Kwaliteit van interventie en begeleiding, zo stellen we vast, is belangrijk ook voor de interventie TOS. Ook dit onderzoek toont het belang ervan aan. De belangrijkste aanbeveling richting TOS is om de interventie met voldoende intensiteit (meerdere malen per week) uit te zetten, zo worden er betere resultaten behaald.

Bijlage 1 Summary

In the Netherlands, there are neighbourhoods that do not offer children enough opportunities to play or engage in sports. Studies have shown that these limited conditions have a negative influence on their psychosocial development. At these locations, children grow up with limited playing facilities, grimy playgrounds, car traffic and fear of playing outside. At Home in the Street (TOS) is an organisation that wants to 'give the street back to the children'. TOS aims to improve the social and physical quality of the playing environment in in problem neighbourhoods by organising activities and offering playing facilities. TOS challenges children to take part in activities and personally take responsibility. The organisation wants to boost children's self-confidence. TOS attributes great importance to the rules of the game (such as sharing, waiting one's turn and the equality of all). In the meantime, the supervising professional also carefully listens to what is on the children's minds. In the Netherlands, TOS has already been successfully deployed for years. The organisation builds on a strong theoretical foundation and the TOS method has been described extensively. TOS has been set up professionally and actively controls for quality. Summarizing, various non-experimental studies have enabled us to derive the hypothesis that TOS offers the opportunity to improve the playing climate, the emotional and social safety for children and children's behaviour as well. For this reason, it is relevant to determine, by means of an experimental study design, whether TOS does indeed realise these effects.

By granting a subsidy, the Netherlands Organisation for Health Research and Development (ZonMw) has enabled research into the effects of the TOS intervention by means of a longitudinal, quasi-experimental study design. In a long-term study in twenty neighbourhoods (ten experimental neighbourhoods where TOS set up their intervention and ten control neighbourhoods where TOS was not used), we have followed the socio-emotional development and pro-social behaviour of children as well as the climate for outdoor play. We have executed this study from 2010 to 2014.

Hypotheses

The goal of this study is to determine, by means of a quasi-experimental, longitudinal study design, whether TOS actually does improve the emotional and social safety for children (aged 6-14), encourages their social behaviour, and counteracts psychosocial and behavioural problems. To this end, we have tested the following hypotheses:

1. The TOS intervention reduces psycho-social and behavioural problems in children aged 6-14.
2. The TOS intervention has positive effects on pro-social behaviour of children (aged 6-14).
3. The TOS intervention improves the climate for outdoor play in the neighbourhood.

Effect measures

To test the hypotheses, we have compared children living in the immediate vicinity of squares and streets where a new TOS intervention was started up (the experimental condition) with children living next to squares and streets where TOS was not used (the control condition). We have asked the children's parents to fill in the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) about their children's socio-emotional development. This is a questionnaire consisting of 25 items and 5 subscales (emotion, behaviour, hyperactivity, relations with friends, positive social behaviour) and a total score. In this study, we have repeated the observations regarding the children at three consecutive points in time: at the start of the study (benchmark), after one year, and the final measurement after two years. In addition to the SDQ, we have also included questions about the frequency of children's outdoor play and the playing climate in the neighbourhood. At the 10 experimental squares and 10 control squares, 644 children have been part of the study to test the three hypotheses on psycho-social and behavioural development: 321 children from an experimental neighbourhood and 323 children from a control neighbourhood.

Beside the experimental study among 644 children, we have also conducted a cross-sectional study among more than 600 local residents. In this study, we have asked local residents about the climate for outdoor play, safety, social trust and the collective resilience in their neighbourhood. The cross-sectional study consisted of two measuring moments: the benchmark at the start of the study and the effect measurement after two years. We have carried out this benchmark and the benchmark for the experimental study simultaneously.

In addition, we have carried out a programme study to determine the integrity of the TOS intervention's execution. We have determined the intervention's reach in the separate neighbourhoods under study and have looked at the possible differences between these neighbourhoods (the frequency of interventions and the number of children reached); we have determined whether developments have taken place, both in the experimental and control neighbourhoods, that might have an effect on the intervention's outcomes; and we have examined how TOS workers, parents and children assess the TOS intervention.

The study's execution

Random testing and the approach of respondents

We have made random checks based on a print-out of addresses from the municipality's or borough's Municipal Basic Administration system. We have done the fieldwork for this study on location. First, we spread a letter around the neighbourhood under study, door-to-door and signed by the municipality or borough, which announced the study and appealed to residents to participate. A week later, as the fieldwork in the neighbourhood began, the interviewers rang the bell at the addresses. They asked whether a parent (either mother or father) would be willing to take part in the study. Subsequently, they interviewed that parent at home. The interviewers aimed for at least thirty interviews per neighbourhood and distribution within the population of respondents (not only parents who stayed at home during the day but working parents as well). Since many people were away from home during the daytime, interviewers returned up until three times to addresses to find somebody in, even on Saturdays and in the evenings. They always conducted the follow-up interviews (during the first two follow-up measurements) with the same respondent, to prevent variance in the results, purely as a consequence of interviewing different parents.

Matching procedure and analyses

Since we have set up the study quasi-experimentally, we have controlled for the children's backgrounds. To this end, we have used Propensity Score Matching (PSM). With this technique, it is possible to control for a large number of background variables simultaneously. The backgrounds of the children in the experimental (TOS) neighbourhoods turned out to be very similar to the backgrounds of children from the (non-TOS) control neighbourhoods. These backgrounds included, among other things, duration of residence, gender, age, ethnicity, language spoken at home, parents' education and parents' job. With the aid of PSM, we determined that the two groups were very similar. For this reason, differences in the results cannot be ascribed to differences between the groups. In addition, longitudinal research often has to deal with missing values. For some reason, not all respondents participate all the time. This is why we have made use of multiple imputation. We have carried out the analyses of the longitudinal data by using multi-level techniques (three measurements clustered within 644 children). We have examined the development of the total score, the influences of gender, age and ethnicity and, ultimately, the differences between the experimental and control groups. Next, we have also carried out these three consecutive analyses for the separate subscales of the SDQ (behavioural problems, emotional problems, hyperactivity, the influence of friends and pro-social behaviour). We have conducted these analyses with Stata13.1 and Runmlwin. In a similar way, we have carried out analyses for developments in the climate for outdoor play, including the frequency of children's outdoor play and the assessment of the climate for outdoor play.

Results for the programme integrity

The effects of interventions are influenced by factors related to the programme itself. In a programme study, we have examined whether the TOS interventions were being carried out in practice as intended, with what frequency and reach (programme integrity), and how TOS staff, children and parents have perceived the interventions. For this purpose, we have applied various research methods. We have carried out analyses on the data registered in the digital TOS logs on TOS activities and we have conducted interviews with TOS workers. In addition, during the first and second follow-up measurements of the experimental study, we have asked the parents of children living in the experimental neighbourhoods a few questions about TOS. Furthermore, we have asked a few hundred children in the experimental neighbourhoods for their opinion about TOS and about the benefits they get from TOS (such as playing more safely).

Conclusions about the programme integrity

TOS workers, parents and children have all assessed the TOS intervention positively. TOS workers have indicated that, for the most part, the activities have passed off well. A vast majority of parents and children know TOS, think that TOS delivers good work, and think that TOS has made it safer and greater fun for children to play outside. We have also asked TOS workers and parents about factors and developments in the neighbourhood that might have an impact on the outcomes of the experimental study. We did so because, in addition to the programme study, we also wanted to determine whether possible changes were taking place in the studied areas during our research, both in the experimental neighbourhoods and in the control neighbourhoods, which might have an impact on the measuring results. These changes relate, for instance, to aspects of environmental planning, the expansion of playgrounds or the sports and play activities of organisations other than TOS, more supervision in the street, the rise of crime or groups of adolescents causing trouble.

Both TOS workers and parents indicated to us that, neither in the experimental neighbourhoods nor in the control neighbourhoods, did any developments take place that might have influenced the outcomes of the experimental study.

An important element in the TOS method is that the organisation sees a presence of at least two but preferably three or four times a week on the street or at the square as necessary to ultimately exert any influence on the behaviour of children and adolescents. After all, in cases of children with socio-emotional problems or deviant behaviour, it is important for TOS to be able to build relationships based on trust. For this reason, we have examined the frequency of TOS activities and the number of children who have participated in them. The analyses of the TOS logs showed that the frequency with which the TOS intervention was used at the experimental squares varied between the neighbourhoods we studied; at some squares under study the frequency of TOS activities was higher than at others. The results of the experimental study also provide information about the reach of the TOS intervention. We asked parents in the questionnaire how often their children take part in TOS activities, based on which we were able to determine to what extent the 'relative participation' of children in TOS activities varies between experimental neighbourhoods. With the term 'relative participation', we mean the share of children within the total number of children in the neighbourhood who take part in TOS activities. The results show that in neighbourhoods where TOS was active more often during the research period, the percentage of children who have participated in TOS was considerably higher. We have included this finding (higher versus lower frequency and reach, which from now on, we will refer to as the lower and higher intensity of the intervention's effort) as a factor in the analyses of the outcome measures in the experimental study. To what extent is the intensity of the intervention's effort in a studied neighbourhood important for the ability to realise an effect on the socio-emotional development of children and on the climate for outdoor play?

Results of the quasi-experimental study

The study's results on the question 'reduces the TOS intervention psycho-social and behavioural problems in children aged 6-14' (hypothesis 1) can be summarised as follows. In conformity with the hypotheses, we have found that, after controlling for the benchmark, a significant difference exists between the experimental group and the control group at SDQ total scores at measuring moments 2 and 3 (-0.74, se=0.35). The direction of the unstandardized coefficient indicates that children in the experimental condition score lower on developmental problems than children in the control condition do. In brief, in our study we have found positive effects from TOS on the SDQ; its effect size is limited (ES=0.08). The intervention only shows a statistically significant effect when its effort is more intensive (more days each week) - thus reaching more children with a higher frequency. TOS is more efficient when its effort is very intensive (-1.47, se=0.41). The effect size is 0.31. In model 5, we have added the interaction with age as well. It turns out that an interaction effect exists between age and high intensity. This means the intervention has an effect on the decrease of developmental problems for children in the 6-9 age band. For older children we have not found a significant effect.

Multilevel analyses SDQ, model 3-model 5

SDQ total	Model 3	Model 4	Model 5
	B (SE B)	B (SE B)	B (SE B)
Constant	5.44 (0.53)	5.44 (0.50)	6.13 (0.52)
SDQ benchmark	0.41*** (0.03)	0.42*** (0.03)	0.43*** (0.03)
Age	-0.08 (0.09)	-0.09 (0.09)	-0.27** (0.10)
Gender	-0.31 (0.38)	-0.43 (0.38)	-0.57 (0.38)
Ethnicity (dummy)	-0.45 (0.40)	-0.39 (0.40)	-0.48 (0.39)
Exp. Condition	-0.74* (0.35)		
Highly intensive (dummy)		-1.47*** (0.41)	0.13 (0.56)
Highly intensive * Age (dummy)			-3.05*** (0.75)
Measurement	1.12 (13.54)	1.13 (18.50)	1.14 (17.88)
ID	1.78 (9.42)	1.78 (13.31)	1.78 (13.28)
Cov(measurement, id)	-1.27 (6.75)	-1.28 (9.48)	-1.30 (9.04)
Residue	1.06 (7.93)	1.05 (11.19)	1.04 (11.78)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001.

For the SDQ subscales, we have applied the same, step by step, multi-level method of analysis as we did in the analysis in which we studied the SDQ total score as independent variable. To sum up, we have found a main effect of the experimental condition for the SDQ subscale emotional problems, also when we did not split into high and low intensity of the intervention. When we carried out a multi-level analysis for each subscale, in which the experimental condition had been coded into high and low intensity, we saw the following results. For the subscales emotional problems and behavioural problems, we found a beneficial effect for the experimental condition, provided that the intervention was executed with a high intensity. Furthermore, we have found an interaction effect for the SDQ subscales emotional problems, hyperactivity and relationship with peers between the high-intensity condition and age. The beneficial effects are limited, however, to children in the 6-9 age band.

Regarding hypothesis 2 “*The TOS intervention has positive effects on prosocial behavior of children (aged 6-14 years)*”, we analysed the prosocial behavior subscale in the same way (stepwise multi-level analysis) as applied in the analysis in which the SDQ total score as dependent variable was examined. We found no significant results of the TOS intervention on prosocial behavior.

We have also looked at the effects of TOS on the climate for outdoor play (hypothesis 3): *Does the TOS intervention improve the climate for outdoor play in the neighbourhood?* A significantly beneficial effect of the intervention is established on the assessment of playing outside is reported (children think it is more fun to play outside in the neighbourhood; -0.24, se=0.06. When we take into account the intensity of the intervention (high or low), we see that the intervention’s results are better at a higher intensity. For the frequency of children playing outside, an interaction effect is identified; in experimental neighbourhoods, the reported effect (children play outside more often) only applies to older children (-.30, se=.11).

Overseeing the results, we draw the conclusion that the TOS intervention does have a positive effect, especially on the socio-emotional development of children below the age of ten, provided the effort is highly intensive. We also see that the TOS intervention has a positive effect on the frequency of outdoor play of children older than ten. The interpretation of this finding is somewhat

speculative. One explanation for this result is that young children play outside in any case (on the pavement in front of their house, not infrequently without parental supervision), even if TOS does not offer an activity. When TOS is present, these children receive extra attention (which has a positive effect on their socio-emotional development). Older children are more mobile, they go further away to squares where they can play with other children. TOS sees to safety and a beneficial playing climate at these squares, which causes older children to play outside more often when TOS is present. Another possible explanation is that in Islamic families (a considerable percentage of the children in TOS neighbourhoods has an Islamic background), the older girls are kept inside more often, because of the unsafe situation outside and the possibility of unsupervised contacts with boys. Since play is supervised at TOS squares, these girls are allowed to go outside.

Results of the cross sectional study

Beside the experimental study among 644 children, we have also conducted a cross-sectional study in we asked local residents about the climate for outdoor play, safety, social trust and the collective resilience in their neighbourhood. This study consisted of two measuring moments: the benchmark at the start of the study and the effect measurement after two years. We have carried out the baseline measurement and the baseline measurement for the experimental study simultaneously. The results of the cross sectional study show that residents are well aware of the TOS intervention (high visibility) and that they are positive about the aims of the intervention. Residents are more positive about the climate for outdoor play in the second measurement than at the baseline. However we did not find evidence that the intervention might have tangible effects on the other outcome measures of the cross sectional study.

Conclusions and recommendations

The recommendations generated by this project follow from the conclusions. The intervention At Home in the Street has a significantly beneficial effect on children's developmental problems. This effect is demonstrable for children below the age of ten when the intervention is carried out with a higher intensity (more times per week and with a greater reach among neighbourhood children). For the climate for outdoor play, we have also found positive effects of the TOS intervention: children like playing outside more, while children older than ten play outside more often. This effect is greater when the intensity of the intervention is higher. We have found that the intervention's characteristics (as shown in this study, frequency and reach) are important for the intervention's results as well.

Based on our study, we make three important recommendations:

1. At Home in the Street actually is effective, especially when the intervention is used in a neighbourhood with a particular regularity and intensity. The programme needs, however, a well-considered investment. The effects do not occur as a matter of course; they are attained in particular through participation and use. Our most important recommendation toward TOS is to set up the intervention with sufficient intensity (several times per week) to achieve better results.
2. For TOS, it seems sensible to go on investing in the programme's quality. Based on this study, our expectations are highest when the programme will be carried out with enough volume and intensity. This study seems to argue more in favour of in-depth investments than of widening investments.

3. Neighbourhood-oriented interventions are complex and studies into their effects are complicated. Nevertheless, this study shows that it actually is possible to bring about effects in practice and to study these scientifically. Not all interventions should be oriented on the individual, yet in the future, it will be necessary to combine the execution of social approaches with sound studies into their effects. This study is an example for this.

Key terms: socio-emotional development of children, neighbourhood intervention, multi-level analysis, effect study, propensity score matching

Bijlage 2 Referenties

- Blokland-Potters, T. (2006). *Het sociaal weefsel van de stad. Cohesie, netwerken en korte contacten. Oratie*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Boonstra, N., Mak, J. & Wonderen, R. van (2009). *Respect op het plein. Werken aan pedagogiek in de buurt*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Bouw, C. & Karsten, L. (2006). *Stadskinderen. Verschillende generaties over de dagelijkse strijd om ruimte*. Amsterdam: Aksant.
- Bronfenbrenner, U. 1979. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Brooks-Gunn, J., Duncan, G.J. & Aber, J.L. (eds.) (1997). *Neighborhood poverty: context and consequences for children. Volume 1*. New York: Russell Sage Foundation.
- Carpenter, J.R. & Kenward (2013). *Multiple imputation and its applications*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Cloward, R.A. and L.E. Ohlin (1960). *Delinquency and opportunity: a theory of delinquent gangs*. Glencoe, I.L.: The Free Press.
- Crok, S., Slot, J., Trip, D., & Klein Wolt, K. (2002). *Vrijtijdsbesteding jongeren in Amsterdam*. Amsterdam: Bureau voor Onderzoek en Statistiek.
- Elliott, D.S., Wilson, W.J. , Huizinga, D., Sampson, R, Elliott, A. and Rankin, R. (1996). The effects of neighbourhood disadvantage on adolescent development. *Journal of Research in crime and delinquency*, 33, 389-426.
- Emmelkamp. R. (2004a). Opgroeïende jongeren en veiligheid in stad en land: de zorgen van ouders ontrafeld. *Beleid en maatschappij*, 2004, 3, 185-193.
- Engbersen, R. & Voogd, K. (2005). *Kom naar buiten! : Thuis Op Straat is er ook!* Rotterdam: Uitgeverij De Knappe Man.
- Felson, M. (1998). *Crime in Everyday Life - Insight and Implications for Society*. Thousand Oaks/ London, Pine Forge Press -2de edition.
- Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the strengths and difficulties questionnaire. *Journal of American Academic Child Adolescence Psychiatry*. Nov;40(11):1337-45.
- Guo, S. & Fraser, M.W. (2010). *Propensity Score Matching. Statistical Methods and Applications*. Thousand Oaks: Sage Publications.

- Hox, J.J. (2010). *Multilevel Analysis. Techniques and applications. 2nd edition*. Routledge: New York.
- Huizinga et al., 2003
- Ince, D., Beumer, M., Jonkman, H., Vergeer, M. (2004). *Veelbelovend en effectief. Overzicht van preventieprojecten en -programma's in de domeinen Gezin, School, Kinderen en jongeren, Wijk*. Utrecht: NIZW.
- Jaarverslag TOS Centraal, 2008.
- Jonkman, H. (2012). *Some years of Communities that Care. Learning from a social experiment*. Amsterdam/Seattle. Thesis.
- Junger-Tas, J., Cruijff, M.J.L.F., Van de Looij-Jansen, P.M. & Reelick, F. (2003). *Etnische minderheden en het belang van binding. Een onderzoek naar anti-sociaal gedrag van jongeren*, Den Haag, Sdu Uitgevers.
- Junger-Tas, J., Steketee, M. & Moll, M. (2008). *Achtergronden van Jeugddelinquentie en Middelengebruik*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Karyotis, S., Tudjman, T., Masson, K. & Jong, W. (2005). *Jeugd en buitenruimte. Het Thuis Op Straat project*. Rotterdam: RISBO.
- Lizotte, A.J., Thornberry, T.P., Krohn, M.D., Chard-Wierschem, D. & McDowall, D. (1994). Neighborhood Context and Delinquency: a longitudinal analysis. In Weitekamp, E.G.M. & Kerner, H.J. (Eds.) *Cross-national Longitudinal Research on Human development and Criminal behaviour*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 217-227.
- Lloyd, J.E.V., Obradovic, J., Carpiano, R.M., Motti-Stafanidi, F. (2013). Multiple imputation of missing multilevel, longitudinal data: a case when practical considerations trump best practices? *Journal of Modern Applied Statistical Methods, Volume 12, no. 1*, 261-275.
- Masson, K., Karyotis, S. & Jong, W. (2002). *Een ontwikkelingsgericht onderzoek naar drie jaar 'TOS'*. Amsterdam: Askant.
- Movisie methodiek beschrijving Thuis Op Straat Databank effectieve sociale interventies
- Muris, P., Meesters, C. & Berg, F. van den (2003). The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): Further evidence for its reliability and validity in a community sample of Dutch children and adolescents. *European Child & Adolescent Psychiatry, 12(1)*, 1-8.
- Pels, T., & Nijsten, C. (2003). Waardenvariatie in relatie tot opvoeding. In: Pels, T. *Respect van twee kanten. Een studie overlast van Marokkaanse jongeren* (pp. 33-45). Assen: Van Gorcum.
- Rabe-Hesketh, S. & Skrondal, A. (2012). *Multilevel and Longitudinal Modeling Using Stata. Volume I & Volume II*, College Station: StataCorp LP.
- RMO(2006). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Den Haag: RMO
- Rosenbaum, P.R. & Rubin, D.B. (1983). The central role of the propensity score in observational studies for causal effects. *Biometrika, 70*, 41-55.

- Rosenbaum, P.R. & Rubin, D.B. (1984). Reducing bias in observational studies using subclassification on the propensity score. *Journal of the American Statistical Association*, 79, 516-524.
- Royston (2009). Multiple imputation of missing values: further update of ice, with an emphasis on categorical variables. *The Stata Journal*, 9, 499-477.
- Sampson, R.J. & Laub, J.H. (1993). *Crime in the making: Pathways and turning points through life*. Cambridge: Harvard University Press.
- Sampson, R.J., Raudenbusch, S.W. & Earls, F. (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science*, 277, 914-918.
- Sampson, R.J. & Raudenbush, S.W. (2004). The Social Structure of Seeing Disorder. *Social Psychology Quarterly*, 67(4), 319-342.
- Sampson, R.J. (2012). *Great American City. Chicago and the enduring neighborhood effect*. Chicago: Chicago University Press.
- Schneiders J., Drukker, M., Van der Ende, J., Verhulst, F.C., Van Os J., & Nicolson, N.A. (2003). Neighbourhood socioeconomic disadvantage and behavioural problems from late childhood into early adolescence. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 57, 699-703.
- SCP (2007). *Interventies voor integratie. Het tegengaan van etnische concentratie en bevorderen van interetnisch contact*. Den Haag: SCP.
- Shaw, C.R. & McKay, H.D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: University of Chicago Press.
- Singer, J.D. & Willett, J.B. (2003). *Applied Longitudinal Data Analysis. Modeling Change and Event Occurrence*. New York: Oxford University Press.
- StataCorp. (2013). *Stata Statistical Software: Release 13*. College Station, TX: StataCorp LP.
- Thornberry, T.P. & Krohn, M.D. (2003). *Taking Stock of Delinquency -an Overview of Findings from Contemporary Longitudinal Studies*. Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Toetscommissie Interventies Jeugd (2012). *Eerste TIJ-rapportage over zeven jeugdinterventies*. Rotterdam: gemeente Rotterdam.
- Wonderen, R. van & Boonstra, N. (2006). *Voel je Thuis Op Straat! Nulmeting in Bergen op Zoom*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Wonderen, R. van & Boonstra, N. (2008). *Voel je Thuis Op Straat! Nulmeting in Amsterdam Nieuwendam*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Widenfelt, B. M. van, Goedhart, A.W., Treffers, P.D. & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child Adolescence Psychiatry*, 12(6), 281-289.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2005). *Vertrouwen in de buurt*. Den Haag: WRR.
- Wilson, W.J. (1987). *The truly disadvantaged: The inner-city. The underclass and public policy*. Chicago: University of Chicago Press.

Bijlage 3 aankondigingsbrief onderzoek

BRIEFPAPIER GEMEENTE XYZ

Naam

Adres

Postcode en woonplaats

Betreft: Informatie over onderzoek speelklimaat en speelveiligheid

Datum: 01-01-20XX

Geachte [aanhef en naam van de bewoner],

Veilig buiten kunnen spelen op straat is goed voor kinderen. Gemeente Bergen op Zoom vindt het daarom zeer belangrijk dat er voor de kinderen in uw buurt voldoende mogelijkheden zijn om elkaar te ontmoeten en te spelen in een rustige en veilige omgeving. Een omgeving die veilig en prettig is voor kinderen, is ook veilig en prettig voor volwassen bewoners.

In de periode oktober-november wordt een onderzoek uitgevoerd naar het speel- en leefklimaat en de sociale veiligheid op het [plein of locatie nog invullen] en in de omliggende straten. Er kan in deze periode bij u worden aangebeld door een interviewer die u vragen zal stellen over het leefklimaat, de veiligheid en het speelklimaat in uw buurt. De interviews worden uitgevoerd door onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut.

Ik vraag u vriendelijk om uw medewerking aan het interview te verlenen.

Met vriendelijke groeten,

Portefeuillehouder (of contact ambtenaar)
Gemeente XYZ

Bijlage 4 Instrumenten

SDQ-VRAGENLIJST

	Niet waar	Een beetje waar	Zeker waar
a) Houdt rekening met gevoelens van anderen	☐	☐	☐
b) Rusteloos, overactief, kan niet lang stilzitten	☐	☐	☐
c) Klaagt vaak over hoofdpijn, buikpijn of misselijkheid	☐	☐	☐
d) Deelt makkelijk met anderen kinderen (bijvoorbeeld speelgoed, snoep, potloden, enz.)	☐	☐	☐
e) Heeft vaak driftbuien of woede-uitbarstingen	☐	☐	☐
f) Nogal op zichzelf, neigt er toe alleen te spelen	☐	☐	☐
g) Doorgaans gehoorzaam, doet gewoonlijk wat volwassenen vragen	☐	☐	☐
h) Heeft veel zorgen, lijkt vaak over dingen in te zitten	☐	☐	☐
i) Behulpzaam als iemand zich heeft bezeerd, van streek is of zich ziek voelt	☐	☐	☐
j) Constant aan het wiebelen of friemelen	☐	☐	☐
k) Heeft minstens één goede vriend of vriendin	☐	☐	☐
l) Vecht vaak met andere kinderen of pest ze	☐	☐	☐
m) Vaak ongelukkig, in de put of in tranen	☐	☐	☐
n) Wordt over het algemeen aardig gevonden door andere kinderen	☐	☐	☐
o) Gemakkelijk afgeleid, heeft moeite om zich te concentreren	☐	☐	☐
p) Zenuwachtig of zich vastklampend in nieuwe situaties, verliest makkelijk zelfvertrouwen	☐	☐	☐
q) Aardig tegen jongere kinderen	☐	☐	☐
r) Liegt of bedriegt vaak	☐	☐	☐
s) Wordt getreiterd of gepest door andere kinderen	☐	☐	☐
t) Biedt vaak vrijwillig hulp aan anderen (ouders, leerkrachten, andere kinderen)	☐	☐	☐
u) Denkt na voor iets te doen	☐	☐	☐
v) Pikt dingen thuis, op school of op andere plaatsen	☐	☐	☐
w) Kan beter opschieten met volwassenen dan met andere kinderen	☐	☐	☐
x) Voor heel veel bang, is snel angstig	☐	☐	☐
y) Maakt opdrachten af, kan de aandacht goed vasthouden	☐	☐	☐

Buitenspelen

Na schooltijd buiten spelen heel leuk

heel leuk	leuk	niet leuk	helemaal niet leuk

Na schooltijd thuis spelen

elke dag	een paar keer per week	één keer per week	één keer per maand	bijna nooit

<i>Collective efficacy</i>	zeer waarschijnlijk	waarschijnlijk	onwaarschijnlijk	zeer onwaarschijnlijk	weet niet/ geen antwoord
a) Als een groep jongeren in de buurt aan het spijbelen is en rondhangt op straat.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Als kinderen graffiti spuiten op gebouwen in de buurt.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Als een kind zich in de buurt respectloos gedraagt tegenover een volwassene.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Als er een gevecht voor uw huis plaatsvindt en iemand wordt mishandeld.	☐	☐	☐	☐	☐
e) Stel een belangrijke voorziening in de buurt zou worden gesloten, buurtbewoners actie voeren ter behoud?	☐	☐	☐	☐	☐

Colofon

Opdrachtgever
Auteurs

ZonMw
Drs. R. van Wonderen
Dr. H. Jonkman

Omslag
Uitgave

Ontwerppartners, Breda
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-691-3

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2015

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Er zijn wijken in Nederland waar kinderen onvoldoende de mogelijkheid hebben om buiten te spelen of te sporten. Studies toonden aan dat deze beperking negatieve invloed heeft op hun psychosociale ontwikkeling. De organisatie Thuis Op Straat (TOS) wil daarom 'de straten aan de kinderen teruggeven'.

Uit verschillende eerdere, niet-experimentele onderzoeken bleek al dat de aanpak van TOS het speelklimaat, de emotionele en sociale veiligheid voor kinderen en het gedrag van de kinderen kan verbeteren. Het Verwey-Jonker Instituut onderzocht nu in een vierjarige studie of TOS deze effecten daadwerkelijk realiseert. In twintig buurten - tien experimentele buurten waar TOS startte en tien controlebuurten waar niet met TOS wordt gewerkt - is gekeken naar het buitenspeelklimaat, en naar de sociaal-emotionele ontwikkeling en het pro-sociaal gedrag van de kinderen.

Buurtgerichte interventies zoals TOS zijn complex en effectonderzoeken ernaar ingewikkeld. De aard en complexiteit van experimenteel onderzoek in buurten brengt verschillende uitdagingen met zich mee. In deze rapportage besteden we expliciet aandacht aan hoe we met deze uitdagingen zijn omgegaan. Het bevat ook tips aan collega-onderzoekers die vergelijkbaar onderzoek willen uitvoeren.

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door ZonMw, programma Zorg voor Jeugd, projectnummer 157003003.

